

INTERLEUVEN

ONDERNEMEND EN ONDERSTEUNEND

**Beheersplan
Lakenhalle, Zoutleeuw**

Beheersplan

Betreft: **Lakenhalle Zoutleeuw**

Ligging: **Grote Markt 11, 3440 Zoutleeuw, kadastraal nummer 157F**

Beschermingsbesluit: **Ministeriel besluit van 16 september 1993**

Beheersplan opgemaakt door: **Interleuven, Brouwersstraat 6, 3000 Leuven**

Opdrachtgever: **stad Zoutleeuw, Aen den Hoorn 1, 3340 Zoutleeuw**

Datum ter goedkeuring ingediend:

Inhoudstafel

1. Identificatie en afbakening van het beoogde gebied.....	4
1.1 Aanleiding en doel.....	4
1.2 Identificatie.....	4
2. Historische nota.....	6
2.1 Beknopte geschiedenis van Zoutleeuw.....	6
2.2 Geschiedenis van de Lakenhalle.....	7
2.2.1 Een middeleeuwse oorsprong?.....	7
2.2.2 Meer bronnenmateriaal.....	8
2.2.3 Een laat-19de-eeuwse restauratie.....	15
2.2.4 In de 20ste eeuw.....	20
2.2.5 Monument op het einde van de 20ste eeuw.....	42
2.3 Gedetailleerde bouwhistorische analyse.....	54
Bibliografie.....	57
3. Inventaris van de erfgoedelementen – huidige toestand.....	58
3.1 Algemene beschrijving en ruimtelijke context.....	58
3.2 Exterieur.....	59
3.2.1 Vorgevel.....	59
3.2.2 Zijgevel.....	64
3.2.3 Achtergevel.....	64
3.3 Interieur.....	66
3.3.1 Kelders.....	66
3.3.2 Gelijkvloers.....	67
3.3.3 Eerste verdieping.....	69
3.3.4 Zolder.....	71
3.3.5 Trap.....	74
4. Beschrijving van de erfgoedwaarden	75
5. Visie op toekomstig beheer.....	76
5.1 Beheersvisie.....	76
5.2 Beheersdoelstellingen.....	76
6. Opsomming en verantwoording van de beheersmaatregelen.....	77
6.1 Eenmalige werken.....	77
6.2 Terugkerende onderhoudswerken.....	79
7. Voorstel van opvolging en evaluatie.....	80
7.1 Onderhoudslogboek.....	80
7.1.1 Overzicht van (preventieve) maatregelen en onderhoudswerken... ..	80
8. Bijlagen (tabel).....	81

Gewestplan

Voor Zoutleeuw is het gewestplan Tienen-Landen (24) met Koninklijk Besluit van 24 maart 1978 van toepassing. Het volledige afgebakende gebied bevindt zich in een woongebied met een cultureel-historische en/of esthetische waarde, met een overdruk van waterwinningsgebieden.

BPA/RUP: er is geen BPA of RUP van toepassing.

Benaming: Lakenhalle, Hal of Halle(n), 'Oude hallen', Gildehal, Vleeshuis of Stadshalle.

Geopunt Vlaanderen, Luchtfoto Vlaanderen, winter 2013-2015

Detail van het Gewestplan Tienen-Landen

Beschermingen

Beschermd cultuurhistorisch landschap: 18 oktober 1973

Beschermd monument: 16 september 1993

Beschermd stadsgezicht: 22 juni 1994

Geoportaal Onroerend Erfgoed, beschermingen

2. HISTORISCHE NOTA

2.1 Beknopte geschiedenis van Zoutleeuw

Vanaf de 10de eeuw bevonden er zich in de regio Zoutleeuw gelijkaardige bewoningskernen: de gehuchten Ophem, Uithem, Kastel en Dalhem. Uit dit laatste zou de stad Zoutleeuw ontstaan.

In de 11de eeuw verwierven de graven van Leuven de heerlijkheid Leeuw.

De eerste omwalling van de stad Zoutleeuw dateert uit de periode 1100-1133 en deze was waarschijnlijk opgebouwd uit natuur- en ijzerzandsteen met houten verstevigingen en onderdelen.¹ De mogelijke locatie van deze omwalling werd onderzocht door Lisson a.d.h.v. de kaart van Deventer (1560).²

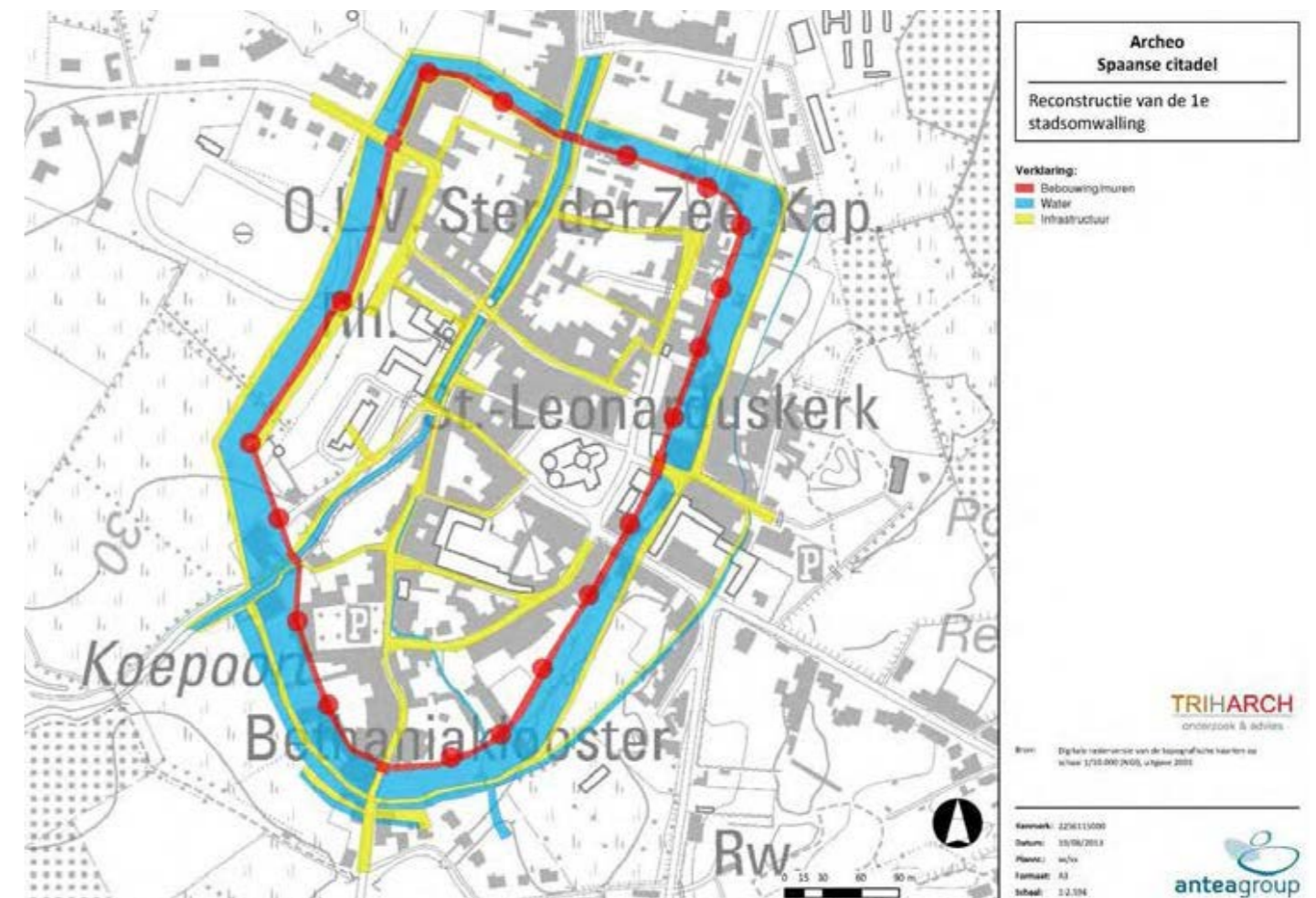
De handel en textielindustrie ontwikkelde zich in Zoutleeuw ten laatste in de 12de eeuw, dit o.a. door de strategische ligging aan de Kleine Gete. Zoutleeuw was toen immers de meest inlands gelegen haven van het Scheldebekken. Als grensstad bij het prinsbisdom Luik en vlak voor Sint-Truiden was de stad van strategisch belang voor de hertogen van Brabant. Een oorkonde van 1213 van de hertogen verplichtte handelaren de publieke weg te gebruiken die door Zoutleeuw liep indien men van Sint-Truiden naar Tienen reisde. De lakennijverheid zorgde voor een grote economische groei, die nog bevorderd werd door de voltooiing van de weg tussen Brugge en Keulen.

In 1312 werd Zoutleeuw tot één van de vrije steden van het hertogdom Brabant benoemd. In 1330 werd een tweede stadsmuur gebouwd o.a. als bescherming tegen de dreigende Luikse macht.

Vanaf de 15de eeuw was de economische bloeiperiode van Zoutleeuw voorbij. De concurrentie van het Engelse laken werd te groot en bovendien werd de Grote Gete bevaarbaar tot in Tienen, dat zich zo tot handelscentrum ontwikkelde. Zoutleeuw werd tijdens de godsdienstoorlogen enkele keren vernield. Ondanks dit alles bouwde de stad in 1538 een nieuw en indrukwekkend stadhuis. Vanaf 1522 werd gestart met de bouw van de derde omwalling, waarbij de tweede omwalling werd geïntegreerd. Zoutleeuw kreeg tijdens de Spaanse Nederlanden vooral een militaire functie.

Aangezien de omwalling niet volstond, begon men in 1670 met de bouw van de citadel. Ook tijdens de conflicten met Lodewijk XIV kreeg Zoutleeuw het zwaar te verduren.

De aanleg van de steenweg Tienen – Sint-Truiden rond 1750, die niet langs Zoutleeuw passeerde, zorgde ervoor dat de stad meer op zichzelf terugplooid. Toen onze gewesten onder Frans bewind kwamen, werd het prinsbisdom Luik opgeheven en viel de dreiging in deze regio weg. Zoutleeuw verloor zo haar strategische betekenis. Pas in de 19de eeuw werd Zoutleeuw terug ontdekt en restaureerde men de Sint-Leonarduskerk, het stadhuis en de Lakenhalle.³

Reconstructie van de 1ste stadsmwalling. (Onderkaart: KadasterKaart-2012; bovenkaart: Triharch naar Deventer-1560) uit RYSSAERT e.a., *Archeologische evaluatie en waardering van de Spaanse citadel*, 103.

Legende: bebouwing, muren; water; infrastructuur

1 RYSSAERT e.a., *Archeologische evaluatie en waardering van de Spaanse citadel*, 47-52.

2 LISSON, *Zoutleeuw in de Middeleeuwen*, 119-125.

3 RYSSAERT e.a., *Archeologische evaluatie en waardering van de Spaanse citadel*, 53-70.; JANSEN, 'Historische stadskern van Zoutleeuw'; JORIS, *Lakenhalle Zoutleeuw*, 2-4.

2.2 Geschiedenis van de Lakenhalle

De ouderdom van de Lakenhalle is niet eenvoudig te achterhalen omwille van het gebrek aan bronnenmateriaal en omwille van de verschillende benamingen die aan het gebouw werden gegeven doorheen de tijd nl. hal(le), lakenhal(le), schepenkamer, broodhuis, vleeshuis of gildekamer.

2.2.1 Een middeleeuwse oorsprong?

De oorsprong van de Lakenhalle wordt door meerdere auteurs in de 14de eeuw gesitueerd. In 1317 gaf hertog Jan III de stad Zoutleeuw namelijk de toestemming om een kamer in te richten als vergaderzaal voor de schepenen, de gezworenen en de raadgevers, in de halle. In de literatuur wordt dit regelmatig zo geïnterpreteerd alsof hertog Jan III toelating gaf om een halle te bouwen. Volgens Van Aerschot-Van Haeverbeek zegt de tekst echter enkel dat er een schepenzaal werd voorzien in de *halla*, die men op dat moment van plan was te bouwen, wat het jaartal 1317 relativeert. Dat met deze *halla* de huidige Lakenhalle bedoeld werd, kan echter niet afgeleid worden uit deze tekst.⁴

In 1359 kocht de stad een woning tussen het bakkershuis en de stadspoort die volgens de oorkonde "het huis van de schepenen van de stad Zoutleeuw" zou worden. Deze ruimte bevond zich "bij het marktplein, langs de stadspoort".⁵ Ook hier is echter niet duidelijk of het om de Lakenhalle gaat.

Volgens Van Aerschot-Van Haeverbeek had de hal van in het begin hoogstwaarschijnlijk een multifunctioneel karakter. De bronnen vermelden immers niet enkel een broodhuis in 1359 maar ook een lakenhal in 1368, een vleeshuis in 1374, een schepenloge in 1316 en een gildekamer van de kruisboogschutters en haakbuschutters.

De koppeling of nabijheid van het stadhuis of schepenhuis en de hal kwam vaker voor in de middeleeuwse stadskern. In grotere steden ontstond een differentiëring naargelang de functie: een vleeshal, een lakenhal, broodhuis, ... Kleinere steden hadden waarschijnlijk slechts één multifunctionele hal.⁶

Volgens Paesmans en Van Aerschot-Van Haeverbeek is de Lakenhalle van Zoutleeuw waarschijnlijk 16de-eeuws, i.p.v. van 14de-eeuws, omwille van de bak- en zandsteenbouw met dichte speklagen. De Lakenhalle van Zoutleeuw vertoont namelijk meer gelijkenissen met het Antwerpse Vleeshuis van 1501-1504 en het huis De Spiegel in Zoutleeuw zelf. Bovendien zou de architectuur van hallen in de loop van de 16de eeuw meer gaan aansluiten bij de burgerlijke architectuur. Volgens Van Aerschot-Van Haeverbeek maken de bronnen echter geen melding van de bouw of verbouwing van een hal tijdens de 16de eeuw. Nochtans werd het nieuwe stadhuis toen gebouwd. De uitvoering hiervan liep bovendien vertraging op omwille van financiële problemen.

In 1526 deed de stad beroep op vier lakenwevers van buiten Zoutleeuw om de producten van laken en wollen stoffen te stimuleren en om het vak aan te leren aan geïnteresseerden inwoners. Van Aerschot-Van Haeverbeek beschouwt dit als een mogelijke reden om de bestaande hal te verbouwen of om een nieuwe lakenhal op te trekken.⁷ Verleysen merkt op dat er in de periode 1530-1539 vier keer zoveel aan openbare werken werd gespendeerd als de totale kostprijs van het stadhuis.⁸ Mogelijk ging er dus een deel van dit budget naar uitgaven voor de verbouwing of de bouw van de Lakenhalle.

Kempeneers kwam tot andere conclusies: het gebouw waarover dit beheersplan handelt, is het vleeshuis. Hij citeert o.a. een bron uit ca. 1590 *int vleeschuys*, grenzend aan *d'jerste doere stadthuys*... Ook hadden de schuttersgilden er hun kamers en graten. Bovendien vermeldt de stadsrekening van 1526 een aankoop van 14.000 *steenen totten vleeshuys* en werd *Peeter der casseyer* betaald om *vanden vleeshuys te casseyen*. Opstadt, die als notaris werkzaam was in Zoutleeuw, schreef in 1739: *Op de Groote merckt... het stadhuys, vleeschuys ende de Hellekens*. Verder leest men: *Het Vleeshuys neffens 't voors[chreven] Stadhuys is om te ontfangen de dry gilden ende is aan hun eygen*.⁹ Deze bronnen lijken inderdaad te bewijzen dat dit gebouw het vleeshuis is. Een naamsverandering dringt zich bijgevolg op. De eigenlijke lakenhalle lag, volgens Kempeneers, naast huis De Spiegel, op de huidige nummers 2 en 4 in de Bogaardenstraat. De lakenhalle was volgens hem reeds in de 17de eeuw privébezit geworden en verbouwd tot een pachthof. In de 19de eeuw zou de benaming lakenhalle volgens Kempeneers opnieuw in gebruik genomen worden, maar voor het verkeerde gebouw.¹⁰

De Lakenhalle bevindt zich in de onmiddellijke omgeving van waar zich destijds de eerste verdedigingsmuur uit de 12de eeuw bevond. Wilmet schreef in 1938 dat de helling van het terrein achter het stadhuis hier een van de overblijfselen van was, dat er in 1914 muurresten en fragmenten van een toren werden blootgelegd naast de Lakenhalle, dat er zich naast het stadhuis de ruïne van de poort bevond en dat er zich op de koer van het hoekhuis van de Grote Markt en de V. Betsstraat resten van een donjon bevonden.¹¹ Volgens Van Aerschot-Van Haeverbeek ligt het voor de hand dat de stenen muur van ca. 1 meter dikte van de eerste bouwlaag van de zuidoostelijke achtergevel te maken heeft met die stadsmuur. De oudste hal was niet noodzakelijk een gemetst gebouw maar kan ook een houtbouw geweest zijn. De afwezigheid van overwelfde kelders versterkt deze hypothese. De eerste bouwlaag van de achtergevel zou dus een overblijfsel van de, misschien aan de buitenzijde herbekleede, stadsmuur zijn. Ook Opstadt schreef immers *Op de voors[chreven] Mueren oft stads vestens staen nu huysen van Carolus De Bie, ... ; 't Vleeschuys ...* Een andere veronderstelling is dat de, al dan niet gedeeltelijke, afgebroken stadsmuur gebruikt werd als steengroeve.¹²

4 VAN AERSCHOT-VAN HAEVERBEECK, 'De Grote Markt van Zoutleeuw', 132-134.

5 LISSON, *Zoutleeuw in de Middeleeuwen*, 166.

6 VAN AERSCHOT-VAN HAEVERBEECK, 'De Grote Markt van Zoutleeuw', 132-134.

7 VAN AERSCHOT-VAN HAEVERBEECK, 'De Grote Markt van Zoutleeuw', 135-137.; Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7345.

8 VERLEYSSEN, 'Bouwen aan de goede stad', 19-20.

9 Uitgegeven door WAUTERS, 'Une ancienne description de la ville de Léau', 509 en 513.

10 KEMPENEERS, *Zoutleeuw*, 197-200.

11 JORIS, *Lakenhalle Zoutleeuw*, 6-7.; WILMET, *Léau*, 280 en 285.

12 VAN AERSCHOT-VAN HAEVERBEECK, 'De Grote Markt van Zoutleeuw', 137-138.; Uitgegeven door WAUTERS, 'Une ancienne description de la ville de Léau', 497.

2.2.2 Meer bronnenmateriaal

Op de kaart van Jacob Deventer (1550-1565) bevindt zich duidelijk bebouwing ten oosten van de Sint-Leonarduskerk maar meer details zijn hierop niet zichtbaar.

De kopergravure in J.B. Gramaye, *Thenae et Brabantia...* uit 1606 toont een zicht op *Leeuwa*. De Sint-Leonarduskerk en de Grote Markt zijn duidelijk te onderscheiden maar volgens Verbouwe zijn de gebouwen binnen de stad grotendeels gefantaseerd en geeft deze afbeelding ons vooral een beeld van de verwoestingen op het einde van de 16de eeuw.¹³

Ook op het stadszicht uit het kaartboek van de abdij van Averbode (1650-1680) valt de Lakenhalle niet te onderscheiden.

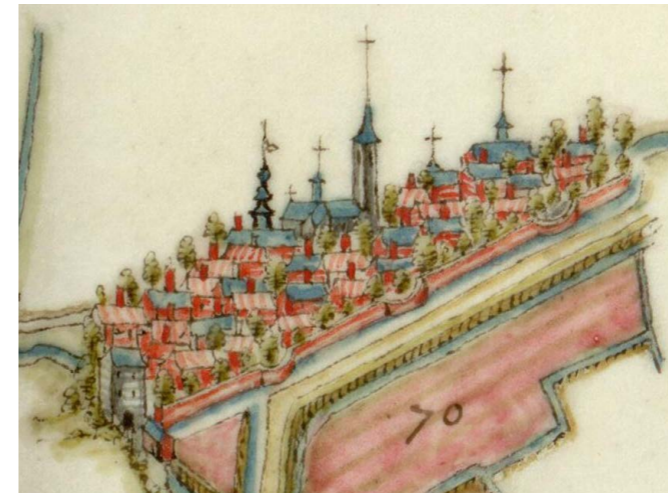
Het grondplan van Zoutleeuw op de *Figuratieve kaart van een deel van de loop van de Geete, van de Demer en de Dijle, tot aan haar monding in de Rupel* (1601-1800) is niet gedetailleerd, met als gevolg dat de Lakenhalle hierop niet kan gesitueerd worden.

Detail van de kaart van Jacob van Deventer (1550-1565)

Leeuwa, 1606 uit *Thenae et Brabantia...*

Leewe, detail van kaart Thienen uit kaartboek Abdij van Averbode (1650-1680)

Detail van *Carte figurative d'une partie du cours de la Geete, du Demer et de la Dyle, jusqu'à son embouchure dans le Rupel; avec les plans en petit des villes situées sur ces rivières*, 1601-1800

13 VERBOUWE, 'Iconografie van Vlaams-Brabant', 242.

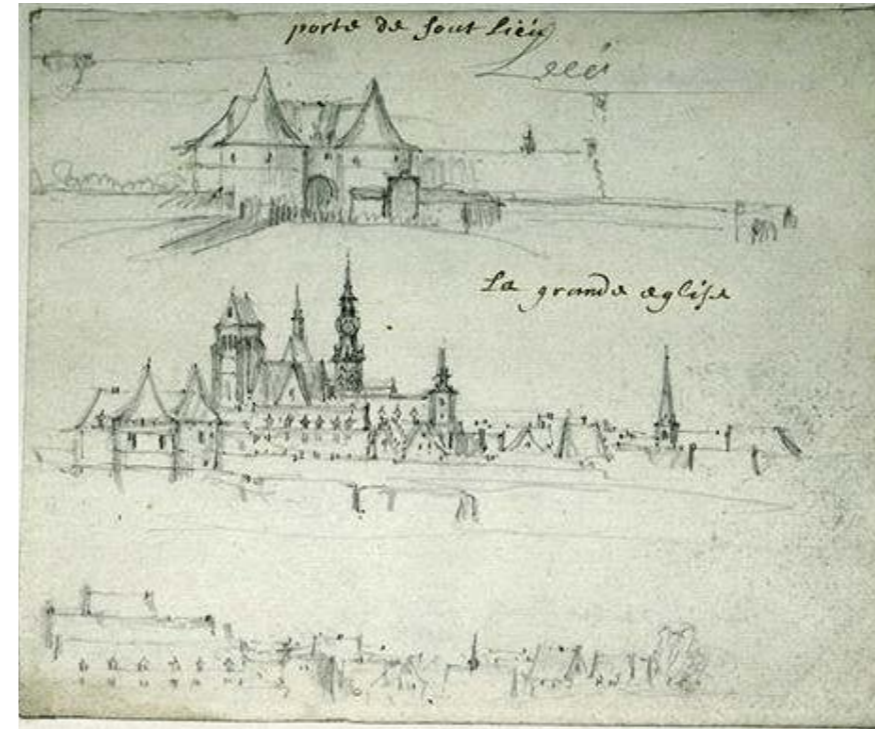
De Stad Leeuwe gelegen in Braband in Haagland van Josua De Grave uit 1675, toont een blik op de stad vanuit het oosten. Voor de Sint-Leonarduskerk kan men een gebouw met vier dakkapellen waarnemen dat hoogstwaarschijnlijk de Lakenhalle (en het stadhuis) voorstelt. Aan de noordoostelijke zijgevel van het stadhuis kan men een toren onderscheiden, die zou een restant zijn van de Sint-Truidensepoort van de eerste omwalling.

Josua De Grave, *De Stad Leeuwe gelegen in Braband in Haagland*, 1675

De bekendste voorstelling van de Lakenhalle dateert uit 1678 en is van de hand van Adam Frans Van der Meulen. De Lakenhalle is te herkennen aan haar volume, zadeldak en dakkapellen. Anderzijds heeft de Lakenhalle op een aantal van deze afbeeldingen acht traveeën met acht dakkapellen en acht lange rechthoekige vensters. Of de Lakenhalle ooit zoveel dakkapellen had, is evenwel een vraag die open blijft. Van deze tekening zijn verschillende gravures bewaard, drie voorbereidende schetsen en een schilderij (1688-1695).

Daarnaast staat er ook op de vleugel van een 17de-eeuws klavecimbel een schilderij van de inname van Zoutleeuw dat duidelijk geïnspireerd is op Van der Meulen.

Adam Frans van der Meulen, *Trois vues de Zoutleeuw*, s.d.

Detail van Adam Frans van der Meulen, *Veue de Leuve, place tres forte dans le Brabant, située au milieu d'un marais, attaquée et forcée de nuit par les François, en l'année 1678*, 1685

Vue de Leuve, place tres forte dans le Brabant, située au milieu d'un marais, attaquée et forcée de nuit par les François, en l'année 1678. Prospectus Leuix, orbis in Brabantia munitissima, palude in media sita, a Gallis noctu oppugnata ac vi captae . anno 1678.

Peintre sur les lieux pour le Roy tres Christian, par F. Vander Meulen. Et distribué à Paris par l'Estampe, en l'Hotel des Manufactures Royales des Gobelins. Et en la rue d'Anjou, aux privilèges du Roy. Ad Versum delimitata pro Rege Christianissimo per F. Vander Meulen. Probat Parisiis apud Aethiorem in Regia Artium officina Typog. d. d. de Gobelins Et in via Strada. Cum privilegio Regis 1686.

Adam Frans van der Meulen, *Veue de Leuve, place tres forte dans le Brabant, située au milieu d'un marais, attaquée et forcée de nuit par les François, en l'année 1678, 1685*

Adam Frans van der Meulen, *Prise de Leewe, 4 mai 1678, 1688-1695*

Detail van Adam Frans van der Meulen, *Prise de Leewe, 4 mai 1678, 1688-1695*

Detail van Hans Ruckers en Pascal Joseph Taskin, *Klavecimbel Carmentis, met dubbel klavier, ca. 1695*

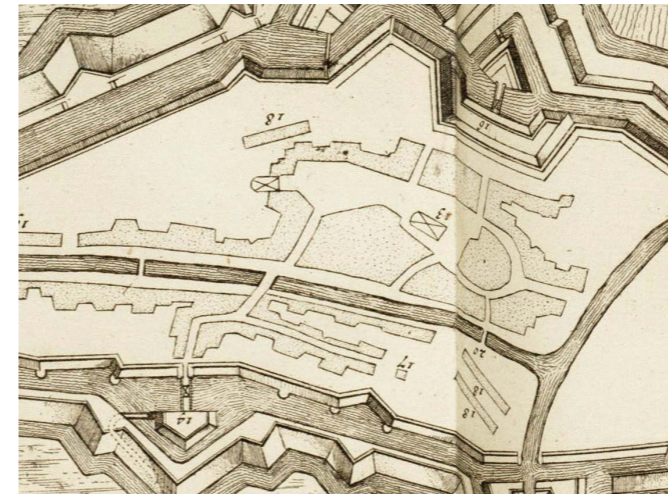
Hans Ruckers en Pascal Joseph Taskin, *Klavecimbel Carmentis, met dubbel klavier, ca. 1695*

Het *Plan en Attaque der Stadt St. Leeuwe* uit *Oorlogskundige Beschrijving Van de Veldslagen...* uit 1729 stelt de stad en haar citadel voor vóór de inname van 5 september 1705. De bebouwing is schematisch ingetekend waardoor enkel met zekerheid kan gezegd worden dat er ten oosten van de Sint-Leonarduskerk gebouwen aanwezig waren.

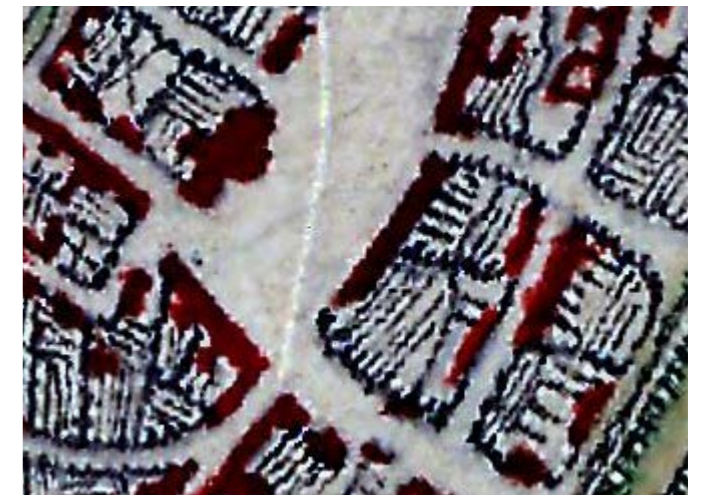
In 1739 schreef Opstadt, die zich onder andere op Gramaye (1606) baseerde: *ten tyde van den oorlogh was in 't vleeschuys de hooftwachte...* In dezelfde alinea verduidelijkte hij dat deze oorlog in 1712 plaatsvond. Verder schreef hij: *het vleeshuis waerinne den concherge woont ende de stadswaeg staet.* De bovenverdieping van het vleeshuis werd volgens hem gebruikt door de gilden. Ook elders in het manuscript zei Opstadt dat het vleeshuis aan de gilden toebehoorde. De zolder, *die meer dan halff geplaveyt is* (1734), zou als opslagplaats gediend hebben voor het graan van de Tafel van de Heilige Geest. De gilden werden echter afgeschaft in 1797 en ook de Tafel van de Heilige Geest werd afgeschaft in de Franse periode. Indien dit gebouw toch de lakenhalle was, is het interessant om te weten dat de lakennijverheid stilaan uitdoofde. Tegen het midden van de 18de eeuw waren er nog slechts twee lakenwevers in de stad.¹⁴

De Villaretk kaart (1745-1748) maakt geen onderscheid tussen de verschillende aaneengesloten gebouwen ten zuidoosten van de kerk.

Op de Ferrariskaart (1771-1778) maakt de Lakenhalle opnieuw deel uit van aaneengesloten bebouwing. Opvallend zijn de twee aanbouwen aan de achtergevel van de Lakenhalle en het stadhuis. Daarachter bevonden zich de tuinen.

Detail van *Plan en Attaque der Stadt St. Leeuwe*, 1729

Detail van de Kaart van Villaret, 1745-1748

Detail van Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, 1770-1778

14 KEMPENEERS, *Zoutleeuw*, 199.; VAN AERSCHOT-VAN HAEVERBEECK, 'De Grote Markt van Zoutleeuw', 137.; Uitgegeven door WAUTERS, 'Une ancienne description de la ville de Léau', 505 en 514.

Op het primitief kadaster is de Lakenhalle duidelijk herkenbaar ingetekend en blauw gekleurd, wat betekent dat het een publiek gebouw is, terwijl het stadhuis rood ingekleurd is als een privégebouw. Er bevinden zich twee aanbouwen aan de zuidoostelijke achtergevel, waarvan het grootste grenst aan de Stadsbeek. De perceelsgrenzen geven aan dat deze aanbouwen niet bij de Lakenhalle maar bij perceel 158 horen. Aan de overzijde van de Stadsrivier bevindt zich nog een klein bijgebouw, dat eveneens bij perceel 158 lijkt te horen. De doorgang van de Lakenhalle bevindt zich aan de achtergevel, vlakbij de meest zuidelijke aanbouw van het stadhuis.

De Atlas der Buurtwegen (1841) toont dezelfde situatie als het primitief kadaster.

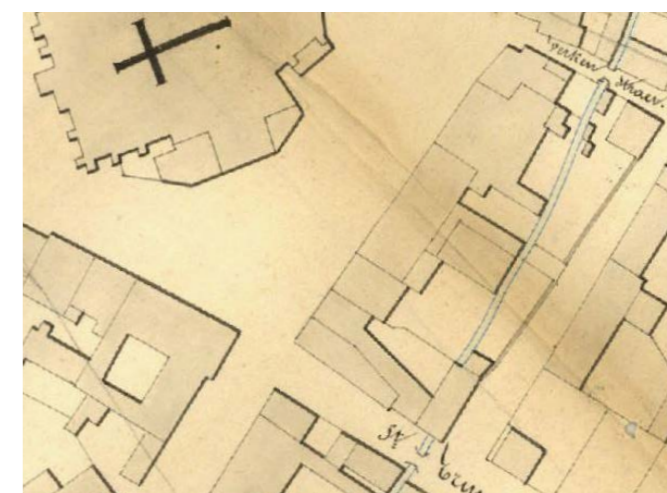
Aangezien de Vandermaelenkaart (1846-1854) minder gedetailleerd is, is het moeilijk om hier informatie over de Lakenhalle uit af te leiden.

De situatie lijkt op de Poppkaart (1858-1864) onveranderd. Het perceel ten zuiden van de Lakenhalle loopt tot achter de Lakenhalle, inclusief de aanbouw. De meest zuidelijke aanbouw van het stadhuis bevindt zich tegen de meest noordelijke zijde van de achtergevel van de Lakenhalle. Volgens de legger is de Lakenhalle eigendom van de gemeente en een "huis".

Aangezien de oudste mutatieschetsen van het kadasterarchief niet bewaard zijn, kan er enkel meer informatie gehaald worden uit de legger. Hierin leest men dat de Lakenhalle in 1857 belastbaar werd. In de situatie voor 1863 zijn de Lakenhalle en het stadhuis rood gekleurd. In de nieuwe situatie is het stadhuis blauw gekleurd als een publiek gebouw. Aan het bouwvolume van de Lakenhalle zelf wijzigde niets. De aanbouw van het stadhuis dat zich gedeeltelijk achter de Lakenhalle bevond, werd afgebroken, net als andere bijgebouwen. Achter het stadhuis werd een nieuwe aanbouw opgetrokken. De kleine huizen of gebouwen ten zuidoosten van de Stadsrivier werden afgebroken of herbouwd tot één geheel. Deze twee bijgebouwen, waaronder de stal, gingen deel uitmaken van het perceel van de Lakenhalle. De Lakenhalle zelf stond echter nog altijd ingeschreven als "huis".

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Primitief kadaster Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1828.

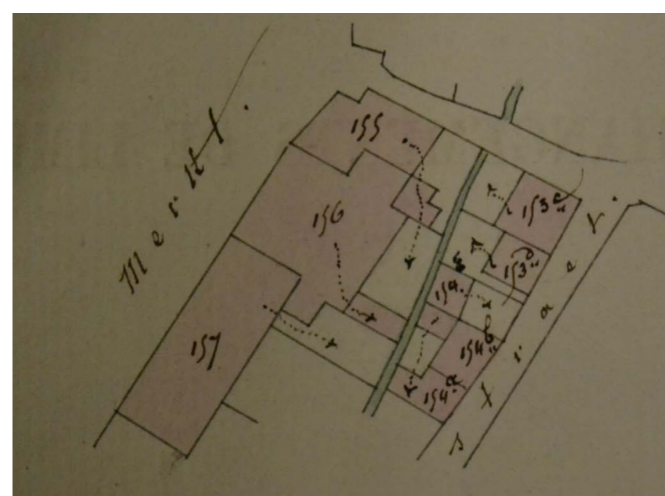
Detail van Atlas der Buurtwegen, 1841

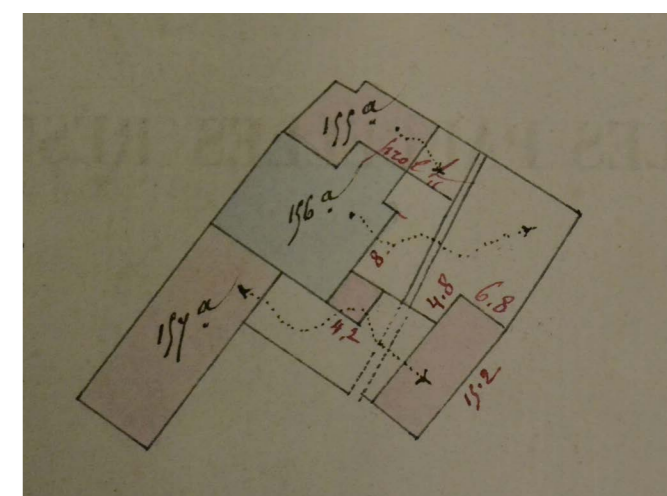
Detail van Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, 1846-1854

Detail van Atlas Cadastral parcellaire de la Belgique, Philippe-Christian Popp, 1858-1864

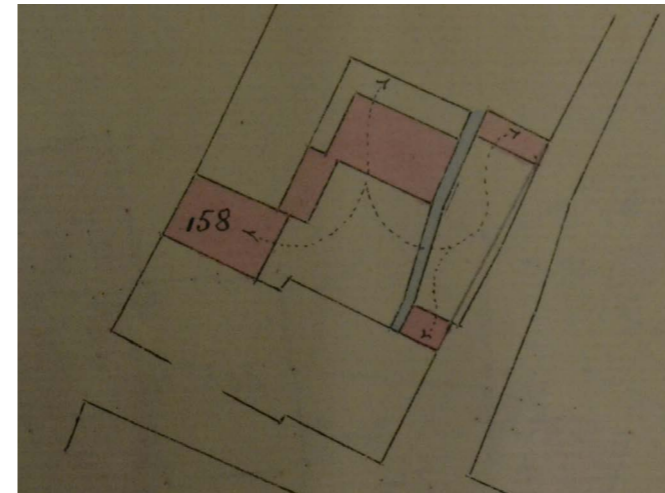

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1863/3: voor mutatie

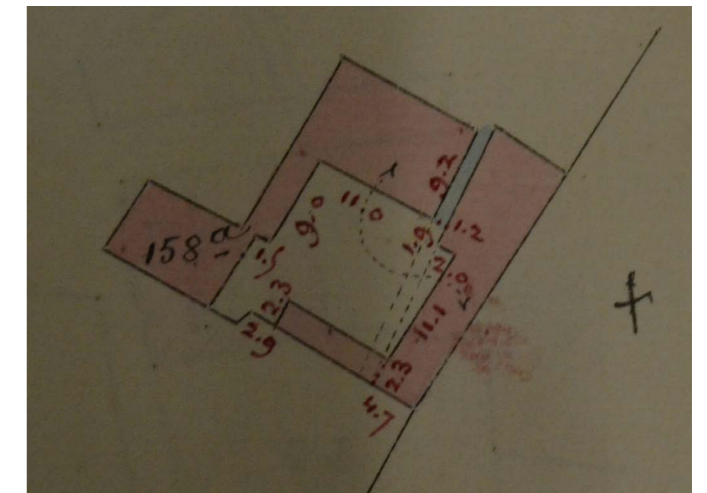

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1863/3: na mutatie

In 1867 werden de bijgebouwen van perceel 158, ten zuiden van de Lakenhalle, uitgebreid. Het grootste bijgebouw stond tegen de achtergevel van de Lakenhalle gebouwd en bedekte deze voor ongeveer twee derde. Dit perceel was op dat moment nog in privéhanden. Op de legger van de Poppkaart is Guillelmus Josephus Torsin de eigenaar.

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1867/5: voor mutatie

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1867/5: na mutatie

2.2.3 Een laat-19de-eeuwse restauratie

De rijkswacht was waarschijnlijk sinds 1817 aanwezig in de Lakenhalle. Het Bogaardenklooster, dat na de Franse Revolutie dienst deed als rijkswachtkazerne, werd datzelfde jaar immers afgebroken. In het bevolkingsregister van 1847 staan vier rijkswachters ingeschreven in de Lakenhalle. Men kan dus met zekerheid zeggen dat de rijkswacht er ten laatste in 1847 was ondergebracht.¹⁵ Als zoon van een rijkswachter werd Emiel Vliebergh op 24 januari 1872 geboren in de Lakenhalle. Hij is vooral bekend als jurist en professor aan de KU Leuven.¹⁶

In de jaren 1862-63 gebeurden verschillende werken aan de *caserne de Léau* die werden beschreven als een *restauration*. De uitgaven vermelden metselwerken, leveringen van witte steen en kalk, plaveien, plafonneren, werken aan het schrijnwerk van o.a. de ramen, *ijzerwerk en het maken van den trap*.¹⁷

Uit de tweede helft van de 19de eeuw zijn enkele iconografische bronnen overgeleverd. In *La Belgique Monumentale et Historique* (1844) en in *Guide Illustré du Voyageur en Belgique* (1845) staat een afbeelding van het stadhuis met de aanpalende huizen. Van de Lakenhalle is slechts een klein gedeelte zichtbaar. De Lakenhalle lijkt eerder schetsmatig weergegeven, maar de voorgevel is wit gekleurd wat wijst op de bepleistering.

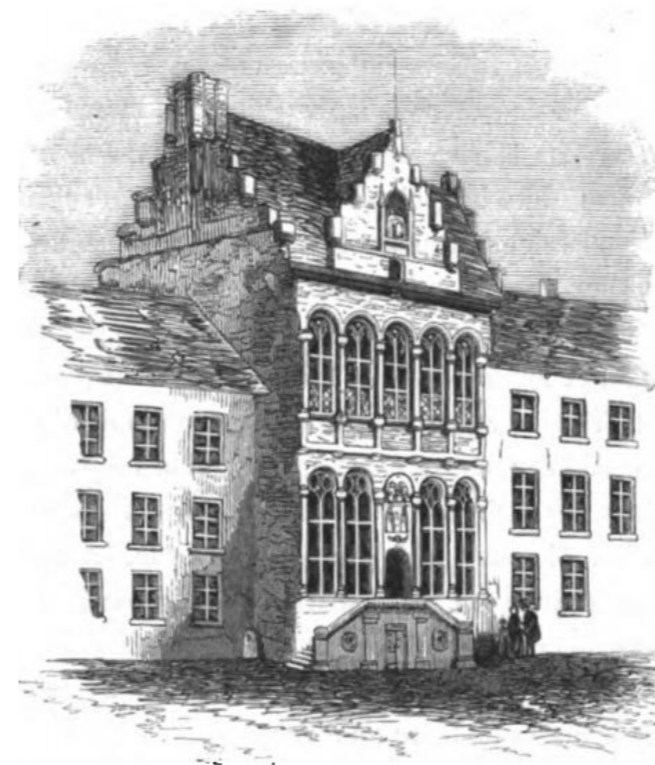
De tekening van Barclay (1881) is interessanter aangezien deze getekend is *d'après une photographie*. Ook hier is enkel de travee die aan het stadhuis grenst zichtbaar. Deze tekening toont een wit bepleisterde gevel, een smal kloostervenster op de gelijkvloerse dat met planken lijkt afgesloten, daarnaast een muuropening die zich grotendeels in de plint bevindt en niet reikt tot aan het straatniveau, één kruisvenster op de verdieping en een kleine dakkapel.

Op de tekening van Puttaert (1885) is het gebouw links van het stadhuis afgebroken. Wat de Lakenhalle betreft, is het bovenste gedeelte van het kloostervenster niet meer dichtgetimmerd en reikt de muuropening ernaast wel tot aan het straatniveau. Verder zijn er nog twee kruisvensters zichtbaar op de verdieping, evenals een grote dakkapel en twee kleine dakkapellen.

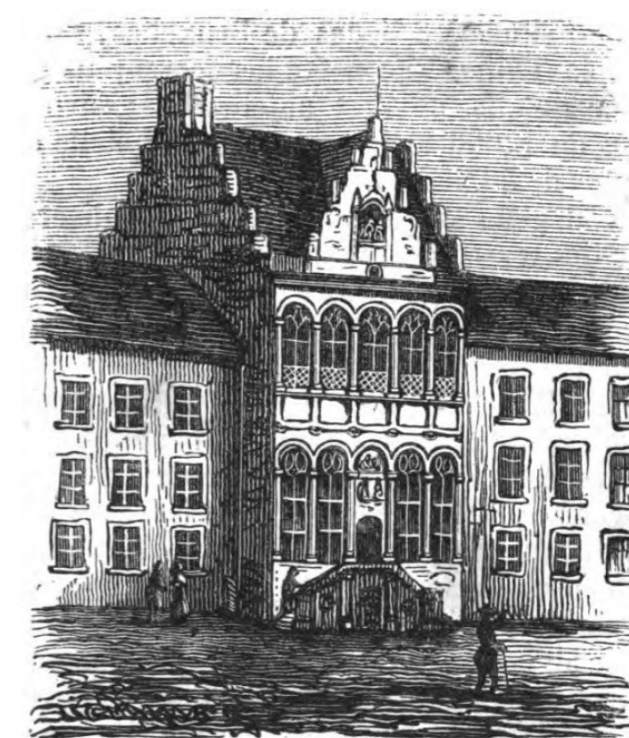
15 LEYSSENS en VAN DEN BULCKE, 'Historiek van onze Kazernes: Zoutleeuw', 29-30.

16 VISSERS red., *Langs Vlaamse Wegen: Zoutleeuw*, 6.

17 Stadsarchief Zoutleeuw, 861.42.

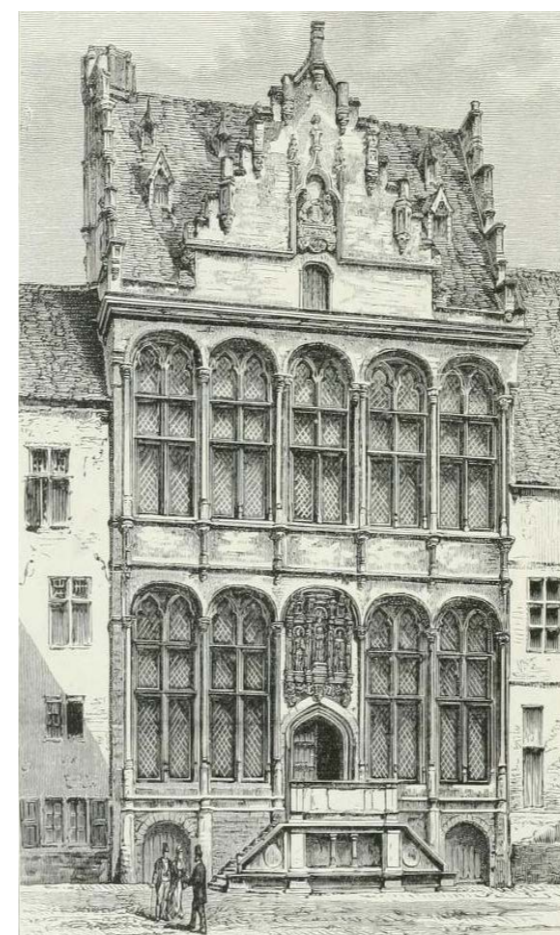

Uit *La Belgique Monumentale et Historique*, 1844

Hôtel de ville de Léau.

Uit *Guide Illustré du Voyageur en Belgique*, 1845

Barclay 1881, uit Camille Lemonnier, *La Belgique*, 1888

E. Puttaert, uit *La Belgique Illustrée*, 1885

Twee foto's, waarvan de ene gedateerd is op 1895, tonen een gedeelte van de toen bepleisterde Lakenhalle. Het onderste deel van de sokkel is gepikt. Op de gelijkvloerse bevindt zich links een dichtgemaakt kloostervenster dat reikt tot aan de sokkel. Daarnaast bevindt zich de muuropening in de plint die ook op de tekening van Barclay is afgebeeld. Mogelijk kwam deze oorspronkelijk hoger aangezien er op de foto enige ruwheid valt waar te nemen op de gevel erboven. Daarnaast bevindt zich een kruisvenster waarvan de onderdorpel niet op de sokkel aansluit. Foto A004067 toont een klein gedeelte van de derde travee met een paar treden en een rechthoekige deur met bovenlicht. Op foto A004098 is een gedeelte van de Lakenhalle echter niet zichtbaar omwille van de pomp op de Grote Markt. Rechts van de deur bevinden zich kruisvensters, die gelijkaardig zijn aan het linkse. Op de verdieping ziet men iets kleinere kruisvensters die zich evenwel niet recht boven deze van de gelijkvloerse bevinden. Tussen de tweede en derde travee bevindt zich een sokkel zonder beeld, links daarvan zijn twee ruitvormige wapenstenen zichtbaar, en een bord met [*gendarmerie*] nationale. Boven de tweede travee staat een dakkapel met afgewolfd zadeldak en in de bovenste laag van de zesde travee bevindt zich een luik met overluifelende bedaking en spits. Op het dak staat een rij kleine dakkapelletjes. In de tentoonstellingscatalogus uit 1995 leest men dat de toestand van de Lakenhalle voor de restauratie een goed bewaard geheel vormt, en kruisvensters, die op het einde van de 19de eeuw hun tussendorpels – en stijlen behouden hebben, vrij uitzonderlijk zijn.

Foto E006584 is bijzonder interessant aangezien deze de ontleisterde voorgevel toont voor de restauratie. Het linkse kloostervenster is afgesloten, de kruisramen reiken niet tot aan de sokkel, de deur met bovenlicht is rechthoekig en de grote dakkapel en het grote dakvenster zijn aanwezig.¹⁸

Bij de tweede restauratiebeurt van het stadhuis in 1894 werd ook de aangrenzende Lakenhalle betrokken. In 1895 werd beslist dat deze restauratie de volgende zaken inhield: het ontleisteren van de voorgevel, het vervangen van de verweerde bak- en natuursteen, het herstellen van de vensters in hun oorspronkelijke staat. Het interieur zou aangepast worden zodat de rijkswachters 'waardige' verblijfsruimten zouden krijgen. In bronnen van 1897 en 1898 leest men dat er vochtproblemen waren en dat de rijkswachtkazerne zich in een *état pitoyable* bevond. Er werd meerdere malen opgeroepen om dringend van start te gaan met de werken. In 1899 werd beslist om dringende werken uit te voeren aan een aantal balken en onderdelen van het dakgebinte. De uitgevoerde werken komen echter niet volledig overeen met de, in het stadsarchief en het Rijksarchief, bewaarde en door de Commissie van Monumenten en Landschappen goedgekeurde plannen door architect Jules L. Barbier (1865-1910) uit 1897, 1898 en 1899.¹⁹ Barbier had zijn atelier in Schaarbeek en werkte mee aan het gemeentehuis van Schaarbeek, toonbeeld van de neo-Vlaamse-renaissance. Hij heeft verschillende art nouveau huizen op zijn naam staan, die duidelijk beïnvloed werden door de neorenaissance.²⁰

Briefhoofd van Barbier, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.42

18 RAES red., *Zoutleeuw, glorie en naglans*, 197-198.

19 VAN AERSCHOT-VAN HAEVERBEECK, 'De Grote Markt van Zoutleeuw', 123-124.; Stadsarchief Zoutleeuw, 861.42. en Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, Archief KCML: Stadhuis Zoutleeuw.

20 VAN SANTVOORT, 'Barbier, Jules', 138.

Uit Privéarchief Ward Hendrickx, voor 1885

A004067, 1895, KIK-IRPA

A004098, s.d., KIK-IRPA

Marcel H. Titz, Commissaritaatsgeneraal voor de Passieve Luchtbescherming, E006584, s.d., KIK-IRPA

Drie foto's gedateerd op 1905 en foto B018836 uit 1914-1918 tonen de pas gerestaureerde Lakenhalle. Zoals afgebeeld op de plannen van Barbier werd het luik omgebouwd tot getrappt dakvenster, de linkse dakkapel verwijderd, de kleine dakkapelletjes verbouwd, de linkse muuropening in de plint opengemaakt als deur en werd een baldakijn voorzien boven de sokkels. Ondanks de sokkels met baldakijn, zijn er op de plannen geen standbeelden getekend.²¹ Hierover lijkt ook geen bronnenmateriaal bewaard. Een aantal elementen verschillen echter van de bewaarde plannen van Barbier. Een van de meest opvallende verschillen is de rondboogdeur met geprofileerde lijst als hoofdingang. Daarnaast reiken de kruisvensters tot aan de plint, waarin zich zeven keldergaten bevinden. In de tentoonstellingscatalogus van 1995 leidt men van de twee foto's met bepleisterde voorgevel af dat er geen keldergaten waren voor de restauratie.²² Op foto E006584 lijkt echter een keldergat aanwezig, dat waarschijnlijk tijdens de restauratie werd dichtgemaakt. Dit valt ook af te lezen van de voorgevel en in de kelder kan men nog een houten latei zien.

Verder werden tijdens de restauratie volgens Joris de volgende werken uitgevoerd:

- herstellen van bak- en zandsteenwerk van de voorgevel.
- toevoegen van twee ramen op de gelijkvloerse.
- de moerbalken en plafonds op de eerste verdieping werden vernieuwd.
- de bestaande schoorstenen werden verhoogd en een nieuwe werd toegevoegd.
- de zinken dakgoot werd vervangen door een goot in het dakvlak, die het water afvoert naar de achterzijde.
- het dakgebinte werd vernieuwd, met inbegrip van één origineel fragment.
- een nieuwe trap, van gelijkvloers tot zolder werd geïnstalleerd.²³

Daarnaast werden de eenvoudige, rechte muurankers gedecoreerd of vervangen door meer 'gekrulde' exemplaren.

Professor kannunik Lemaire (1878-1954) schreef in de tweede helft van de jaren 1930: *Tot het einde van de verleden eeuw was het tamelijk slecht gehavend: verscheidene vensters waren toegemetsd of omgewerkt. De restauratie heeft den oorspronkelijke toestand tamelijk getrouw hersteld. De enige versiering bestaat uit drie nissen met hemels en sokkels, die ook grotendeels vernieuwd zijn.* In een verslag van de stadsarchivaris van Diest uit 1956 staat het volgende: *De restauratie of beter de vernieuwing van dit gebouw werd op het einde der vorige eeuw sterk doorgedreven... Van de oorspronkelijke binnenordonnantie is er geen spoor meer overgebleven, het dakgebinte en enkele balken der zoldering ter zijde gelaten is alles vernieuwd...*²⁴

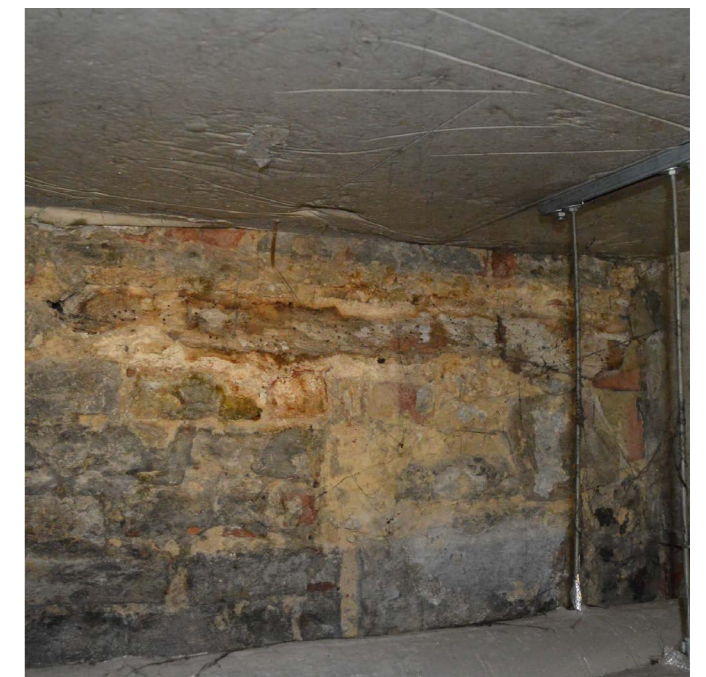
Detail van Kommission für die photographische Inventarisatien der belgischen Kunstdenkmäler, B018836, 1914-1918, KIK-IRPA

Detail van Marcel H. Titz, Commissaritaat generaal voor de Passieve Luchtbescherming, E006584, s.d., KIK-IRPA

Detail van de voorgevel, 21 augustus 2019

Detail van de buitenmuur in de kelder, 21 augustus 2019

21 Voor de plannen van Barbier zie externe bijlage 3.

22 RAES red., *Zoutleeuw, glorie en naglans*, 197.; VAN AERSCHOT-VAN HAEVERBEECK, 'De Grote Markt van Zoutleeuw', 138.

23 JORIS, *Lakenhalle Zoutleeuw*, 7-8.

24 VAN AERSCHOT-VAN HAEVERBEECK, 'De Grote Markt van Zoutleeuw', 127 en 129.

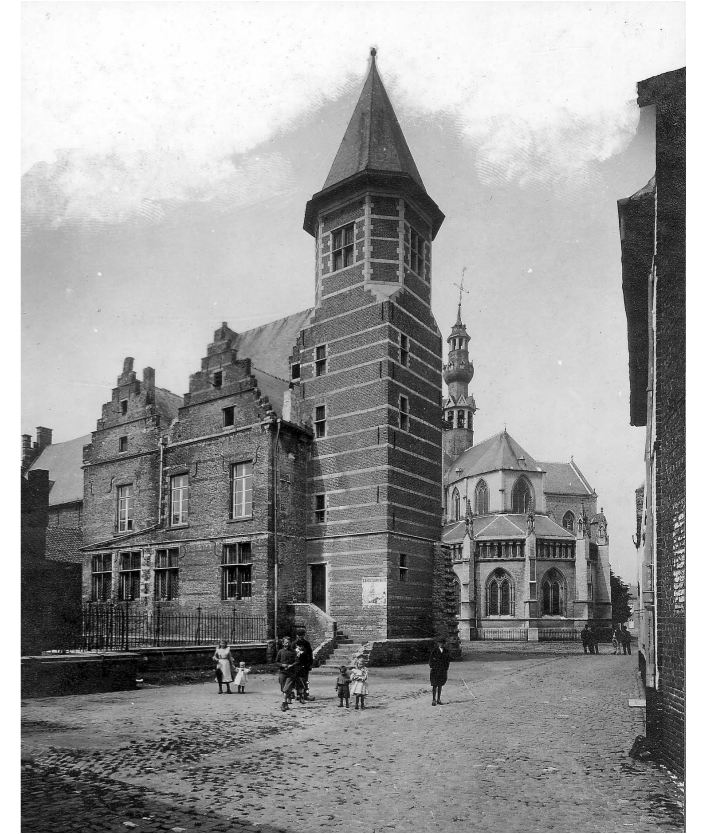
Edmond Rahir, E013099, 1905, KIK-IRPA

Ch. Peeters, s.d., Universiteitsbibliotheek Gent

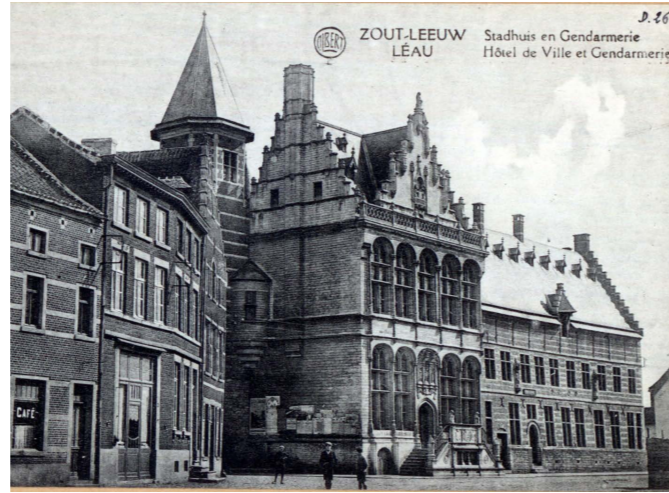
Edmond Rahir, E013100, 1905, KIK-IRPA

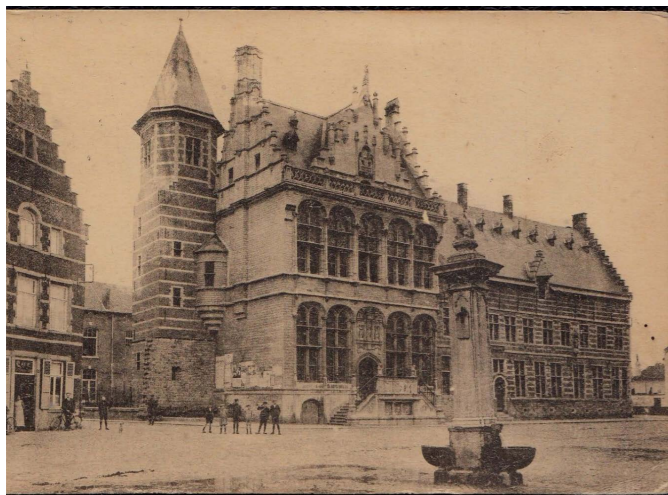
A004066, 1905, KIK-IRPA

s.d., Universiteitsbibliotheek Gent

s.d., Universiteitsbibliotheek Gent

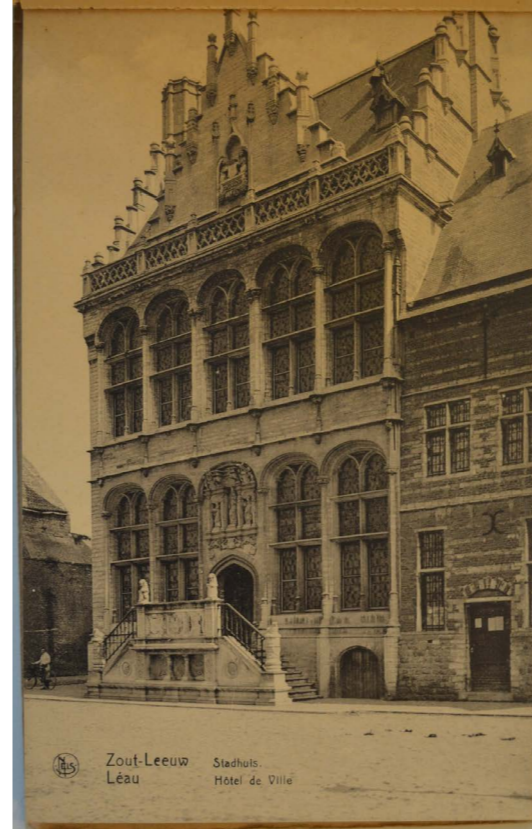
Postkaart, s.d.

s.d., Nationaal Archief Nederland; Fotocollectie Spaarnestad Onderwerpen

Jacques Hersleven, E024990, s.d., KIK-IRPA

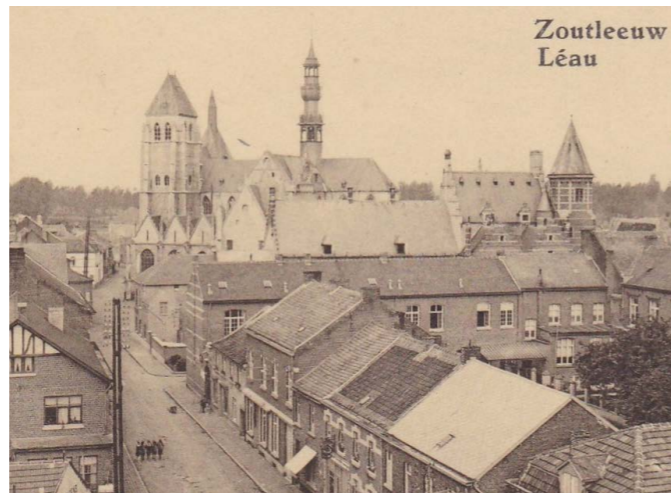
Postkaart, s.d., Archief van de Vrienden van Zoutleeuw

Commissariaat generaal voor de Passieve luchtbescherming, A101991, s.d., KIK-IRPA

Willy Godenne, Commissariaat generaal voor de Passieve luchtbescherming, M001350, s.d., KIK-IRPA

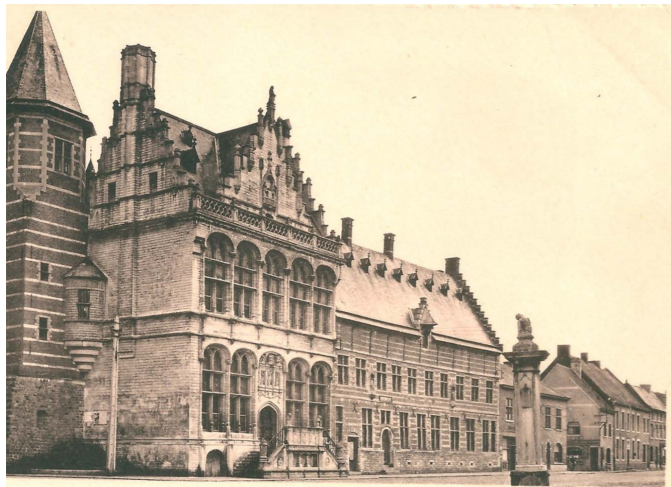
Postkaart, s.d.

Uit Privéarchief Ward Hendrickx, s.d.

Uit Privéarchief Ward Hendrickx, s.d.

Postkaart, s.d.

Postkaart, s.d.

2.2.4 In de 20ste eeuw

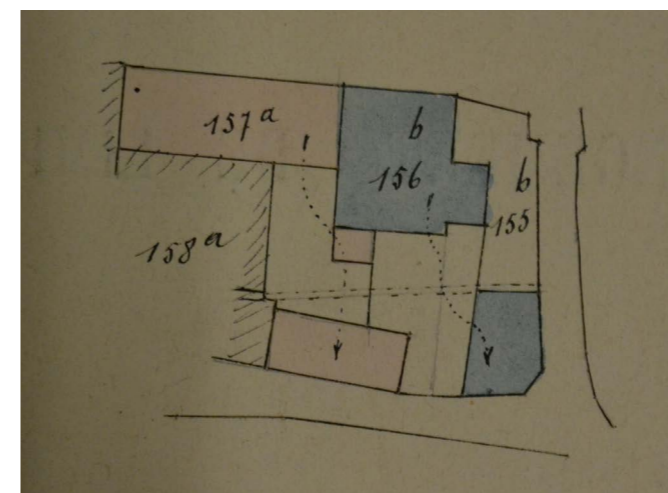
In de mutatiestaat van 1902 staat de Lakenhalle ingeschreven als *gendarmerie*. Het bijgebouw dat zich tegen de Stadsrivier bevond, werd uitgebreid en het terrein achter het stadhuis werd onderdeel van het perceel van de Lakenhalle. De functies van deze bijgebouwen kunnen afgeleid worden van de plannen van Barbier.

In 1914 werden alle gebouwen van het aangrenzende perceel afgebroken, waaronder de bijgebouwen die zich tegen de achtergevel van de Lakenhalle bevonden. Dit perceel werd voor de mutatie beschreven als *domeinen van de staat*. De percelen ten zuiden hiervan, die grensden aan de Sint-Truidensestraat, waren voor de mutatie in eigendom van de weduwe en erfgenamen van de gepensioneerde procureur des konings Lambert-Jozef De Corswarem-Marneff. Ook op dit perceel werden alle gebouwen, beschreven als huizen, afgebroken. Deze percelen werden samengevoegd tot één nieuw perceel in eigendom van de gemeente Zoutleeuw en/of *domeinen van de staat*.

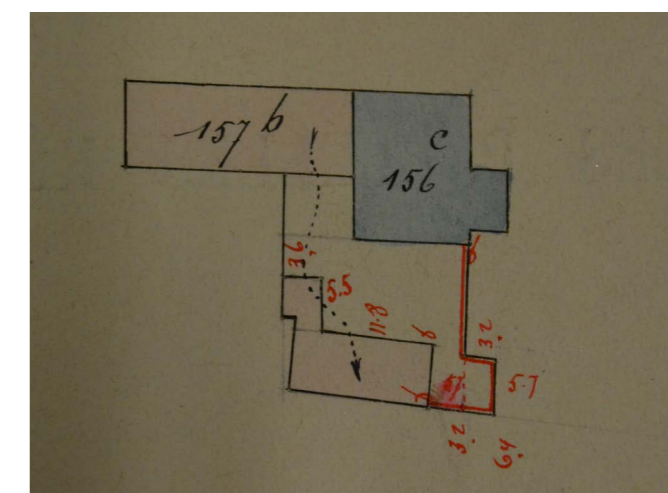
In 1928 werd de perceelsgrens met het stadhuis opnieuw gewijzigd. Het perceel van de Lakenhalle, de *gendarmerie*, werd verenigd met het perceel van de tuin. Dit perceel werd *gedeeltelijk onbelastbaar*. De mutatiestaat spreekt ook over een *nieuwe huur*. In het bijgebouw ten zuidoosten van de Lakenhalle en het stadhuis, dat grensde aan de Rijkswachtstraat, werd de brandweer ondergebracht.

In 1939 plande de gemeente Zoutleeuw om twee woningen voor de rijkswacht bij te bouwen in de Gendarmeriestraat, achter de Lakenhalle. Zij kreeg echter een negatief advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen. Aangezien deze woningen niet zijn ingetekend op het kadaster, werden ze hoogstwaarschijnlijk nooit gebouwd.²⁵

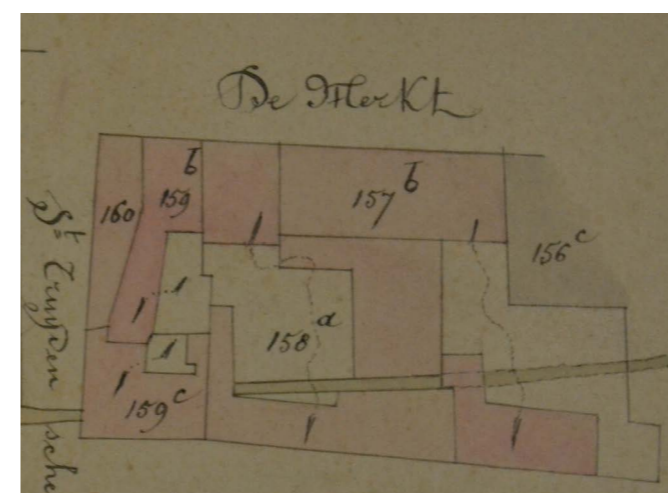
25 Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35.

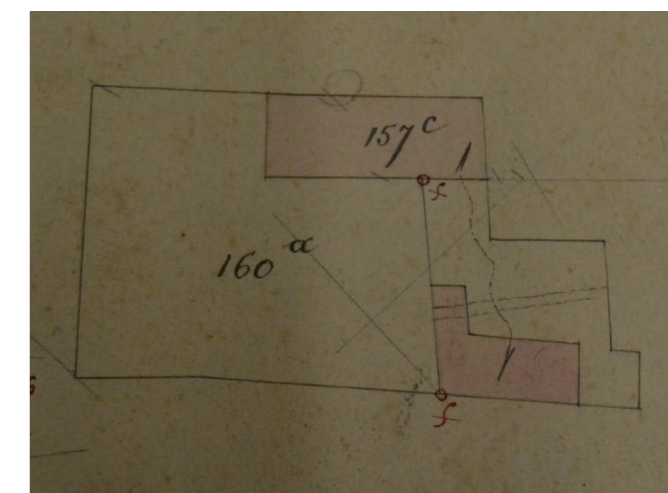
Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1902/3: voor mutatie

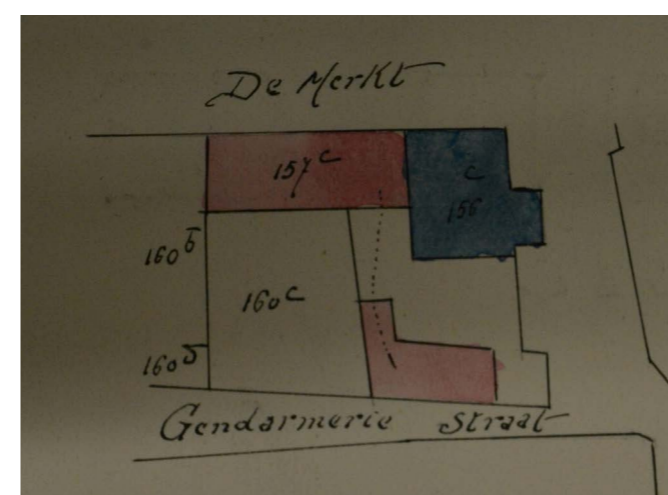
Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1902/3: na mutatie

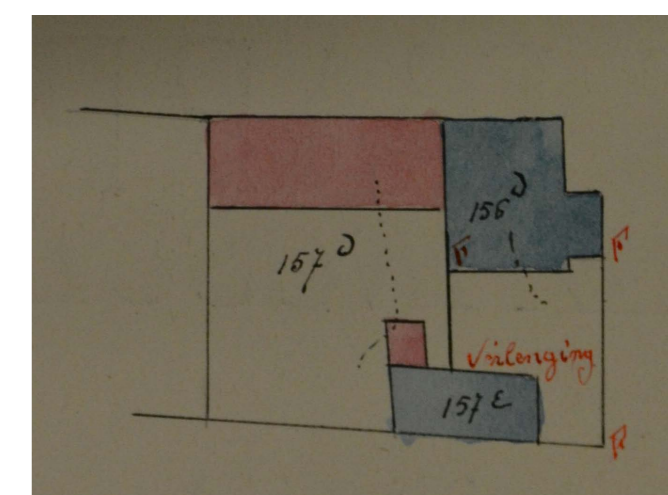
Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1914/4: voor mutatie

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1914/4: na mutatie

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1928/2: voor mutatie

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1928/2: na mutatie

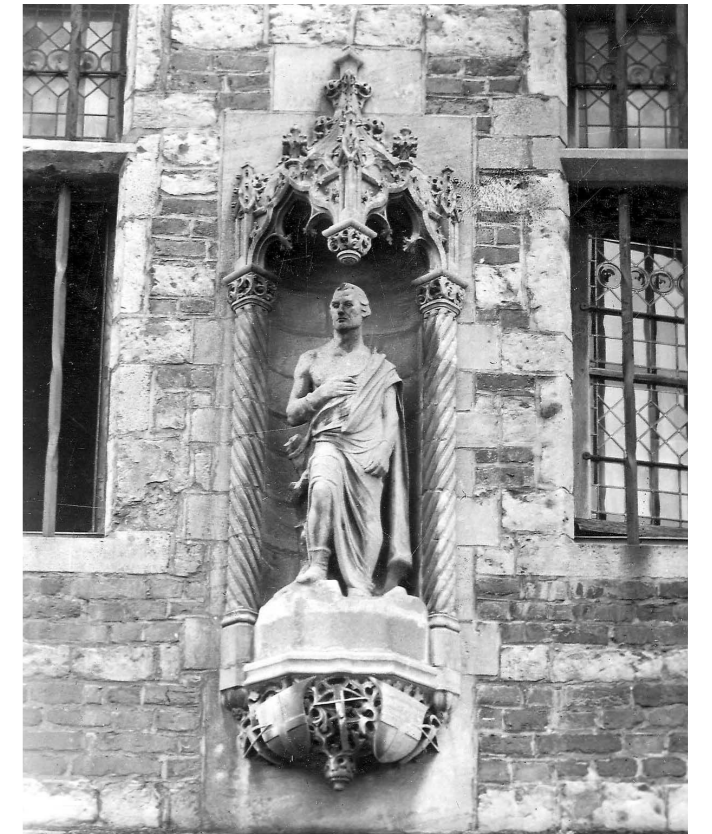
Uit WILMET, Léau, 1938

s.d., Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

Commissariaat general voor 's Lands Wederopbouw, B053571, 1943, KIK-IRPA

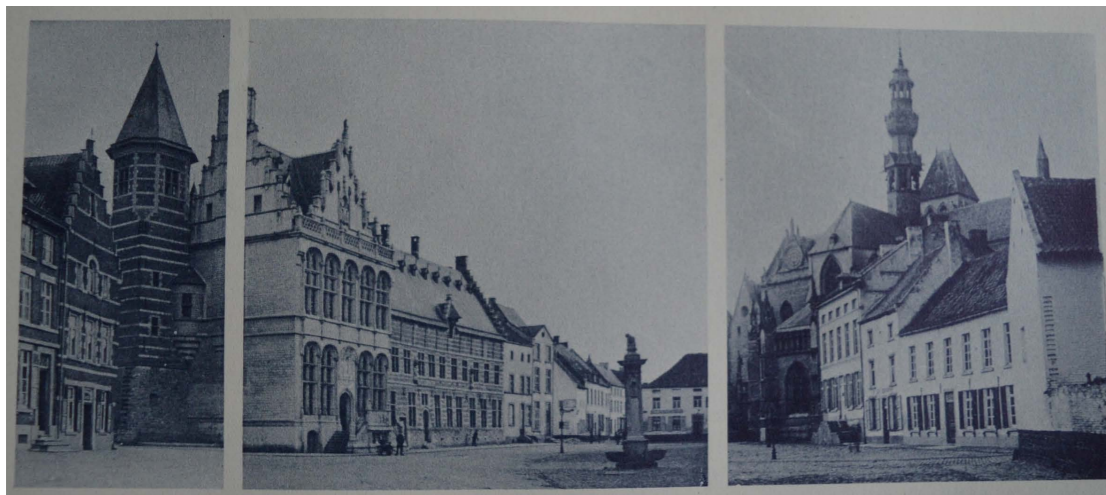
Commissariaat general voor 's Lands Wederopbouw, A049533, 1943, KIK-IRPA

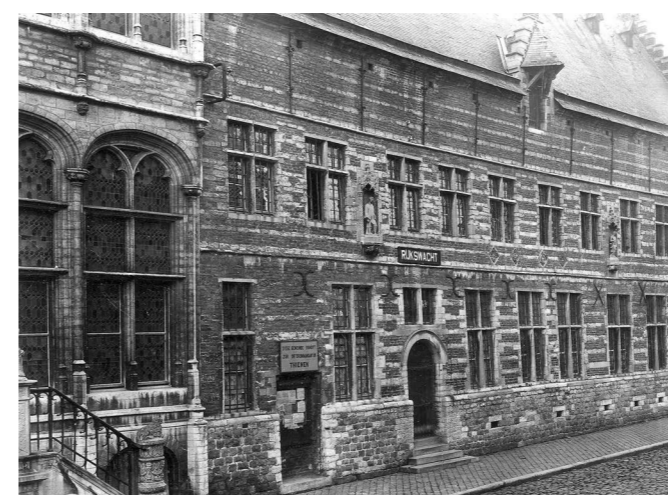
Uit WILMET, Léau, 1938

Uit WILMET, Léau, 1938

Uit WILMET, Léau, 1938

Commissariaat general voor 's Lands Wederopbouw, B053574, 1943, KIK-IRPA

In 1958 kreeg de gemeente Zoutleeuw een brief van het Ministerie van Openbare Werken & van Wederopbouw met de boodschap *dat het hoogst noodzakelijk is over te gaan tot de buitenverf- en verniswerken van het toenmalig rijkswachgebouw*. Een jaar later ontving de gemeente hierover een herinneringsbrief. In een latere brief werd opgesomd welke werken dienden uitgevoerd te worden. Wat de Lakenhalle betreft ging het om het *afkrabben en herschilderen van het hout- en ijzerwerk langs de buitenzijde van het gebouw, ..., herstellen van stenen keldertrap voor algemeen gebruik, herstellen van plafond in kelder, herstellen van de vloer op het bureel*. De werken werden uitgevoerd in 1960 en 1961.²⁶

Daarnaast wenste de rijkswachbrigade van Zoutleeuw al in 1951 de ruimtes anders in te delen zodat er meer plaats zou zijn voor de administratieve taken. In 1956 vroeg men ook een garage voor een *motorwagen*. De correspondentie hierover liep tot 1966. Hierin bevinden zich ook schetsmatige plannen van de bestaande toestand in 1963. Als men deze plannen vergelijkt met de plannen van Barbier, blijkt dat er in de eerste helft van de 20ste eeuw weinig ingrijpende aanpassingen aan het interieur plaatsvonden. De gangen tegen de achtergevel, op de gelijkvloerse en op de verdieping, zijn echter grotendeels opgedeeld in kamers. De kelder is op de plannen van 1963 in zes ruimtes verdeeld en op deze van Barbier maar in vijf. Op de plannen van Barbier werd het meest noordoostelijke venster van de verdieping van de achtergevel heropend. Daarnaast tekende hij, op onregelmatige afstand, zes andere vensteropeningen met variërende breedte. Deze komen echter niet overeen met de plannen van 1963 of de huidige toestand.²⁷ In 1964 waren er in de achtergevel nog twee smalle schietgaten zichtbaar, die breder werden naar binnen toe. De auteurs suggereerden dat er voorheen mogelijk nog twee waren, die in de loop der jaren tot vensters werden getransformeerd.²⁸ In 1956 vermeldde de stadsarchivaris van Diest, naast schietgaten, ook *segmentbogige openingen* in de achtergevel, *die naar de kelderingen schijnen geleid te hebben*.²⁹

De plannen uit 1966 door Studiebureau J. Mombaers: *aanpassingswerken aan het Rijkswachgebouw*, getuigen van bovenstaande verzoek tot aanpassingen. Er zou aan de zuidoostelijke achtergevel een aanbouw met vier autogarages worden opgetrokken. In het bestek staat dat deze aanpassingswerken *afbraak, scheidswanden in lichte bouwsteen, metselwerk, schouwen, bepleistering, verlaagde plafonds, houten binnenwanden, aanpassing houten vloer en binnendeuren* inhielden. De grootste ingreep op de gelijkvloerse zou het slopen van de binnenmuur tussen de vroegere eetkamer en keuken zijn, om een living te voorzien. Daarnaast zou er sanitair en een keuken geïnstalleerd worden aan de zijde van de achtergevel, zowel op de gelijkvloerse als op de verdieping.³⁰

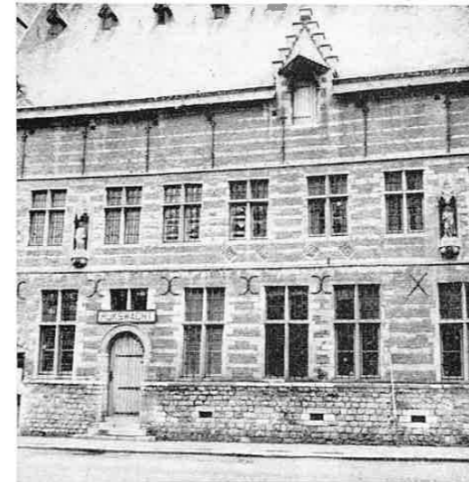
26 Stadsarchief Zoutleeuw, 861.11.

27 Archief van het Museum van de Federale Politie.

28 LEYSSENS en VAN DEN BULCKE, 'Historiek van onze Kazernes: Zoutleeuw', 28.

29 VAN AERSCHOT-VAN HAEVERBEECK, 'De Grote Markt van Zoutleeuw', 129.

30 Stadsarchief Zoutleeuw, 861.42 en 861.35.

Uit LEYSSENS en VAN DEN BULCKE, 'Historiek van onze Kazernes: Zoutleeuw', 1964.

Uit LEYSSENS en VAN DEN BULCKE, 'Historiek van onze Kazernes: Zoutleeuw', 1964.

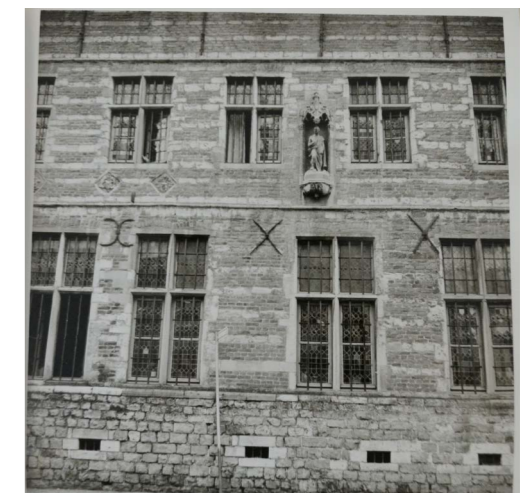
Uit Archief van het Museum van de Federale Politie, [1964].

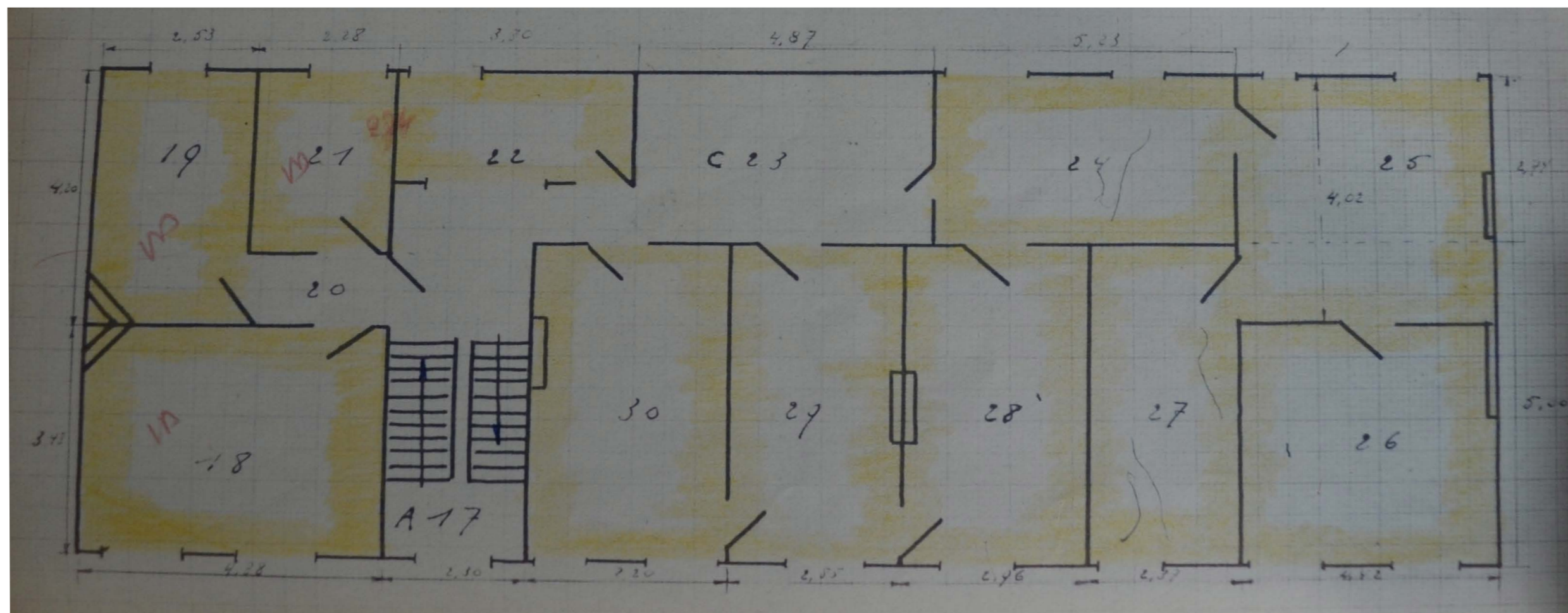
Uit Archief van het Museum van de Federale Politie, [1964].

Uit Archief van het Museum van de Federale Politie, [1964].

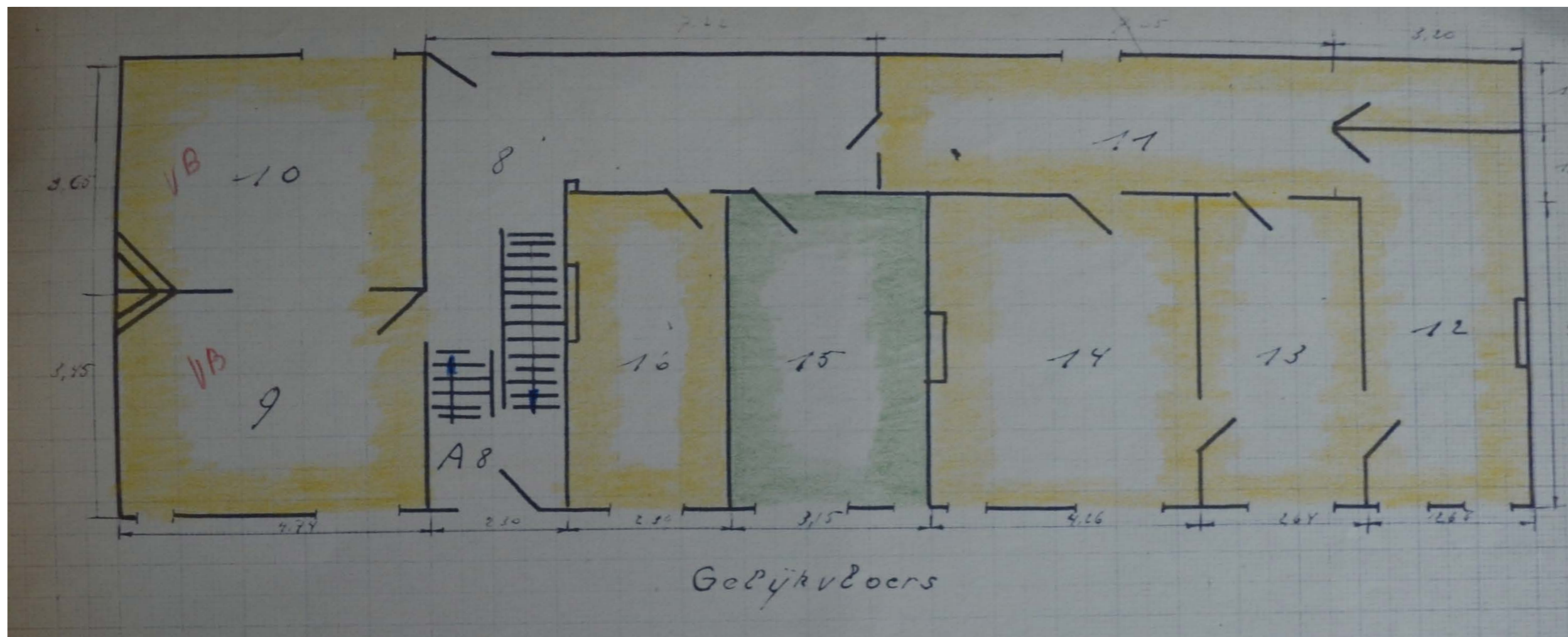
Uit Archief van het Museum van de Federale Politie, [1964].

Rijkswachtkazerne Zoutleeuw, Uittreksel uit grondplan met bestaande toestand: verdieping, 1963, Archief van het Museum van de Federale Politie

Legende: Logementen, Administratief complex

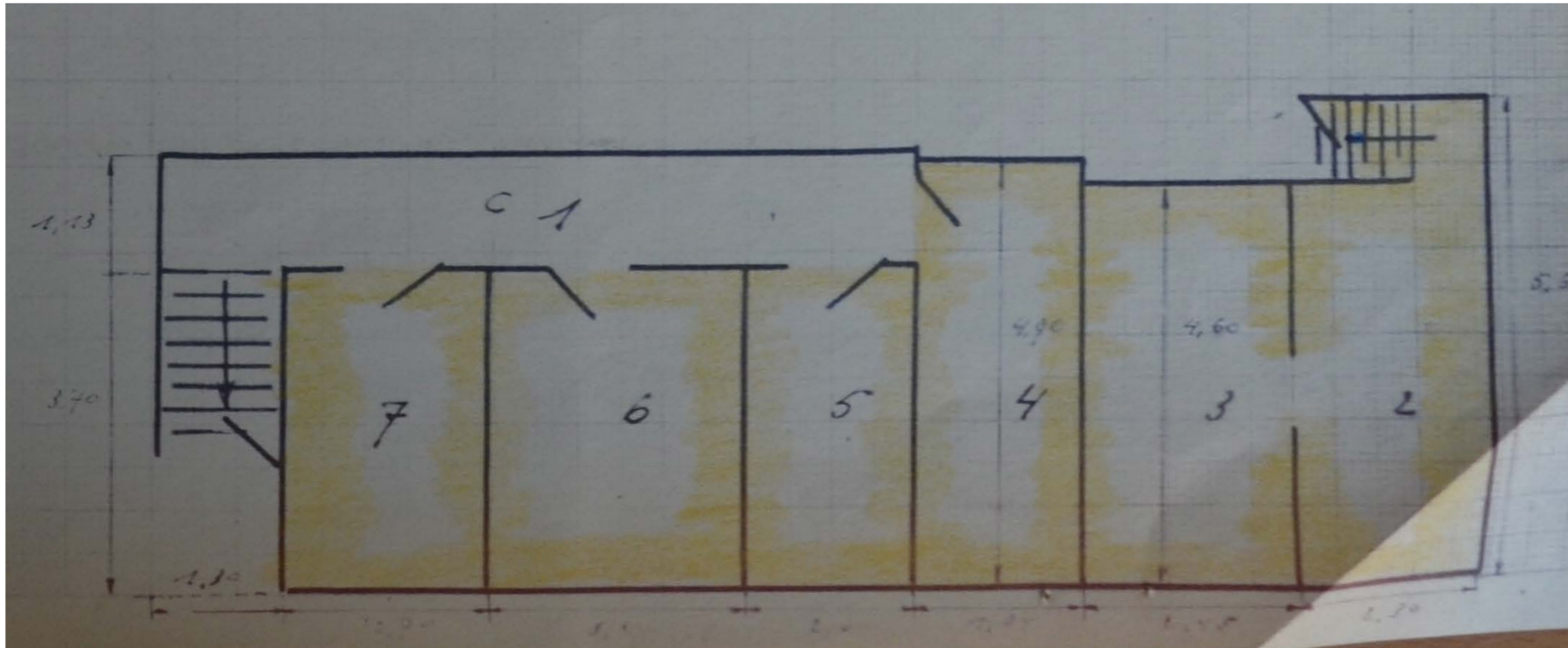
Logement 1: 12, 13, 14, 16; Logement 2: 9, 10, 18, 19, 21; Logement 3: 22, 28, 29, 30; Logement 4: 24, 25, 26, 27

Rijkswachtkazerne Zoutleeuw, Uittreksel uit grondplan met bestaande toestand: gelijkvloers, 1963, Archief van het Museum van de Federale Politie

Legende: Logementen, Administratief complex

Logement 1: 12, 13, 14, 16; Logement 2: 9, 10, 18, 19, 21; Logement 3: 22, 28, 29, 30; Logement 4: 24, 25, 26, 27

Rijkswachtkazerne Zoutleeuw, Uittreksel uit grondplan met bestaande toestand: kelder, 1963, Archief van het Museum van de Federale Politie

Legende: Logementen, Administratief complex

Logement 1: 12, 13, 14, 16; Logement 2: 9, 10, 18, 19, 21; Logement 3: 22, 28, 29, 30; Logement 4: 24, 25, 26, 27

PROVINCIE BRABANT.
 STAD ZOUTLEEUW.

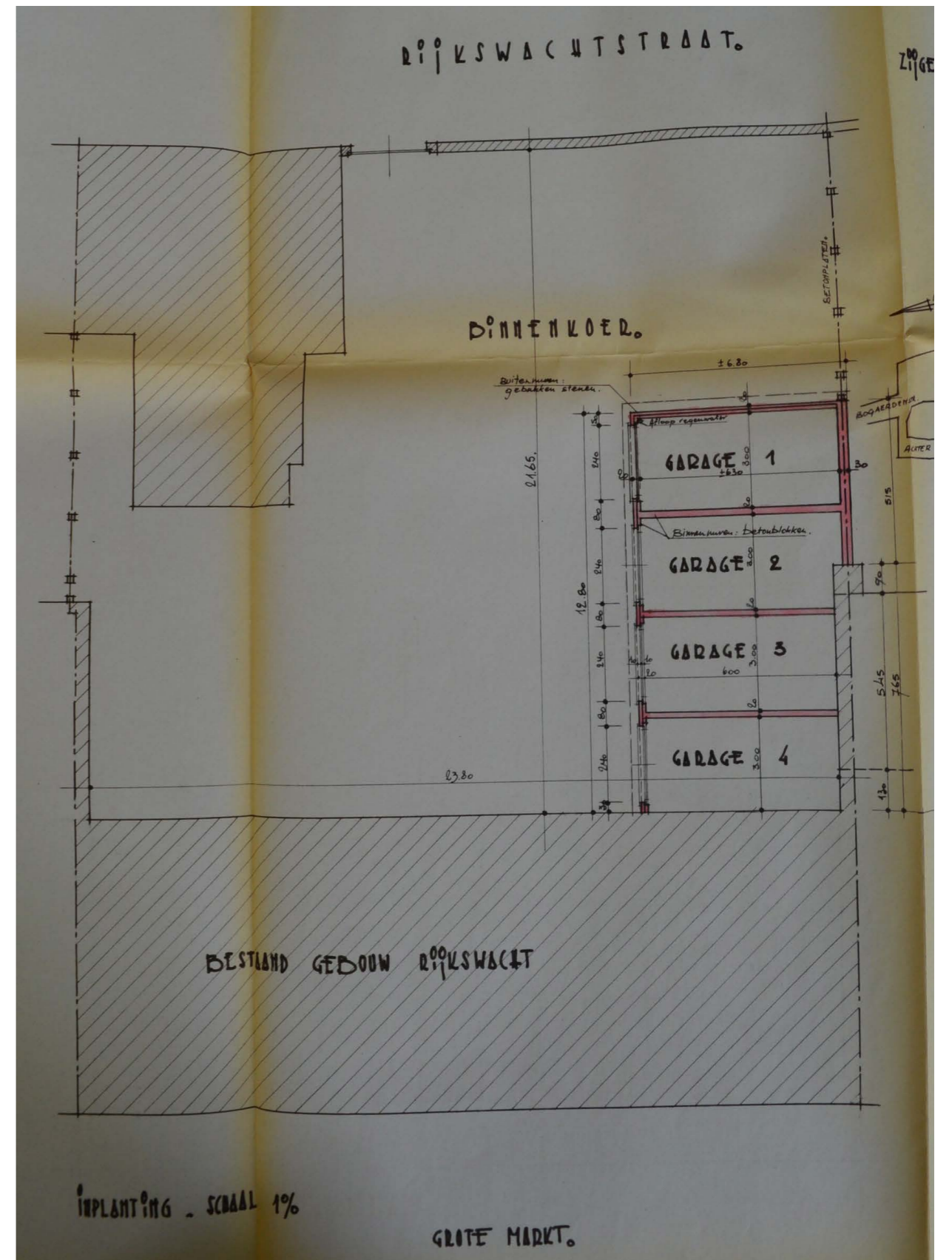
AANPASSINGSWERKEN AAN HET RIJKSWACHTGEBOUW,
 BOUWEN VAN VIER AUTOBERGPLAATSEN.

OPGEMAAKT TE TIENEN DE 20 MAART 1966
 door het STUDIEBUREEL J. MOMBAERS
 Kapelstraat 10 TIENEN.

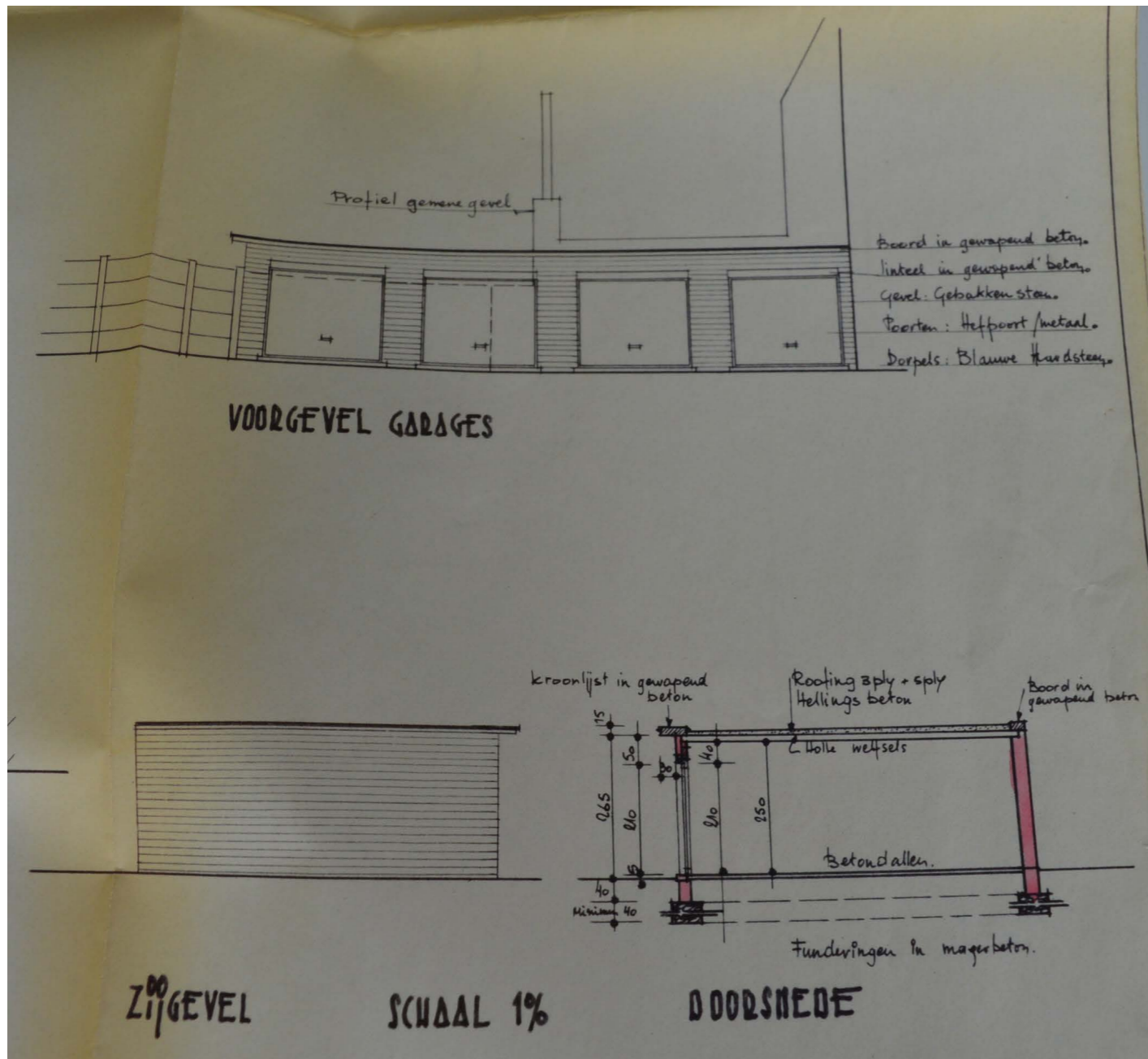
Gezien en goedgekeurd door de gemeenteraad van ZOUTLEEUW,
 in zitting van.
De Sekretaris, De Burgemeester,

PLAN 1. PLANNEN, GEVELS, DOORSNEDEN, LIGGING.

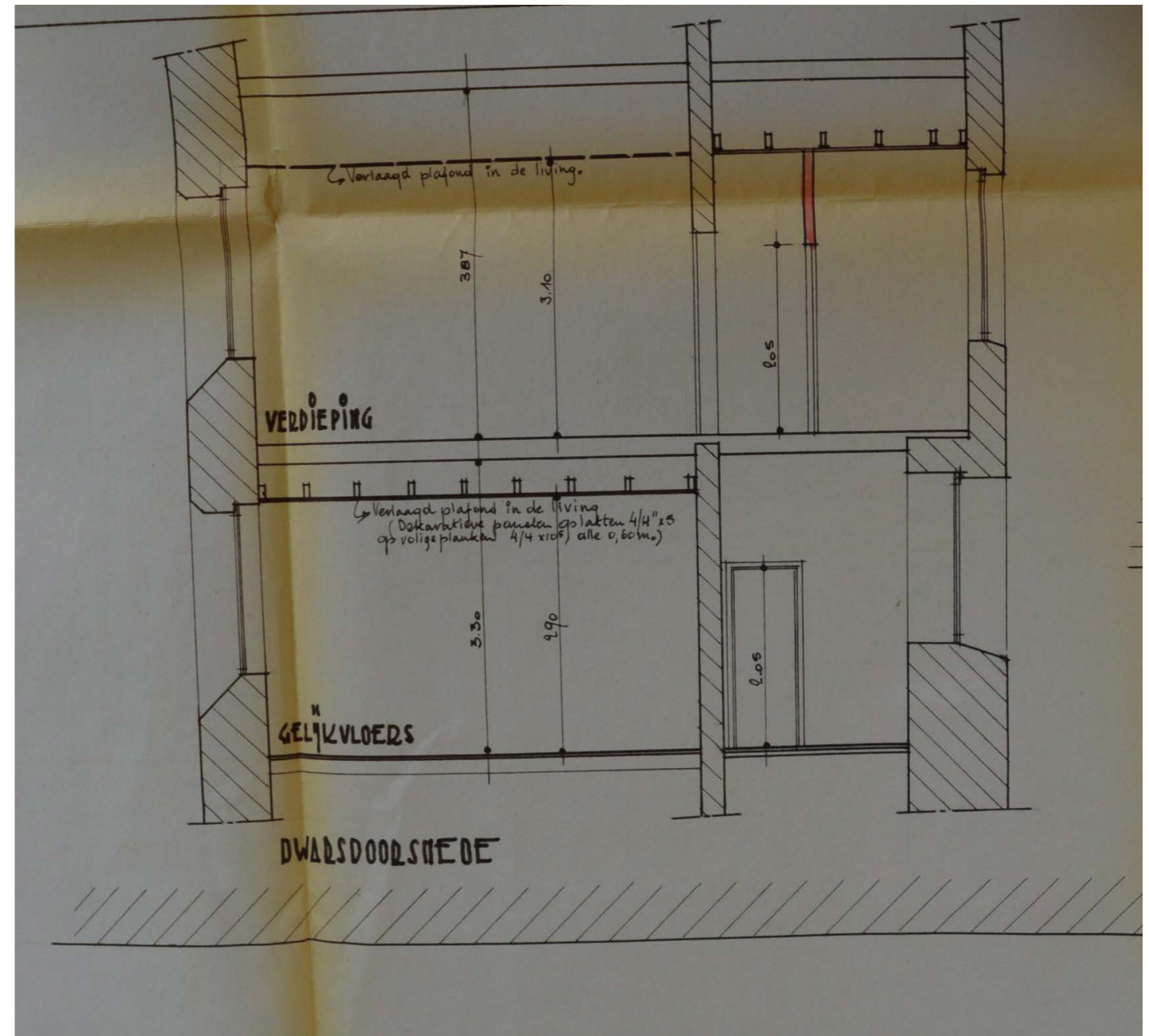
J. Mombaers, Aanpassingswerken aan het Rijkswachtgebouw, bouw van vier autobergplaatsen, Plan 1. Plannen, gevels, doorsneden, ligging, 1966, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

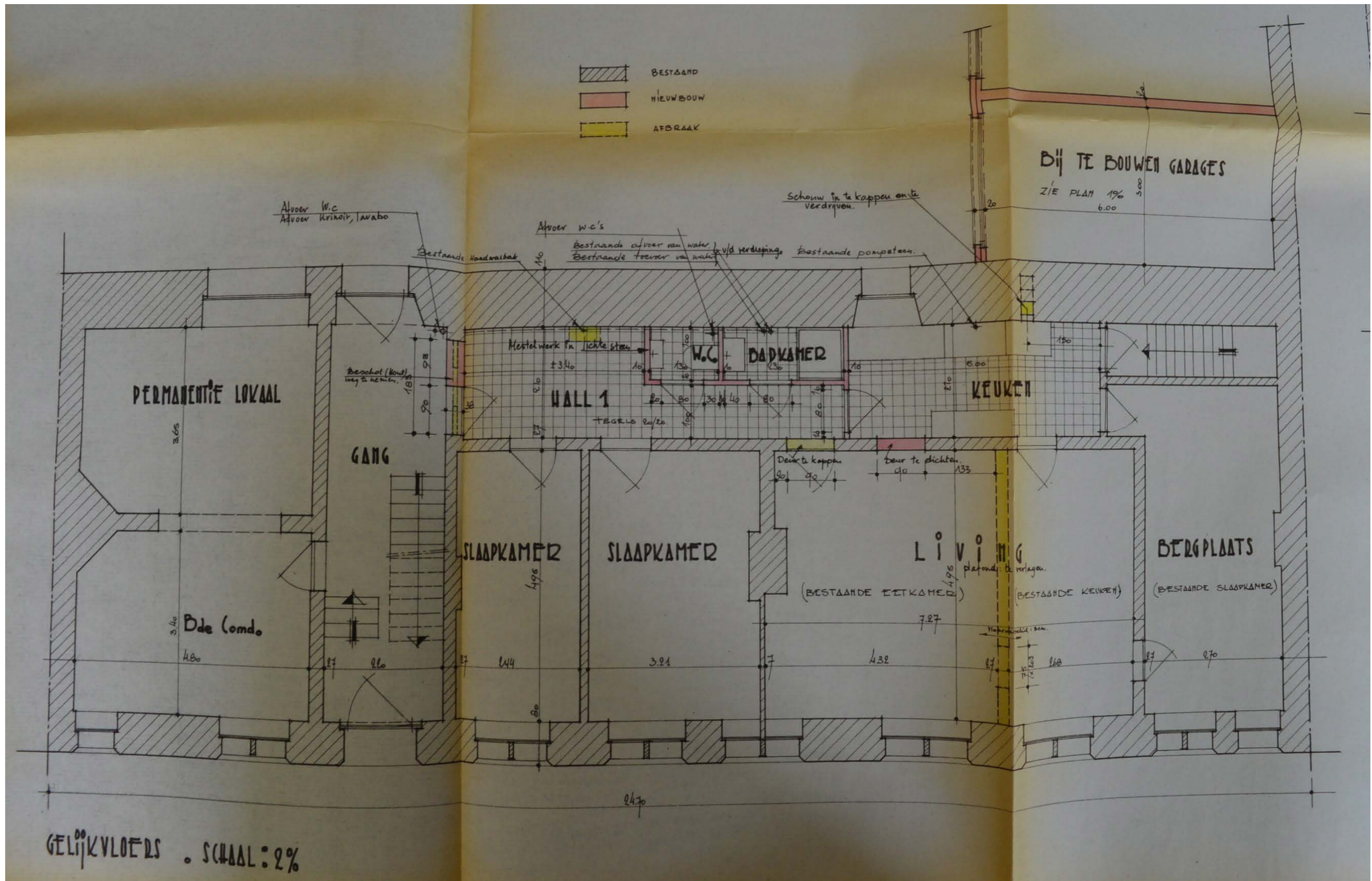
J. Mombaers, Aanpassingswerken aan het Rijkswachtgebouw, bouw van vier autobergplaatsen, Plan 1. Plannen, gevels, doorsneden, ligging: inplanting, 1966, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

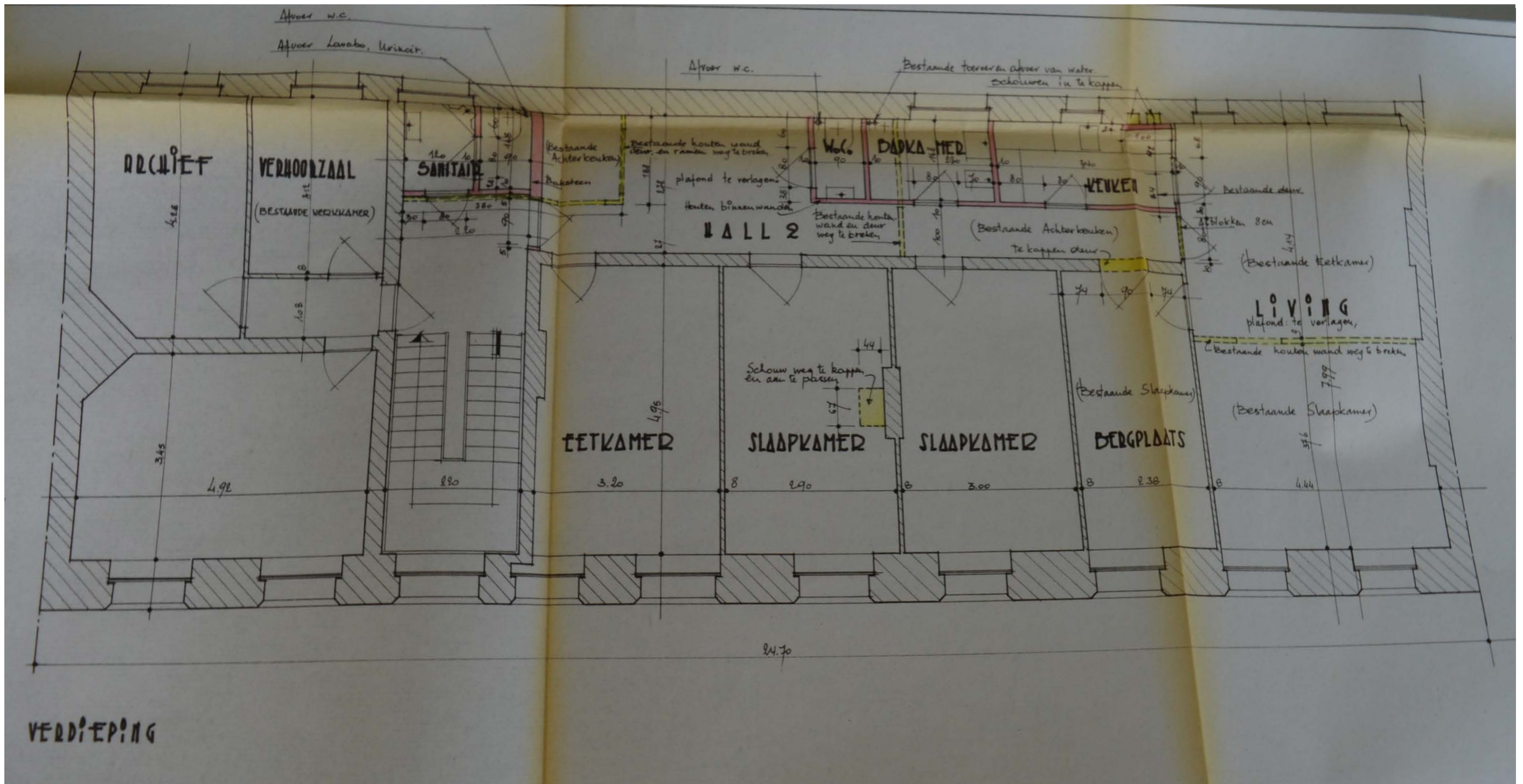
J. Mombaers, Aanpassingswerken aan het Rijkswachtgebouw, bouw van vier autobergplaatsen, Plan 1. Plannen, gevels, doorsneden, ligging: voorgevel garages, zijgevel en doorsnede, 1966, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

J. Mombaers, Aanpassingswerken aan het Rijkswachtgebouw, bouw van vier autobergplaatsen, Plan 1. Plannen, gevels, doorsneden, ligging: dwarsdoorsnede, 1966, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

J. Mombaers, Aanpassingswerken aan het Rijkswachtgebouw, bouw van vier autobergplaatsen, Plan 1. Plannen, gevels, doorsneden, ligging: gelijkvloers, 1966, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

J. Mombaers, Aanpassingswerken aan het Rijkswachtgebouw, bouw van vier autobergplaatsen, Plan 1. Plannen, gevels, doorsneden, ligging: verdieping, 1966, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

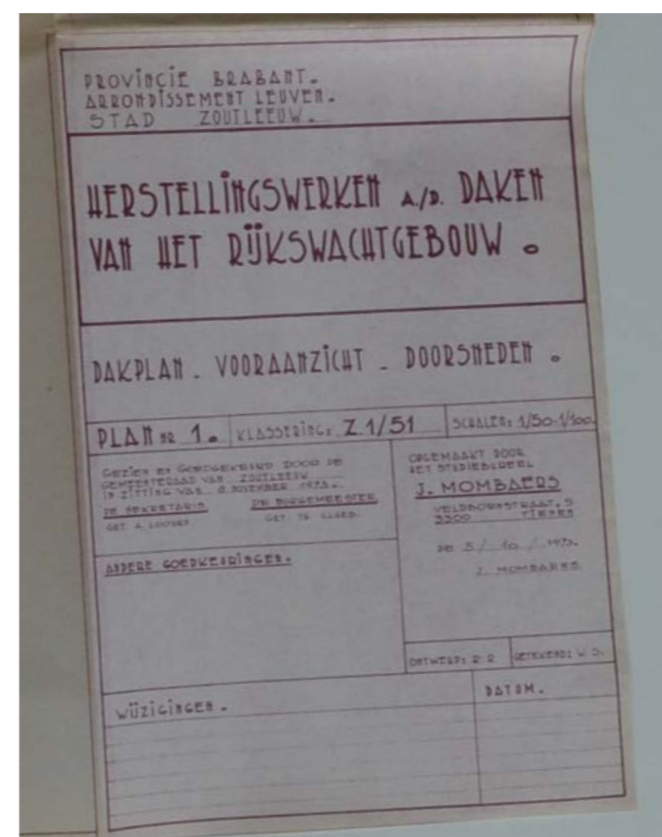
Tussen 1973 en 1975 gebeurden er herstellingswerken aan de daken van de Lakenhalle door Studiebureau J. Mombaers en aannemer Herman Heylen. De werken omvatten het vernieuwen van de schaliën en het herstel van het schaliebed, alsook het vernieuwen van de hanggoten en aflopen, en het herstel van metselwerk en voegwerk van de puntgevels en schouwen. Naast de algemene dakwerken werden er nog andere werken uitgevoerd zoals het afbreken en hermetsen van de schouw op de puntgevel.

Op de plannen van 5 oktober 1973 lezen we o.a. *hanggoot te vernieuwen, R.W. te vernieuwen, zink en stormplank te vernieuwen, schouwen af te breken en terug te metsen op ±1,00 m hoogte, nazicht en voegwerk van de grote dakkapel, puntgevels langs weerszijden in te voegen.*³¹

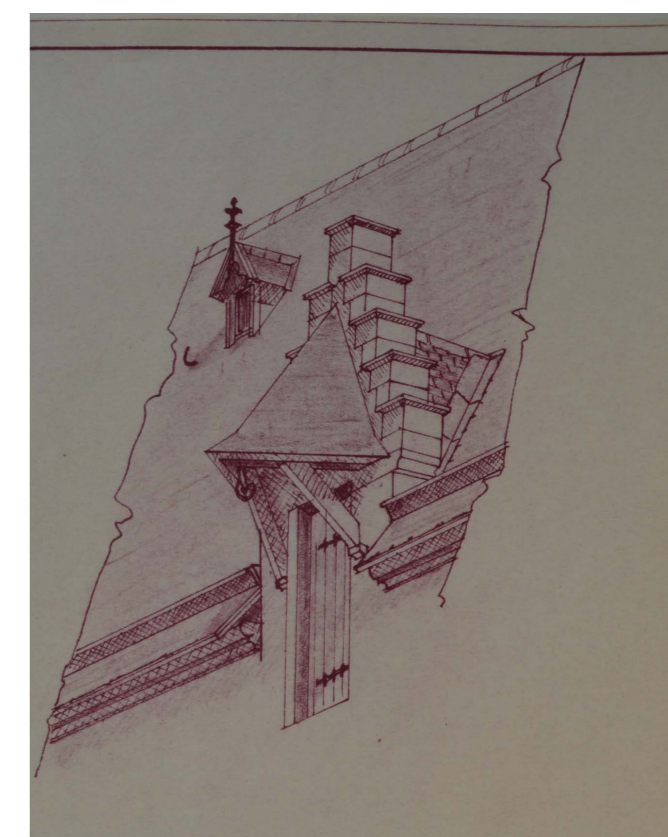
In 1980 werden er twee badkamers geïnstalleerd en werd een nieuwe elektrische installatie geplaatst in de Lakenhalle.³²

Christiane De Maegd, 1977, Beeldbank Agentschap Onroerend Erfgoed

J. Mombaers, Herstellingswerken a./d. daken van het Rijkswachtgebouw, dakplan, vooraanzicht, doorsneden, 1973, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

J. Mombaers, Herstellingswerken a./d. daken van het Rijkswachtgebouw, 1973, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

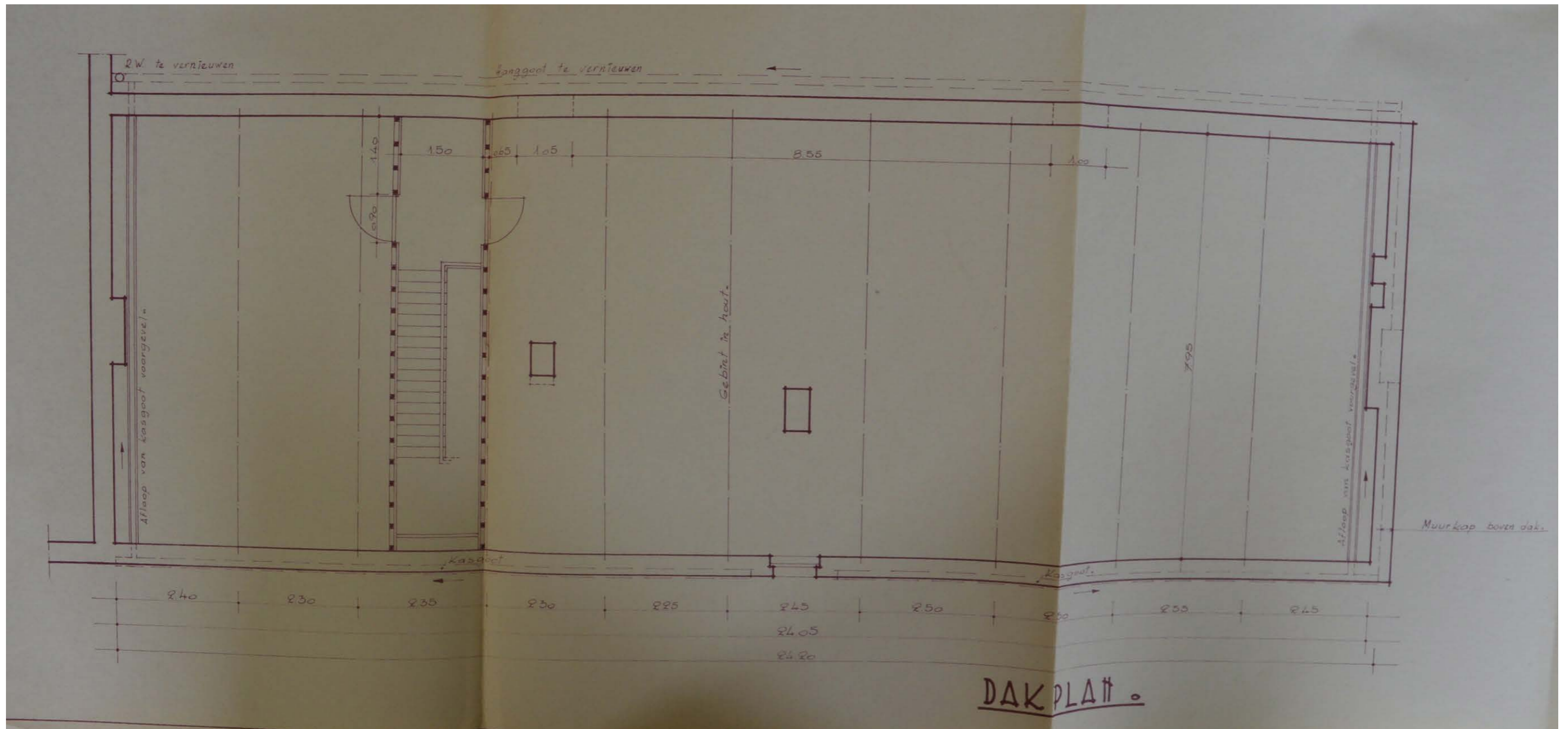
Uit Privéarchief Ward Hendrickx, s.d.

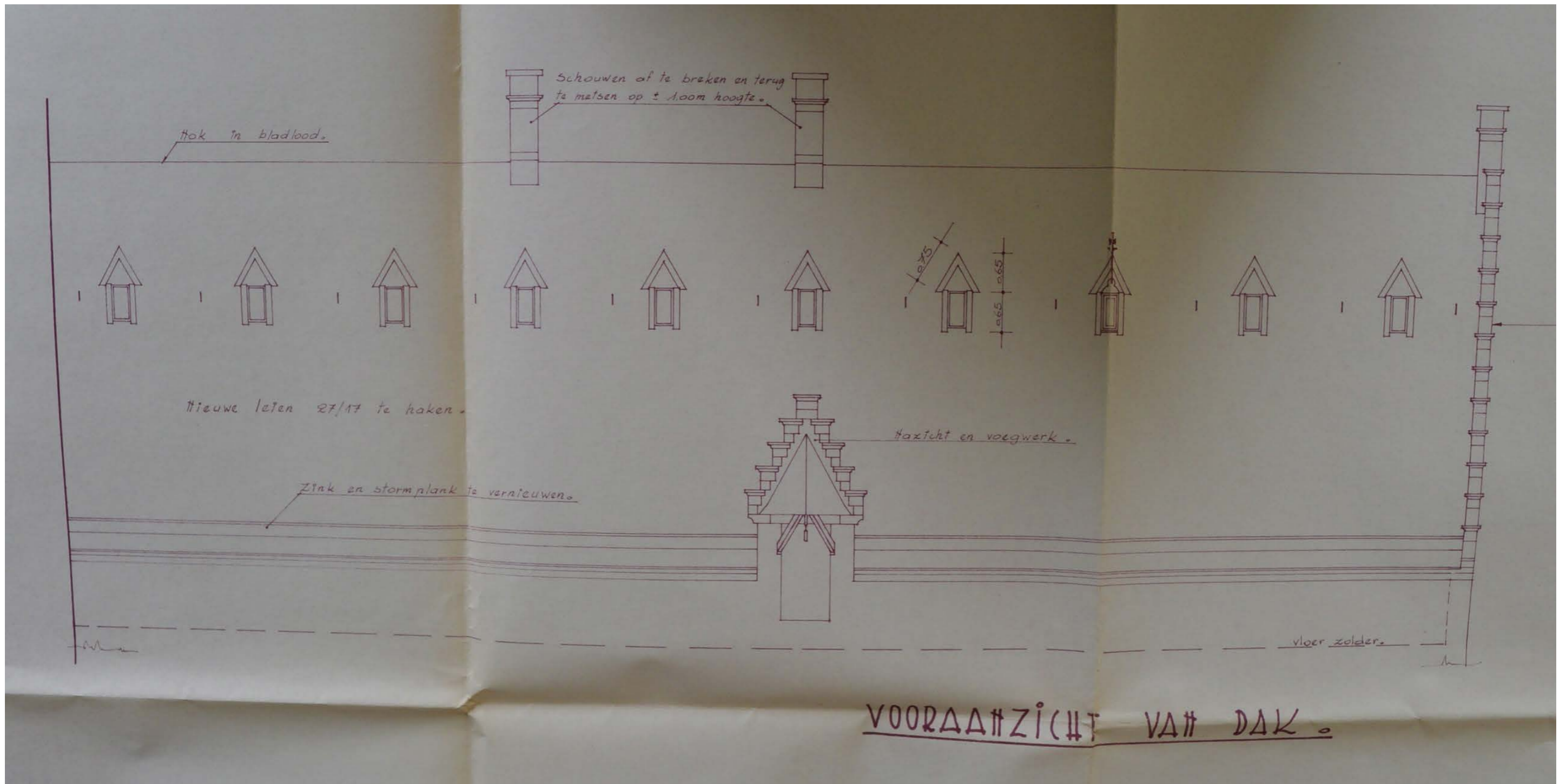
Uit Privéarchief Ward Hendrickx, s.d.

31 Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35.

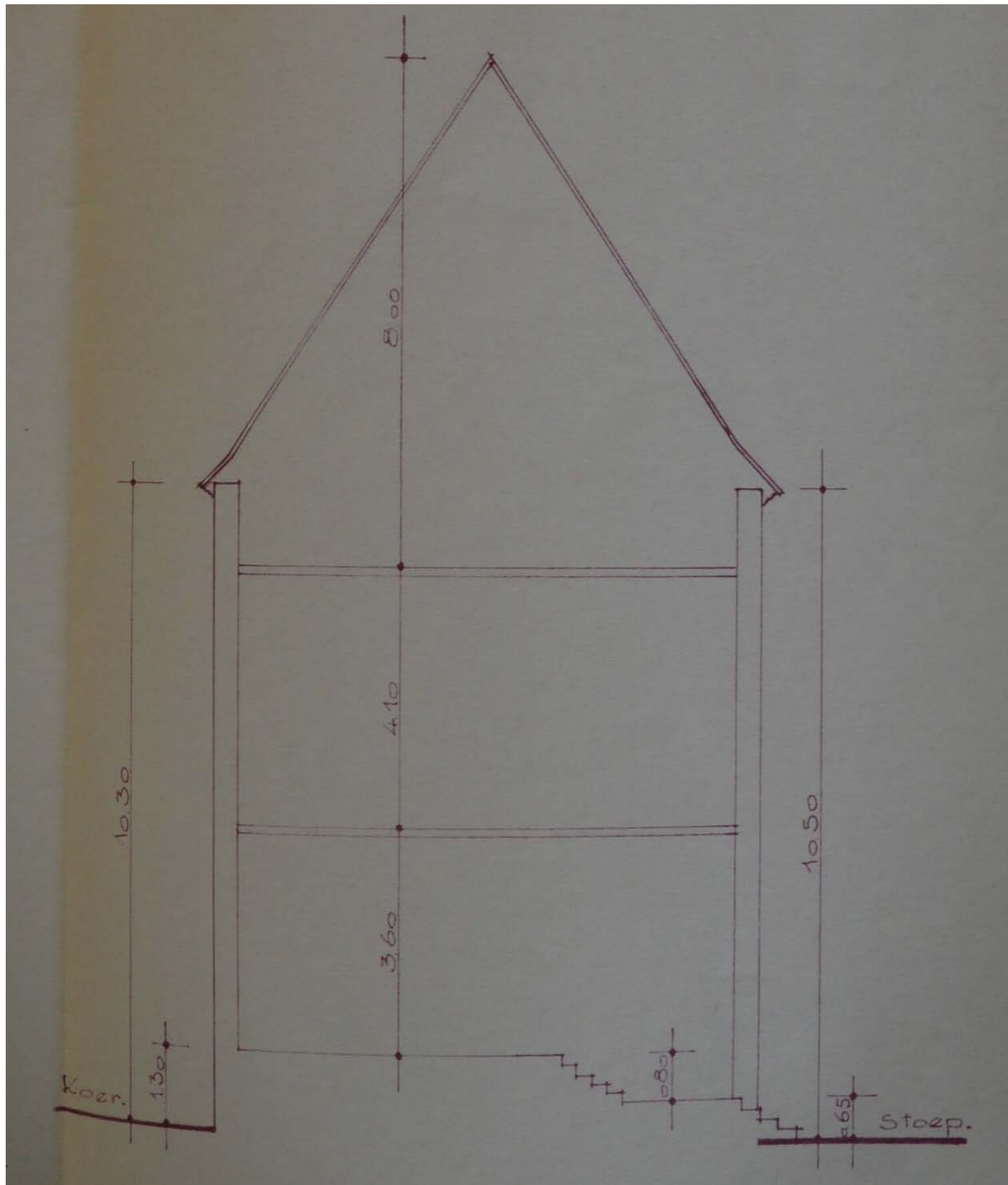
32 Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35.

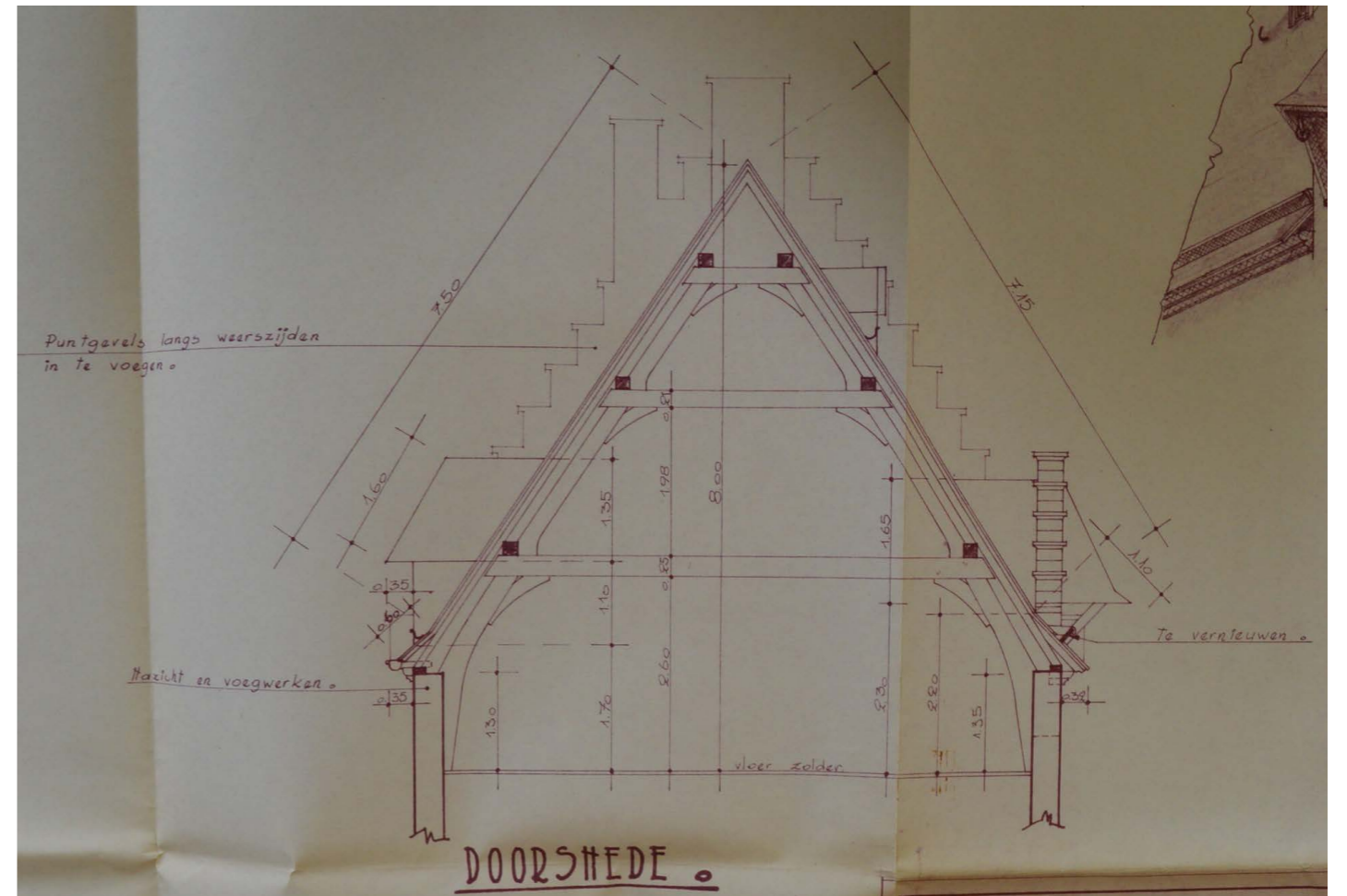
J. Mombaers, Herstellingswerken a./d. daken van het Rijkswachtgebouw, dakplan, 1973, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

J. Mombaers, Herstellingswerken a./d. daken van het Rijkswachtgebouw, vooraanzicht van dak, 1973, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

J. Mombaers, Herstellingswerken a./d. daken van het Rijkswachtgebouw, doorsnede, 1973, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

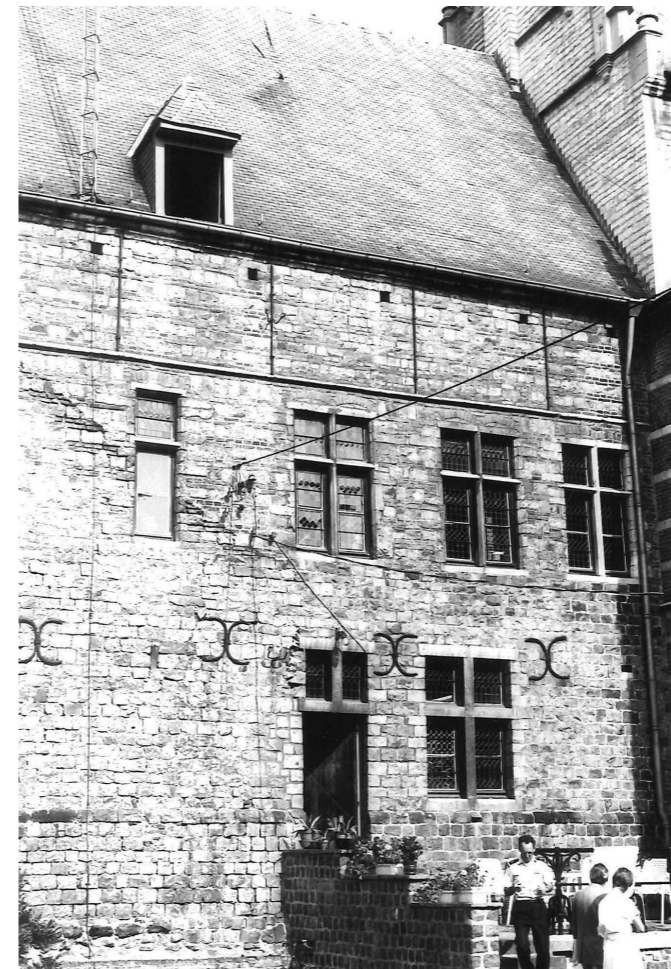

J. Mombaers, Herstellingswerken a./d. daken van het Rijkswachtgebouw, doorsnede, 1973, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

In de jaren 1980 plande men grote werken aan de Lakenhalle. De synthesenota van studie bureau Rimanque is getiteld *Oprichten van een nieuwe Rijkswachtbrigade te Zoutleeuw*. Hierin staat dat de voorgevel ongewijzigd zou blijven omdat deze geklasseerd was en dat de buitenmuren en houten ramen onderworpen zouden worden aan de nodige restauratie- en renovatiewerken. Aan de binnenzijde van de voorgevel zou een *tweede houten raam met inbraakwerend glas* voorzien worden. Ook op de verdieping zou een tweede houten raam voorzien worden. Het houten luik van het dakvenster zou vervangen worden door een houten raam. In de achtergevel zouden drie *supplementaire dakkapellen* worden gebouwd en op de verdieping zouden twee ramen ontubbeld worden. De ramen van de achtergevel, zonder glas-in-lood, zouden vervangen worden door ramen met dubbele beglazing. De bestaande inkomdeur zou verbreed worden. Het bijgebouw aan de Rijkswachtstraat zou aangepast en uitgebreid worden met een nieuwbouw. *Ten einde een architecturaal geheel te vormen tussen de nieuwbouw en het bestaand bijgebouw dat weinig esthetische aspecten vertoont, wordt voorzien in het afkappen van de bestaande gevel.*

Het factuur van de stabiliteitsstudie *deel voorbereidende werkzaamheden en structuurplannen ten behoeve van de verbouwing en herinrichting tot Rijkswachtkazerne* door Lod Renier is gedateerd op 23 oktober 1988. Onderzoek ter plaatse wees uit dat de bestaande fundering bestond uit metselwerk, waarvan de mortel, zover die aanwezig was geweest, was uitgespoeld door het grondwater. Het voorstel was om groutkolommen te installeren *omdat deze uitvoering geen moeilijkheden geeft voor het doorboren van de ijzerzandsteenbuizen die ... in de ondergrond voorkomen.*³³

De plannen van de bestaande toestand van de Lakenhalle uit 1984 doen echter vermoeden dat de werken in 1966 niet of slechts gedeeltelijk werden uitgevoerd of dat er in de tussentijd mogelijk andere werken werden uitgevoerd. Op de plannen van de bestaande toestand van de achtergevel in 1984 zijn namelijk een venster op de gelijkvloerse en een smal venster op de verdieping links van de drie kruisvensters ingetekend. Deze zijn niet terug te vinden op de plannen van 1963 of 1966. Anderzijds stond op de plannen van de huidige toestand in 1963 en het ontwerp uit 1966 een venster ingetekend, op de gelijkvloerse, aan de achtergevel, ongeveer onder de ramen van de verdieping. Dit venster is echter niet ingetekend op de plannen van de huidige toestand van 1984. Een mogelijke verklaring hiervoor vindt men op de foto's van 1984: het venster bevindt zich achter een grote struik. Ook bevindt de living zich op de plannen van 1984 onmiddellijk rechts van de hoofdingang. Terwijl daar op de plannen van 1966 twee slaapkamers zijn getekend, gescheiden door een binnenmuur. Deze binnenmuur werd dus afgebroken. Op de plaats waar op de plannen van 1966 de living is ingetekend, staan op de plannen van 1984 de slaapkamers, waardoor de tweede binnenmuur van links uiteindelijk bewaard bleef. Op de verdieping voorzagen de plannen van 1966 een bergplaats met daarnaast een living over de volledige diepte. Op de plannen van 1984 is de meest linkse binnenmuur echter afgebroken en bevindt de keuken zich in de zuidelijke hoek van de Lakenhalle.³⁴

1984, Beeldbank Agentschap Onroerend Erfgoed

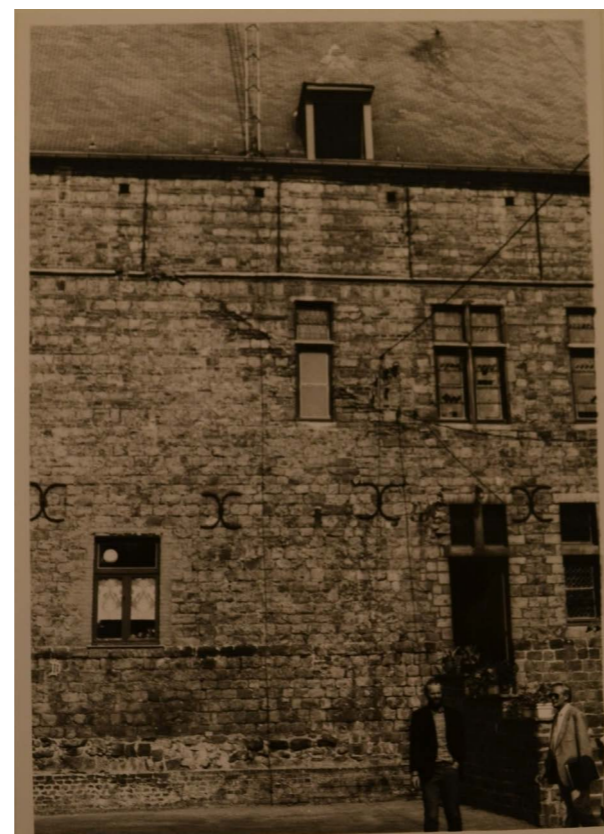
s.d., Beeldbank Agentschap Onroerend Erfgoed

33 Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35.

34 Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35.

In 1984 nam de architect contact op met wat toen 'Bestuur voor Monumenten en Landschapszorg' heette. Hun advies luidde *...dat er in principe kan akkoord gegaan worden met een verbouwing mits respekt voor het uitwendig uitzicht van het gebouw en mits respekt voor een aantal waardevolle elementen binnen het gebouw...* In januari 1985 werd reeds gesproken over de maatregelen met het oog op de bescherming van de Lakenhalle als monument. Er werd gevraagd om geen wijzigingen aan te brengen aan de voorgevel, in de mate van het mogelijke te streven naar een *maximaal behoud van de voornaamste elementen der binnenstructuur, in 't bijzonder de balken en spanten, deze moeten worden opgenomen op de plans met de bestaande en de te verwezelijken toestand.* Daarnaast werd afgesproken dat de achtergevel zou bestudeerd worden aangezien er nieuwe muuropeningen en dakkapellen gepland waren en om na te gaan op welke manier ze het gebruik van dragend metselwerk konden beperken met het oog op het behoud van een min of meer vrij plan. In een brief van 18 februari van de Regie der Gebouwen staat *...kunnen de moerbalken en dakspanten van de oude konstruktie volledig behouden blijven zonder dat er ernstige wijzigingen worden aangebracht aan het bouwprogramma.*³⁵

Op de plannen van de bestaande toestand in 1988 ziet men drie vensters op de gelijkvloerse van de achtergevel. Het venster dat er nog was in 1966 maar niet meer in 1984, lijkt opnieuw te verschijnen. Op plannen van een ontwerp uit 1988 staan verschillende wijzigingen die niet werden uitgevoerd.³⁶

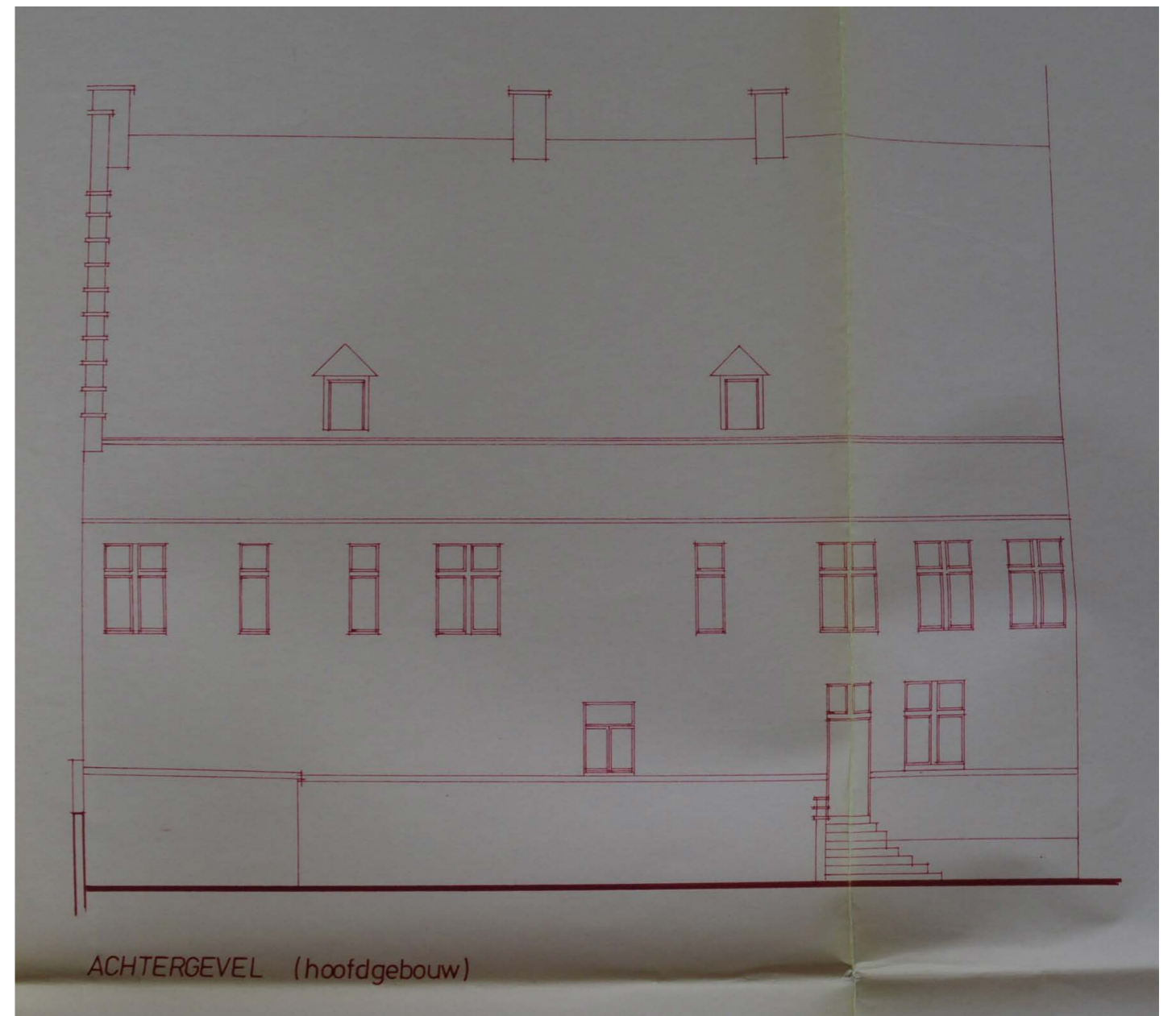
1984, Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7346

35 Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7346.

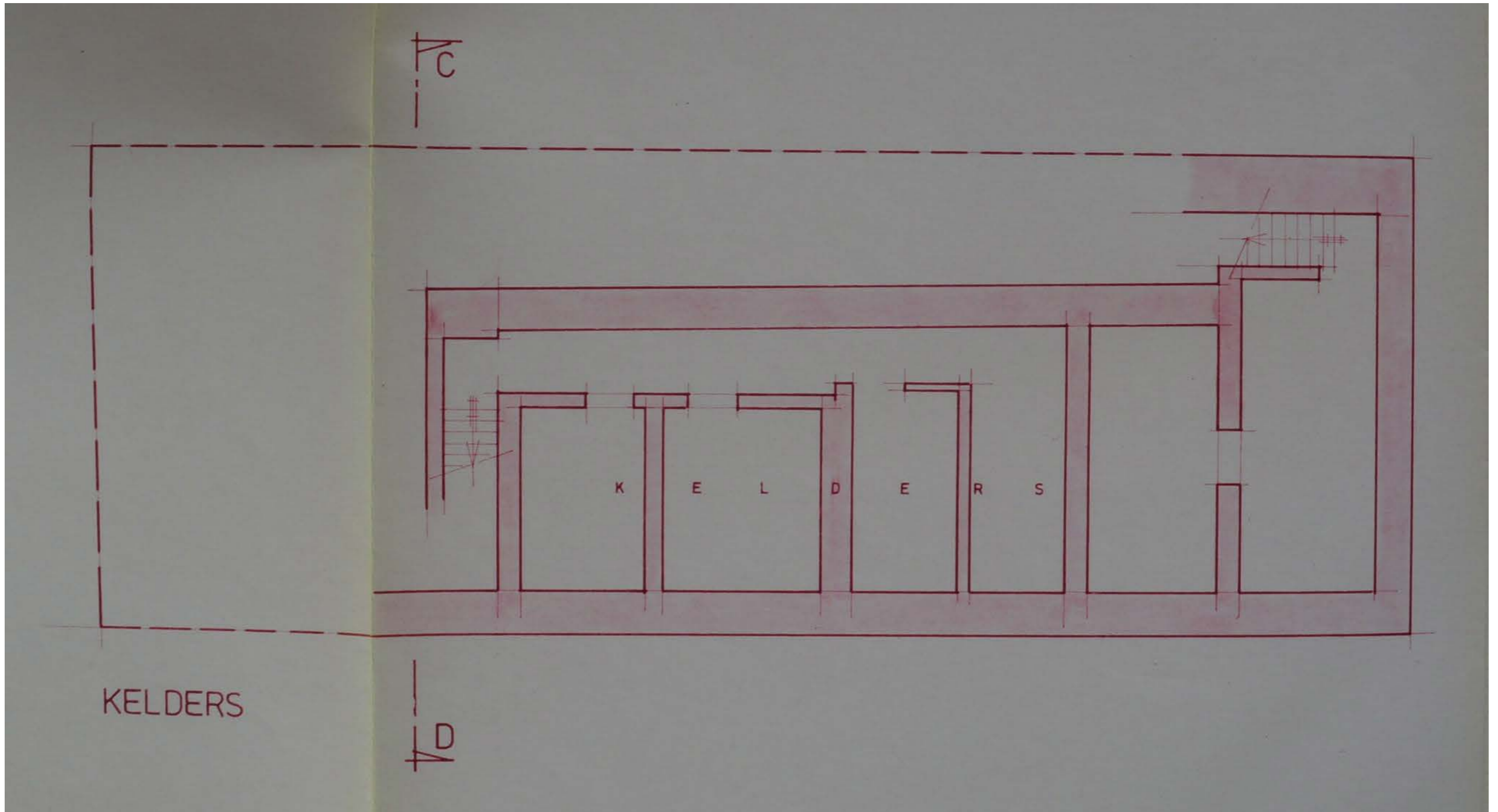
36 Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7346.

Provincie: BRABANT		
Arrondissement: LEUVEN		
Gemeente: ZOUTLEEUW		
SCHETSONTWERP		
RIKSWACHTBRIGADE		
BESTAANDE TOESTAND		
— Plan nr	1.	Datum: 21.06.84
		Dossier:
		Gewijzigd:
		Schaal: 1/100
ARCHITEKT	OPDRACHTGEVER	
STUDIOBUREAU RIMANQUE	MINISTERIE van OPENBARE WERKEN	
Kabbeekvest 81	Regie der Gebouwen	
3300 TIENEN	Directie Leuven	
Tel. 016-81.1354	Blijde Inkomstraat 20_22 LEUVEN	
	Architekt - Directeur	
	A. JEGERS	
ONTWERPER	BOUWHEER	

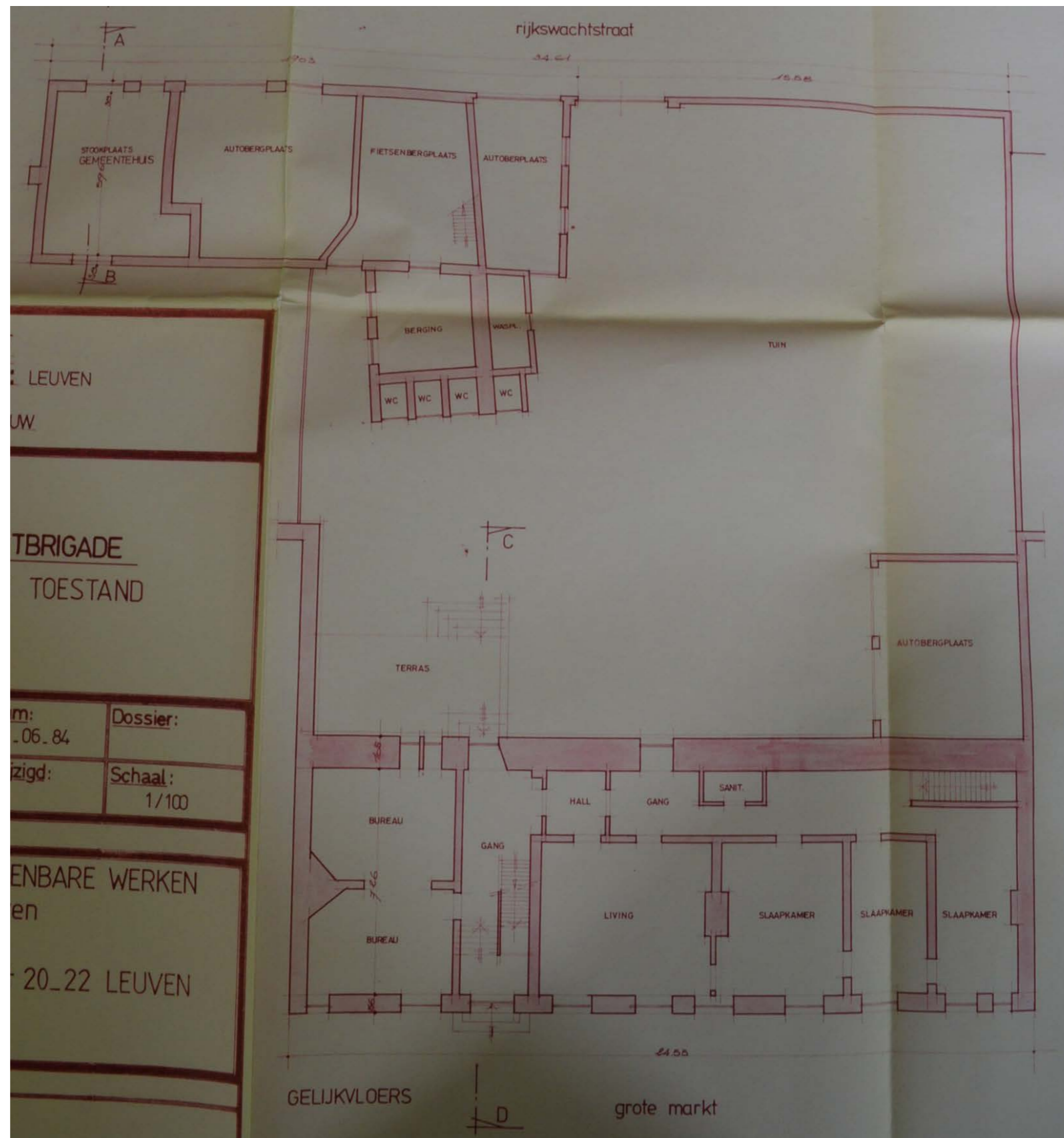
Studiebureau Rimanque, Rijkswachtbrigade: bestaande toestand, Plan nr.1, 1984, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

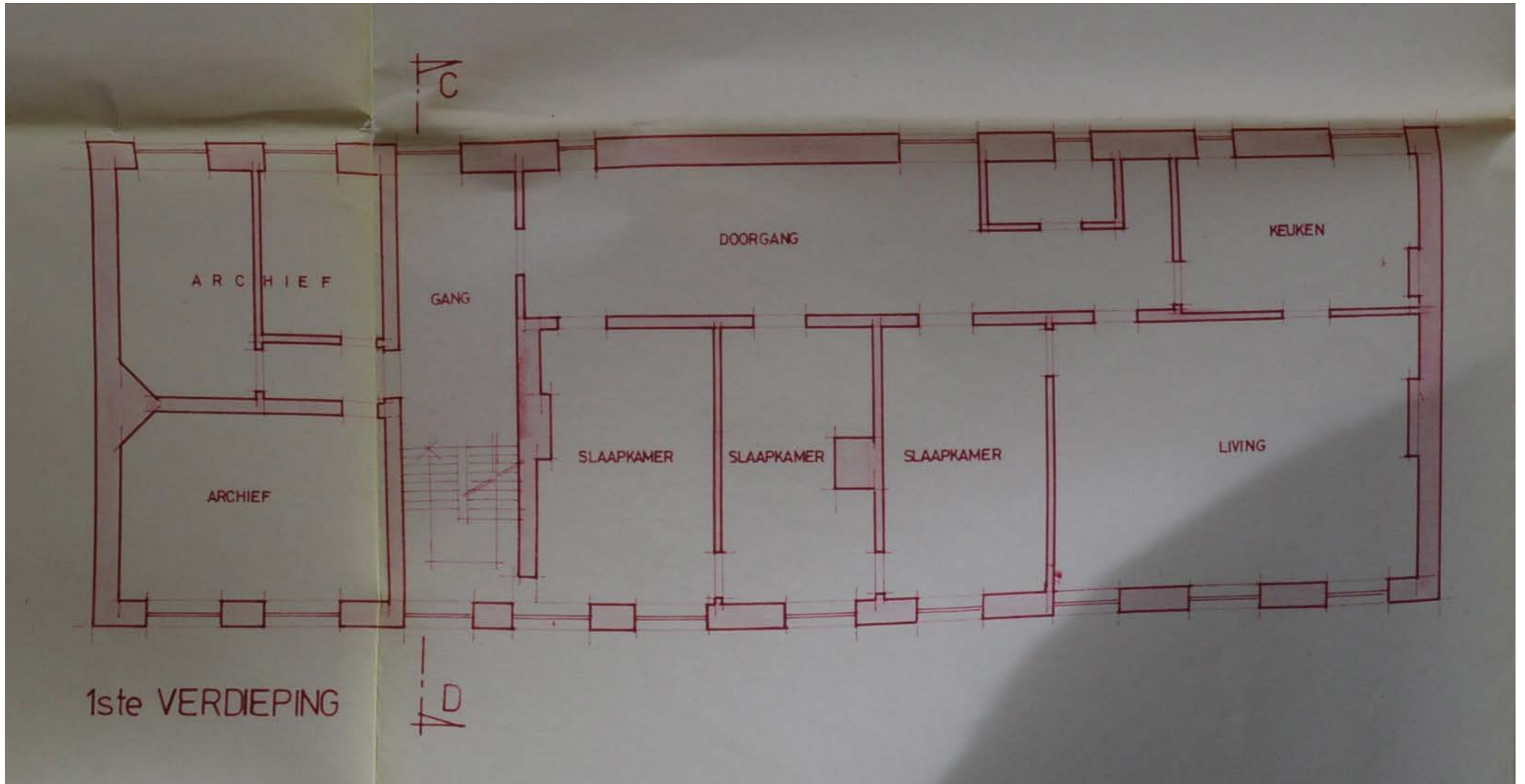
Studiebureau Rimanque, Rijkswachtbrigade: bestaande toestand, Plan nr.1: achtergevel (hoofdgebouw), 1984, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

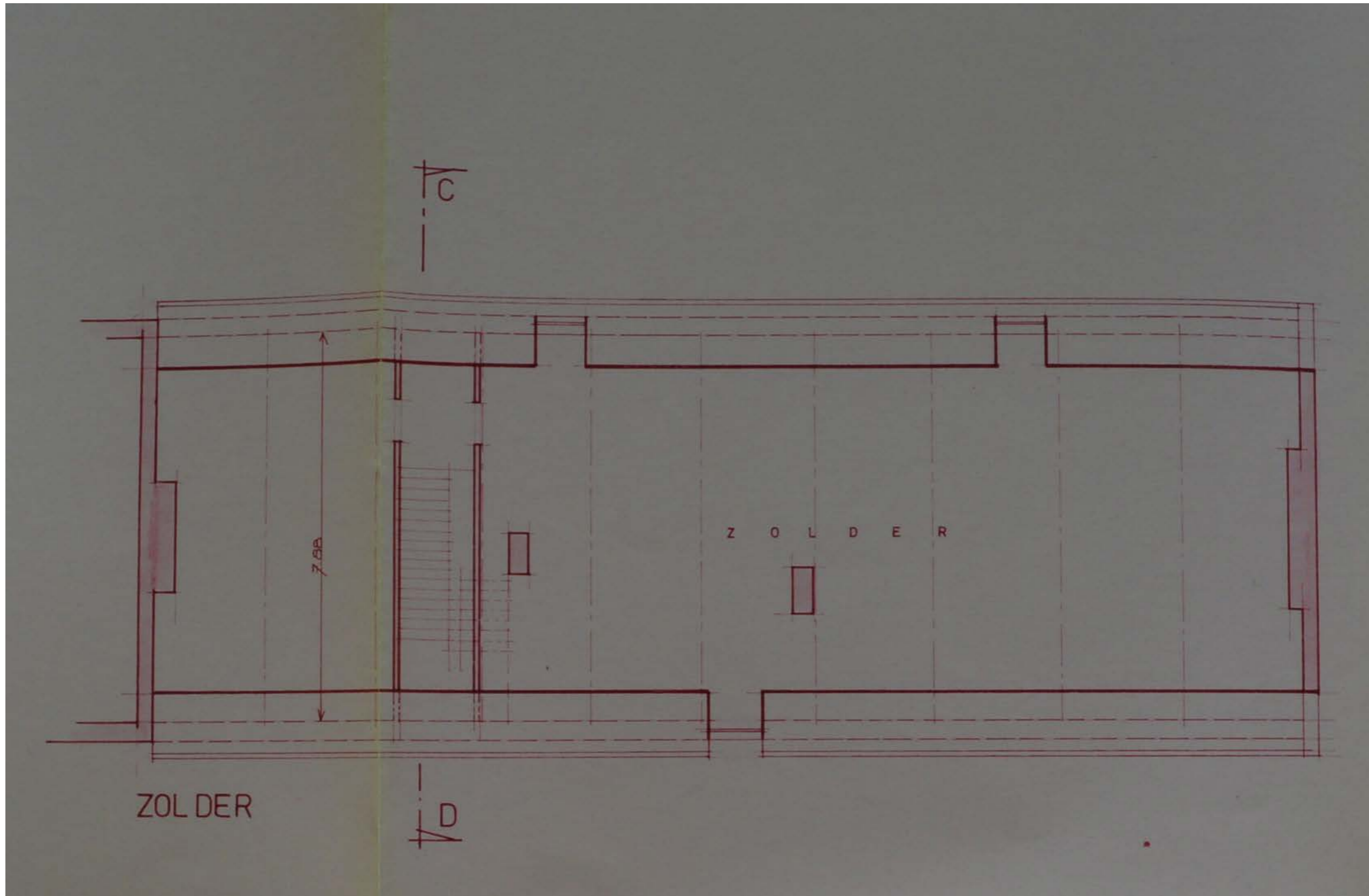
Studiebureau Rimanque, Rijkswachtbrigade: bestaande toestand, Plan nr.1: kelders, 1984, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

Studiebureau Rimanque, Rijkswachtbrigade: bestaende toestand, Plan nr.1: gelijkvloers, 1984, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

Studebureau Rimanque, Rijkswachtbrigade: bestaande toestand, Plan nr.1: 1ste verdieping, 1984, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

Studiebureau Rimanque, Rijkswachtbrigade: bestaande toestand, Plan nr.1: zolder, 1984, Stadsarchief Zoutleeuw, 861.35

2.2.5 Monument op het einde van de 20ste eeuw

In 1991 plande de stad Zoutleeuw om in samenwerking met Interleuven een toeristisch-recreatief streekcentrum onder te brengen in de Lakenhalle.

In 1991 staat de Lakenhalle bij het kadaster ingeschreven als staatsdomein, in beheer door de Regie der Gebouwen. Voor deze mutatie werd de Lakenhalle nog beschreven als *gendarmerie*, daarna als administratief gebouw. De Lakenhalle kreeg een kleine aanbouw aan de zuidelijke kant van de achtergevel. Het bijgebouw, dat gelegen is tegen de Rijkswachtstraat ging weer deel uitmaken van hetzelfde perceel, dat opnieuw belast werd. De rijkswacht zou het gebouw officieel verlaten in 1992.

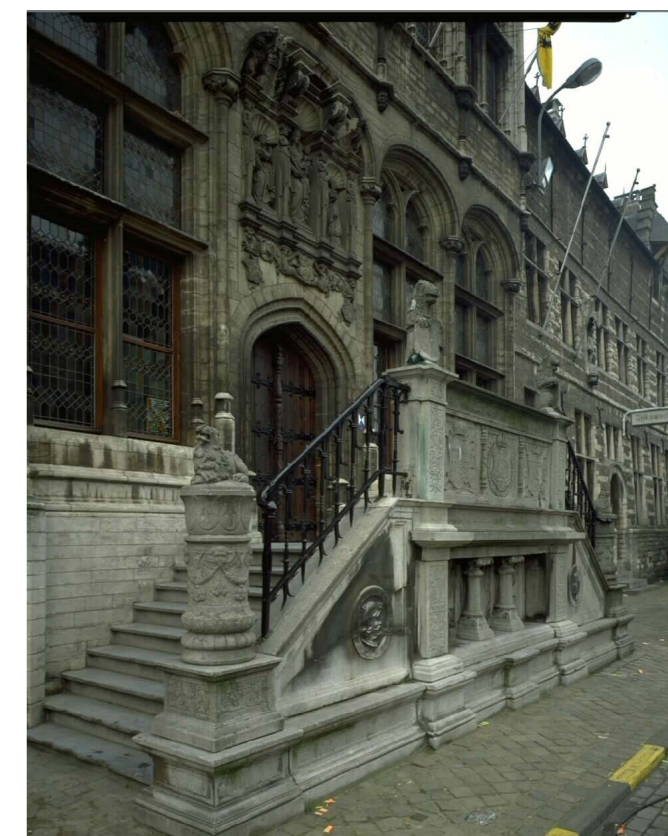
In de raming van januari 1993 worden de volgende werken opgesomd: *gevelreiniging en -behandeling, vervangen en herstellen van stenen en beeldhouwwerk, bijwerken dakbedekking, zink- en loodwerken, onderlijsten ramen voorgevel, ruwbouw en afbouw sanitair bijgebouw, tochtsas voorgevel, pleisterwerk en faience, binnentrap, afbraak- en kleine ruwbouwwerken, isoleren en afwerken dakvlakken, allerlei binnenschrijnwerk, ..., schilderwerken en verstevigingswerken inclusief vloer gelijkvloers.*

Op 15 juni 1993 gaf de gemeenteraad haar goedkeuring voor de onteigening van het perceel van de Lakenhalle.

In september 1993 werd de Lakenhalle beschermd als monument waardoor het project aanspraak kon maken op subsidies.³⁷

Oswald Pauwels, 1991, Beeldbank Agentschap Onroerend Erfgoed

Oswald Pauwels, 1991, Beeldbank Agentschap Onroerend Erfgoed

1991, Beeldbank Agentschap Onroerend Erfgoed

Oswald Pauwels, 1991, Beeldbank Agentschap Onroerend Erfgoed

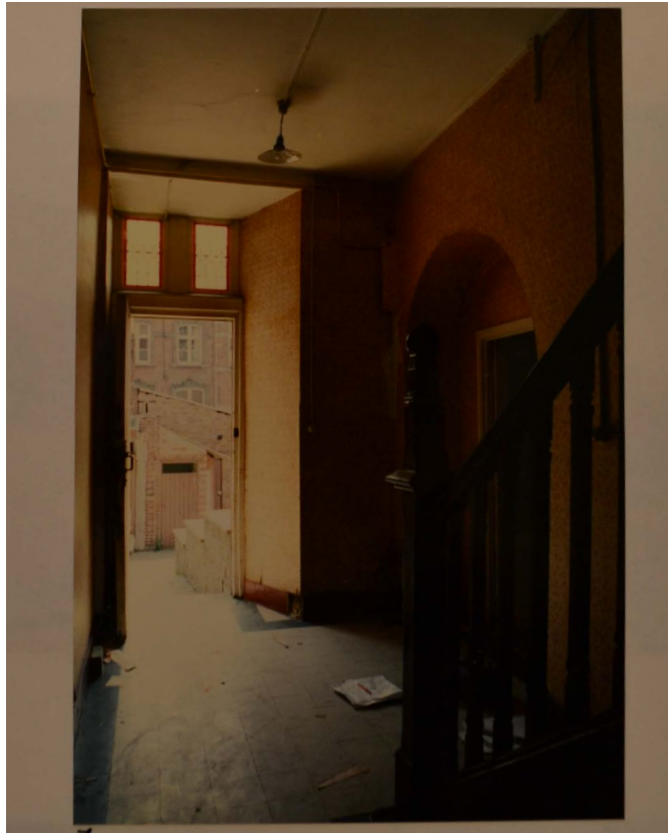
1992, Beeldbank Agentschap Onroerend Erfgoed

Een vergelijking van de plannen van Interleuven van april 1993 met de bestaande toestand uit 1988, toont aan dat deze renovatieplannen veel minder ingrijpend waren dan het ontwerp uit 1988. Op de gelijkvloerse verdieping zouden de meeste binnenmuren bewaard blijven. Sommige bestaande deuropeningen zouden echter wel worden dichtgemaakt en nieuwe deuropeningen zouden worden bijgemaakt. De stenen vloer werd weggebroken in de traphal en de ruimtes links hiervan. De trap werd behouden. In de historische trappenhal werd op de gelijkvloerse een *nieuw deurgeheel onder bestaande boog voorzien en op de verdieping een nieuw deurgeheel met gispkartonwand*. De schrijnwerk wanden van de ruimtes tegen de achtergevel werden verwijderd. De trap en de muur in noordelijke hoek werden afgebroken en een nieuwe trap werd toegevoegd. Deze zou van beukenhout zijn *met aan de binnenzijde een trapleuning en aan de buitenzijde een handgreep tegen de muur*. Aan de noordelijke kant van de achtergevel werd een deuropening gemaakt naar een nieuwe aanbouw, een sanitaire blok. De houten vloer in de ruimtes aan de voorgevel werden weggebroken, net zoals de schouw in het midden van de Lakenhalle. Op de verdieping werd de binnenmuur tussen de noordoostelijke ruimtes grotendeels afgebroken. De houten bekleding van de nissen in deze ruimtes werd verwijderd. Ook de binnenmuur die op het einde van de 19de eeuw werd toegevoegd, werd afgebroken. In de hal werd de linoleumbekleding verwijderd, de plankenvloer opgeschuurd en de trap behouden. De badkamer en het sanitair aan de achterzijde werden verwijderd, net als de bijhorende keperwanden. Voor de nieuwe trap aan de zuidwestelijke zijde werden de bestaande binnenmuren afgebroken en nieuwe binnenmuren opgetrokken. In de grotere ruimtes aan de noordwestelijke zijde van de Lakenhalle werden drie binnenmuren afgebroken. Op de plaats van de middelste binnenmuur werd een nieuwe muur gemetst. Ook de schouw werd afgebroken. Op de verdieping werden eveneens op verschillende plaatsen bestaande deuropeningen gedicht en nieuwe deuropeningen bijgemaakt. De twee keperwanden van de traphal op de zolder werden gedeeltelijk afgebroken en vervangen. Ook de schouwen werden afgebroken. De zolder werd bereikbaar via de nieuwe trap aan de zuidwestgevel. De binnenmuren van de kelder bleven ongewijzigd. Ook hier werd de trap aan de zuidelijke kant van de achtergevel afgebroken en vervangen door de nieuwe trap aan de zuidwestelijke gevel. De bestaande keldervloer werd weggenomen en vervangen door licht gewapend beton en de keldermuren werden waterdicht bepleisterd. De derde kleine dakkapel van links op de voorgevel kreeg een nieuw deurtje. De dakkapellen aan de achtergevel werden voorzien van een nieuw *draaikiepraam* en de twee middelste ramen op de gelijkvloerse werden vernieuwd.³⁸

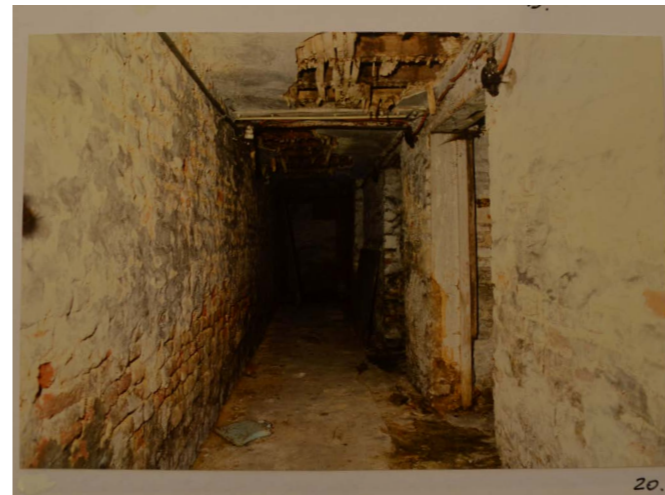
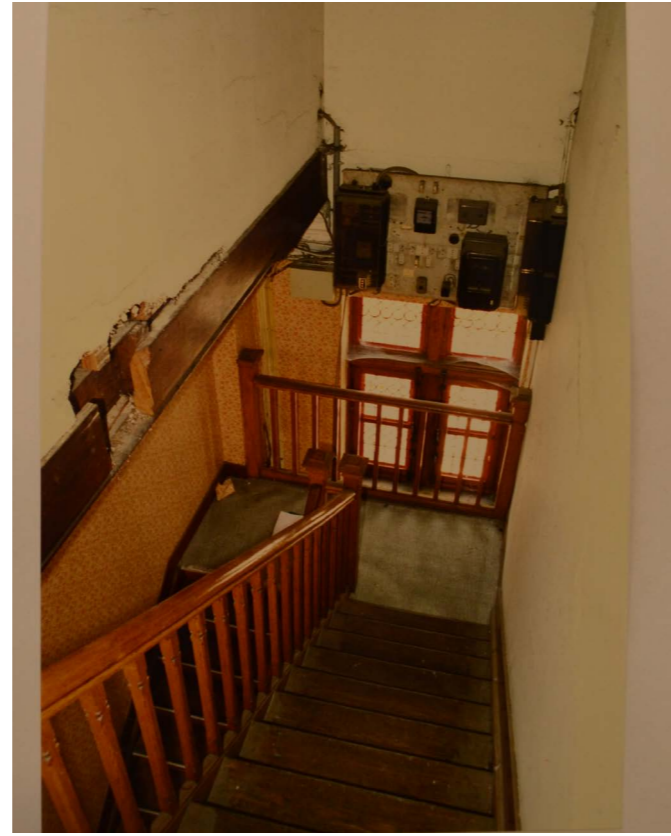

Luc Joris, 1993, Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7347

38 Interleuven, *Archief Dienst Openbare Werken*, AP ZOW 91 018 0: Renovatie Lakenhal. Zie externe bijlage 4.

Luc Joris, 1993, Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7347

Luc Joris, 1993, Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7347

Volgens het kadaster werd de aanbouw aan de achtergevel van de Lakenhalle in 1994 afgebroken. Waarschijnlijk gebeurde er toen ook een kleine verbouwing aan het bijgebouw in de Rijkswachtstraat.

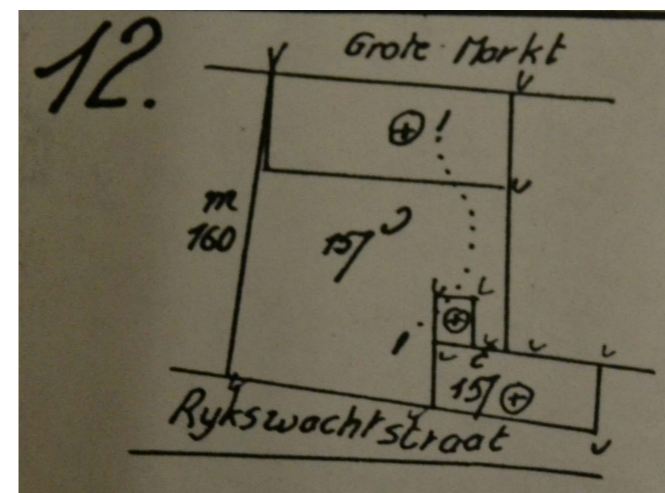
In de Lakenhalle werd ook een taverne ondergebracht. Op de plannen van architect Rita Joris van 19 december 1995 ziet men dat er geen nieuwe binnenmuur werd voorzien op de gelijkvloerse aangezien de zitruimte van de taverne daar zou worden ondergebracht. Bovendien werd ook de binnenmuur, evenwijdig aan de voor- en achtergevel, afgebroken. Op de gelijkvloerse werd een betonnen draagvloer, dragend van balk tot balk, voorzien en in het midden van de ruimte hieronder een nieuwe betonnen verdeelslof. In de taverne, op de plaats van de vroegere binnenmuur, werd een nieuwe betonnen kolom geconstrueerd. Onder de houten vloer van de verdieping werd eveneens een betonnen balk geplaatst.

De bouw van de sanitaire blok is ingetekend op de kadasterschetsen van 1995. De Lakenhalle werd in de mutatieschetsen vanaf dan beschreven als "cultureel centrum".

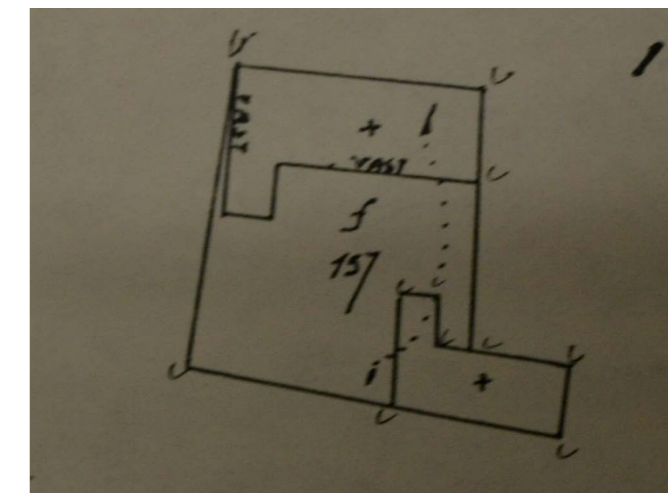
Na 1995 werd één van de muren van de compartimentering van de centrale kelder afgebroken, waardoor er momenteel drie aparte ruimtes zijn.

In februari 1996 werd beslist om de bijgebouwen in de Rijkswachtstraat te behouden. De definitieve oplevering van de werken vond plaats op 18 juni 1999.³⁹

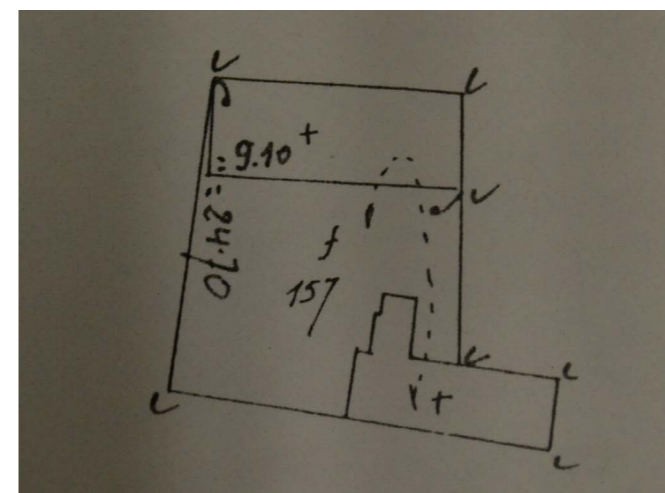
Op de kadasterschetsen van 1997 kan men zien dat er nog een kleine verbouwing gebeurde aan het bijgebouw.

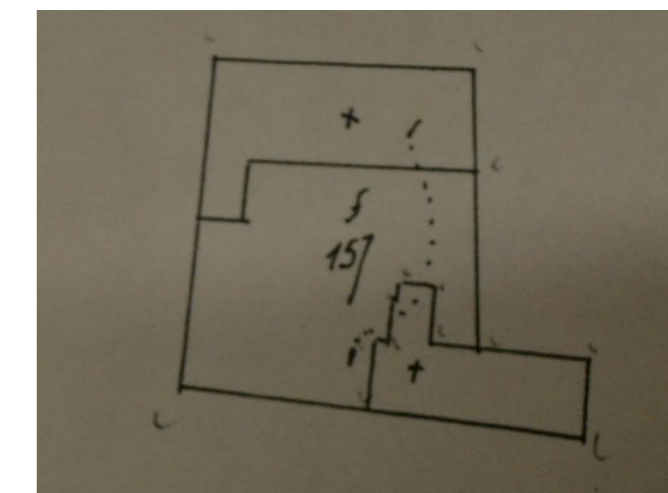
Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1991/12: voor mutatie

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1991/12: na mutatie

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1994/13

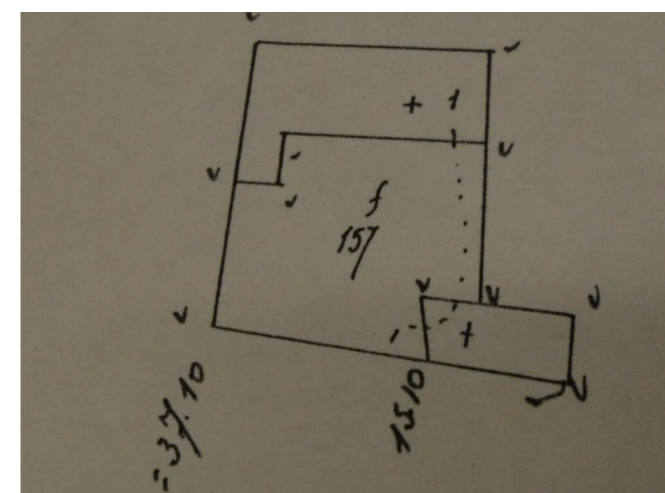
Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1995/14

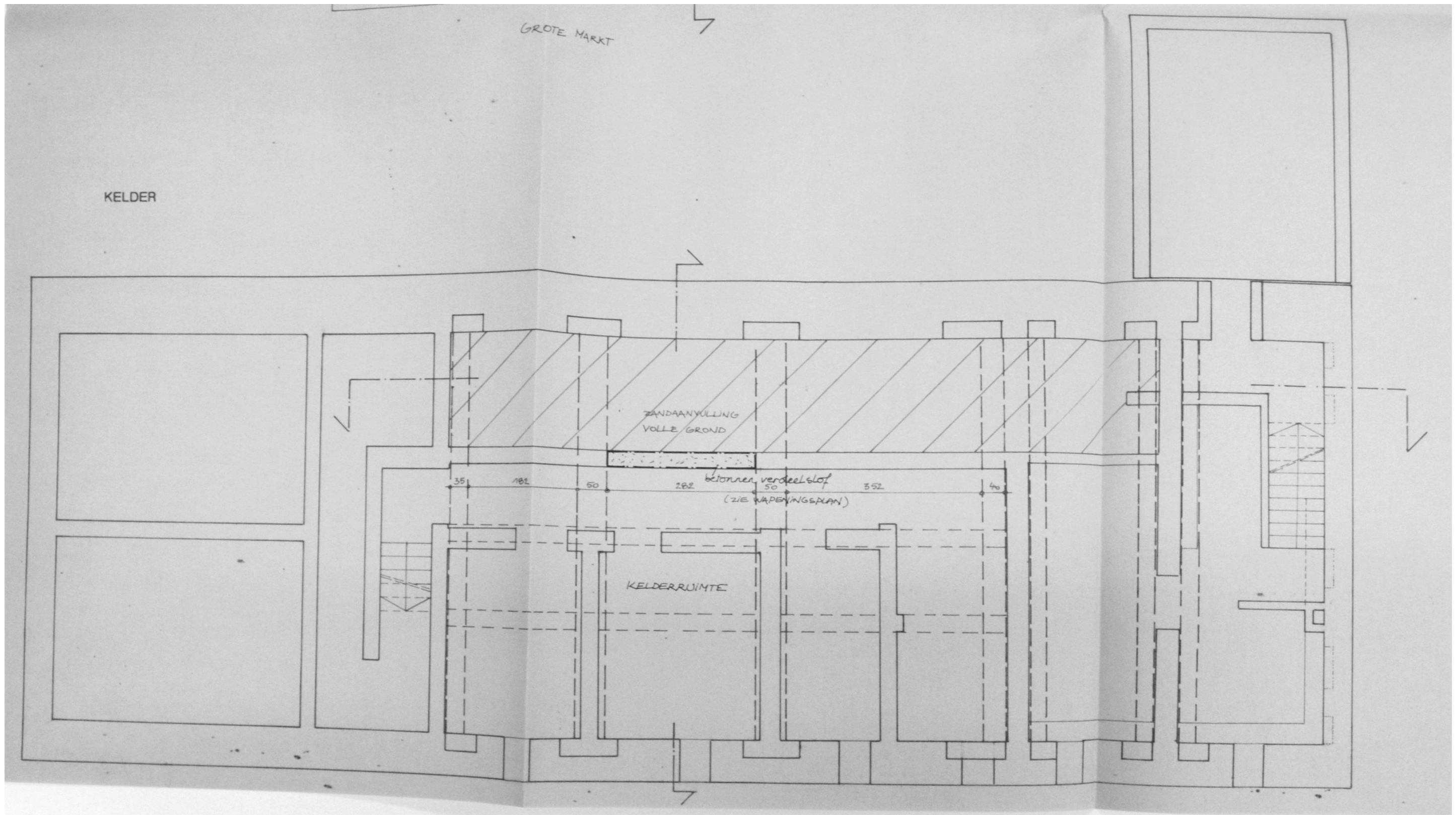
199[4], Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7346

199[4], Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7346

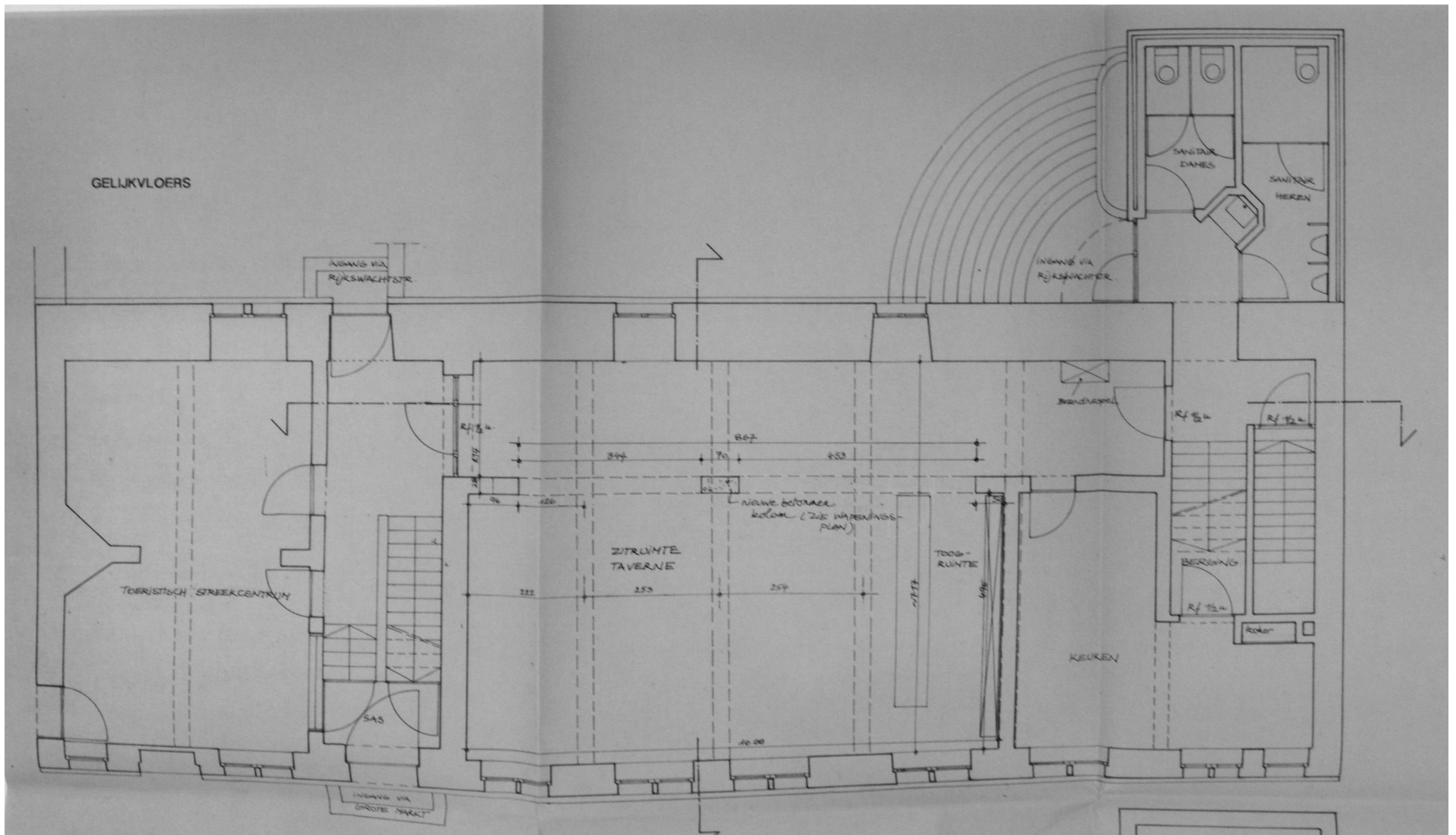

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), sectie B, 1997/13

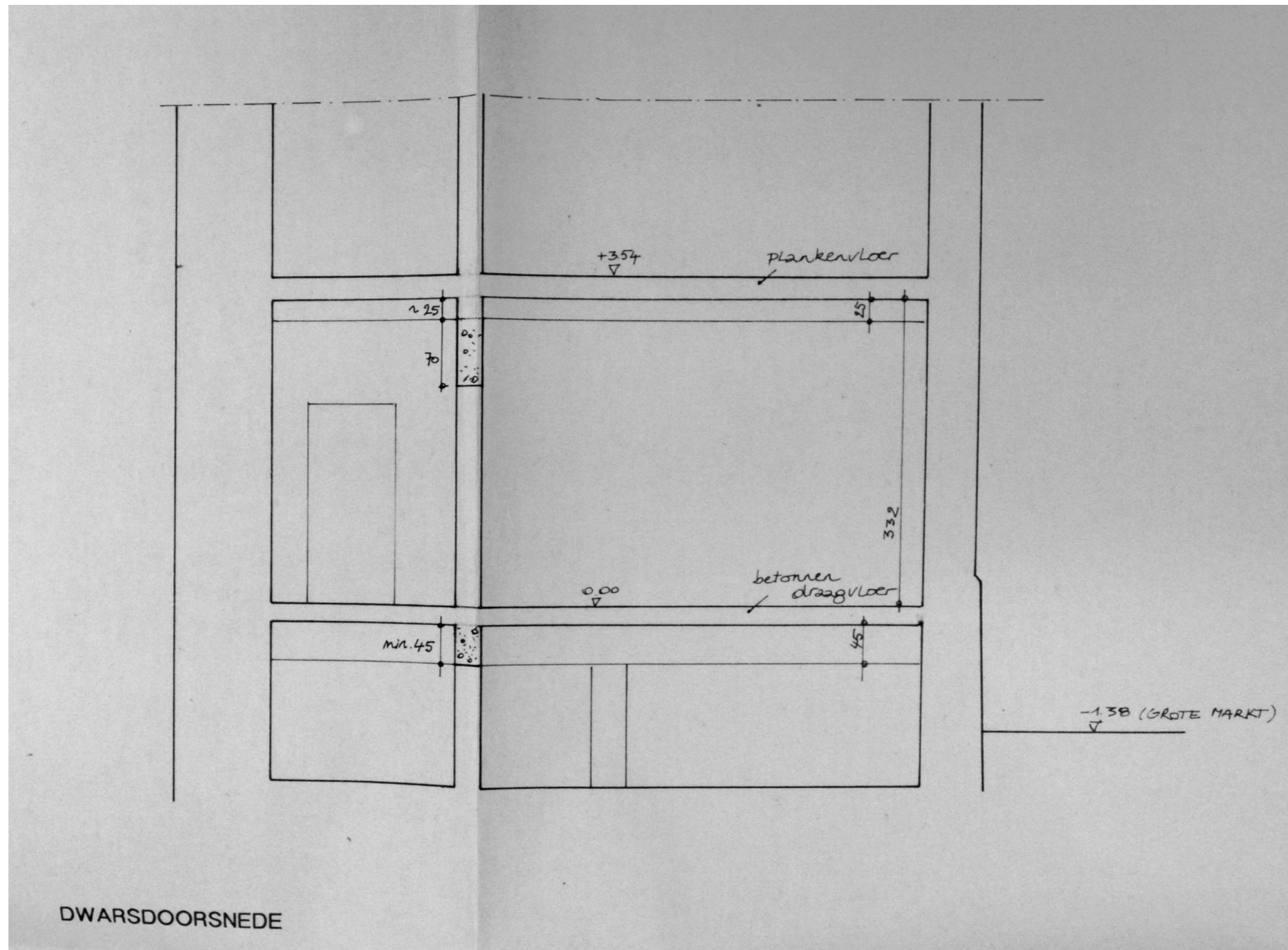

Rita Joris, Brasserie Marse: inrichting van een taverne in de Zoutleeuwe Lakenhalle: kelder, 1995, Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7345

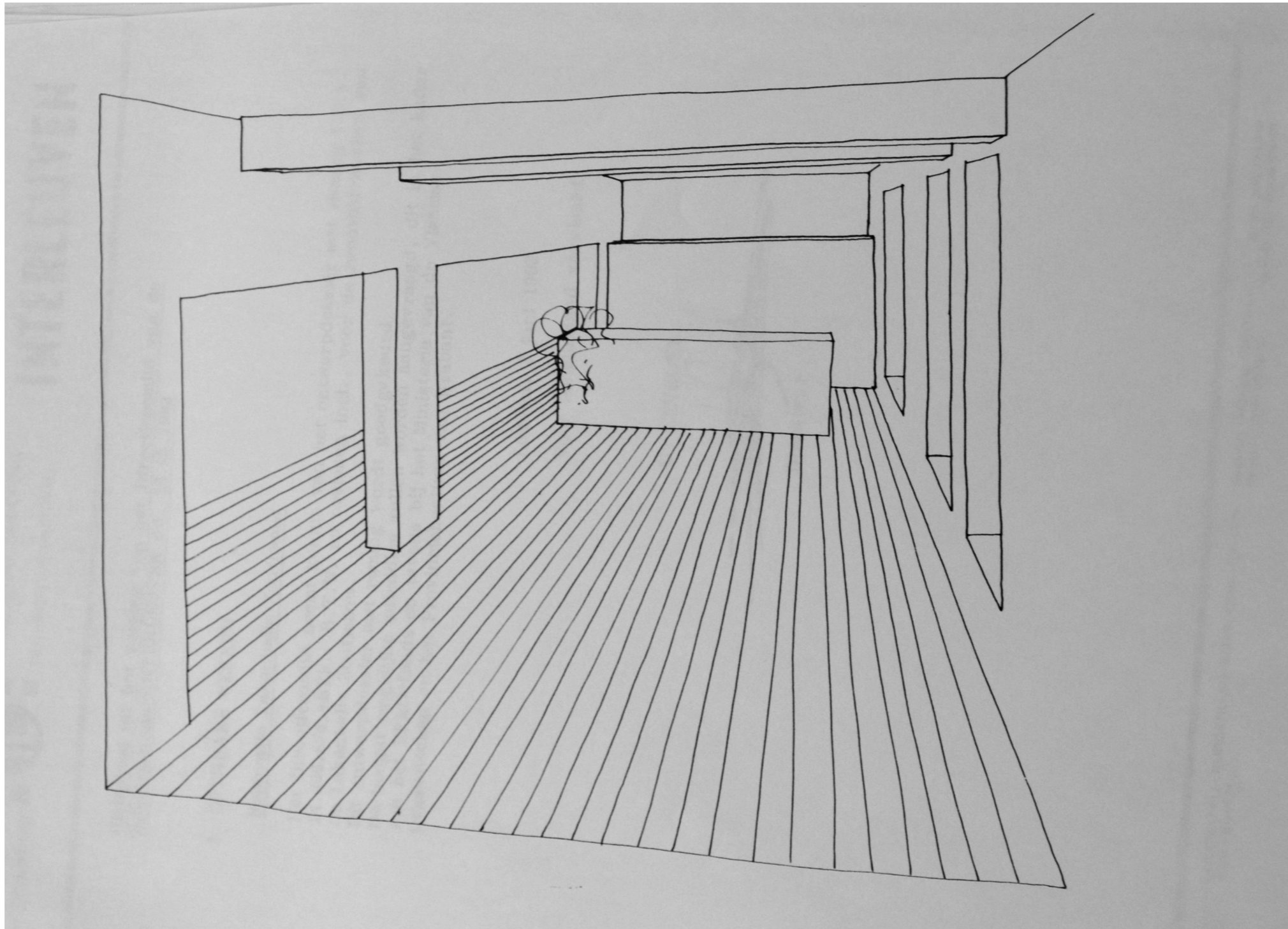

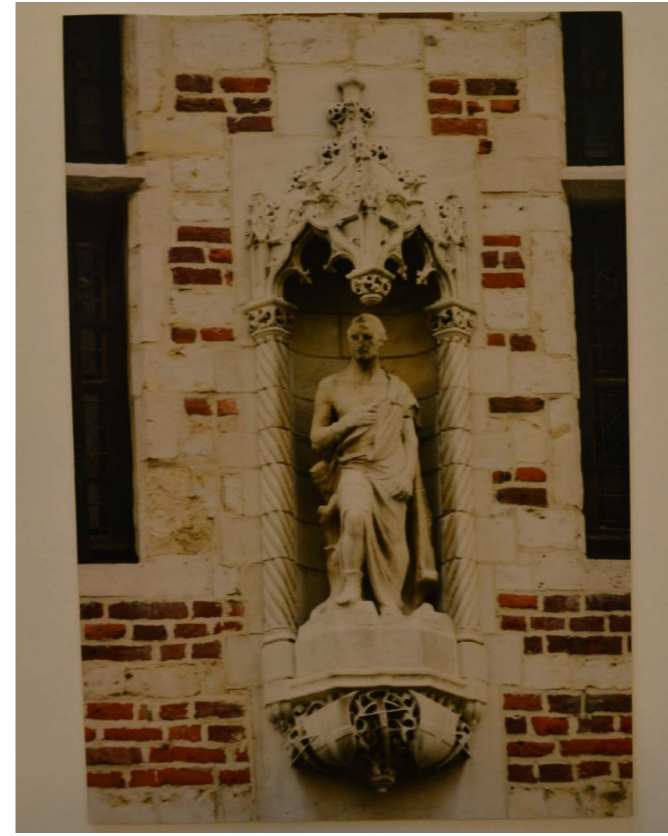
Rita Joris, Brasserie Marse: inrichting van een taverne in de Zoutleeuwe Lakenhalle: gelijkvloers, 1995, Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7345

Rita Joris, Brasserie Marse: inrichting van een taverne in de Zoutleeuwe Lakenhalle: dwarsdoorsnede, 1995, Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7345

Taverne lakenhalle Zoutleeuw, s.d., Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7345

Culturele Raad Zoutleeuw, 2000, Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7345

Jean-Luc Elias, X000205, 2003, KIK-IRPA

Jean-Luc Elias, X000206, 2003, KIK-IRPA

Kris Vandevorst, 2006, Beeldbank Agentschap Onroerend Erfgoed

Kris Vandevorst, 2006, Beeldbank Agentschap Onroerend Erfgoed

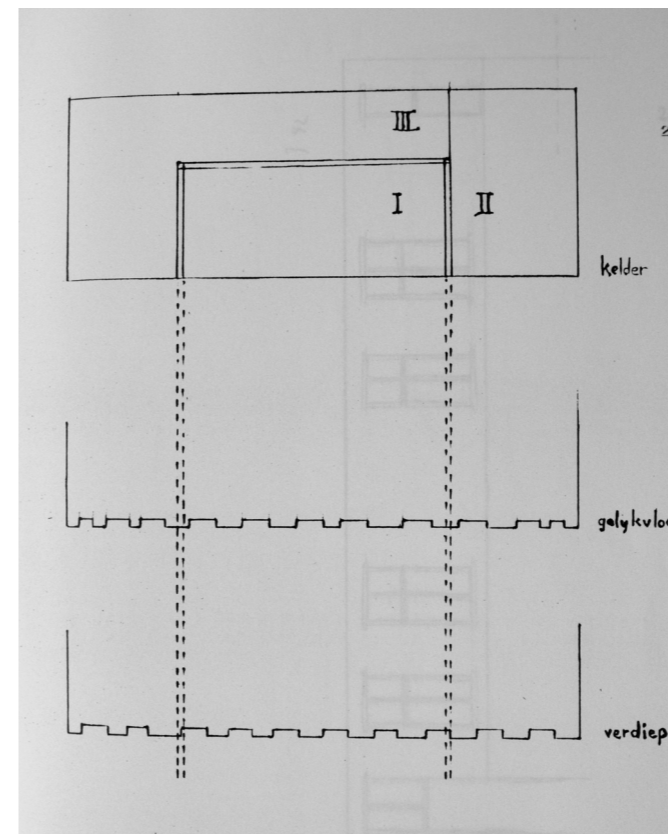
Els Jacobs, 2016, Beeldbank Agentschap Onroerend Erfgoed

2.3 Gedetailleerde bouwhistorische analyse

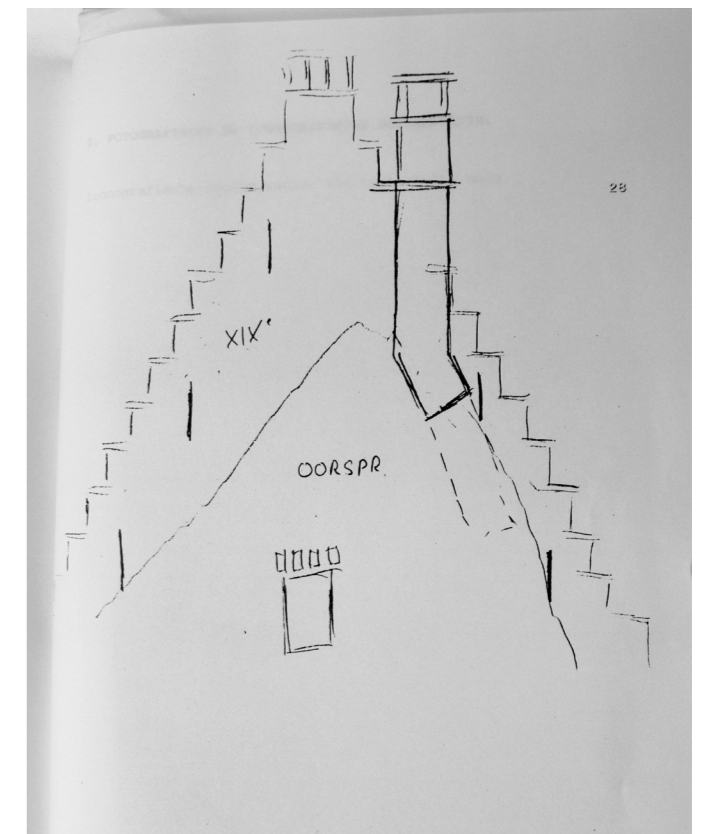
Zoals hierboven reeds beschreven is de ouderdom van de Lakenhalle moeilijk te achterhalen aangezien ze doorheen de tijd heel wat wijzigingen onderging en er weinig archivalische bronnen bewaard zijn. In het inspectieverslag van Paesmans uit 1985 wordt de originele structuur van bekapte moer- en kinderbalken onder de bepleistering en de originele kelder- en zolderverdieping vermeld.⁴⁰

De oudste gedeelten zijn volgens Joris qua materiaal de plint van de voorgevel en achtergevel. Maar voor hoever deze deel uitmaken van het oorspronkelijke gebouw is niet duidelijk. Joris is van mening dat de kelder en de eerste bouwlaag ouder zijn omwille van de kelderconstructie en de ongelijke traveeënindeling met verschillende muurankers. Joris onderscheidt drie bouwvolumes op kelderniveau: een centrale kelder met keldertrap, een uitbreiding ten zuiden hiervan en het overige gedeelte met niet-toegankelijke kelders. Volgens hem komt de oorspronkelijke raamindeling overeen met de volumes van het kelderniveau. De verdieping en zolder zouden recenter zijn omdat de raamindeling hier streeft naar regelmaat maar terugplooit naar de structuur die door de dragende muren wordt opgelegd.⁴¹

Van Aerschot-Van Haeverbeeck vindt het echter moeilijk te achterhalen dat de kelder en eerste bouwlaag ouder zouden zijn aangezien "het materiaal van de voorgevel en de muuropeningen verregaand werd vervangen, de bovenste muurankers bijkomende versiering kregen en de balklagen in min of meerdere mate werden vernieuwd." Een diepgaand archeologisch onderzoek van de kelder zou volgens haar meer informatie kunnen opleveren.

Uit JORIS, *Lakenhalle Zoutleeuw*, 26-27

40 Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, 7345.

41 JORIS, *Lakenhalle Zoutleeuw*, 7-10 en 26-27.

Verschillende bouwfases van de voorgevel
Legende: Restauratie van ca. 1900; Vermoedelijk restauratie ca. 1900 maar kan enkel afgeleid worden van de plannen van Barbier, 1897-1899

Verschillende bouwfases van de achtergevel
Legende: Restauratie van ca. 1900; Vermoedelijk restauratie ca. 1900 maar kan enkel afgeleid worden van de plannen van Barbier, 1897-1899; Tussen ca. 1900 en 1963; Tussen 1966 en 1984; 1994/5

Verder zijn er enkele opvallende elementen die eveneens om uitgebreider onderzoek vragen. De binnenmuur, ten zuidwesten van de toegangsdeur in de hal, is opmerkelijk dikker dan de andere binnenmuren.

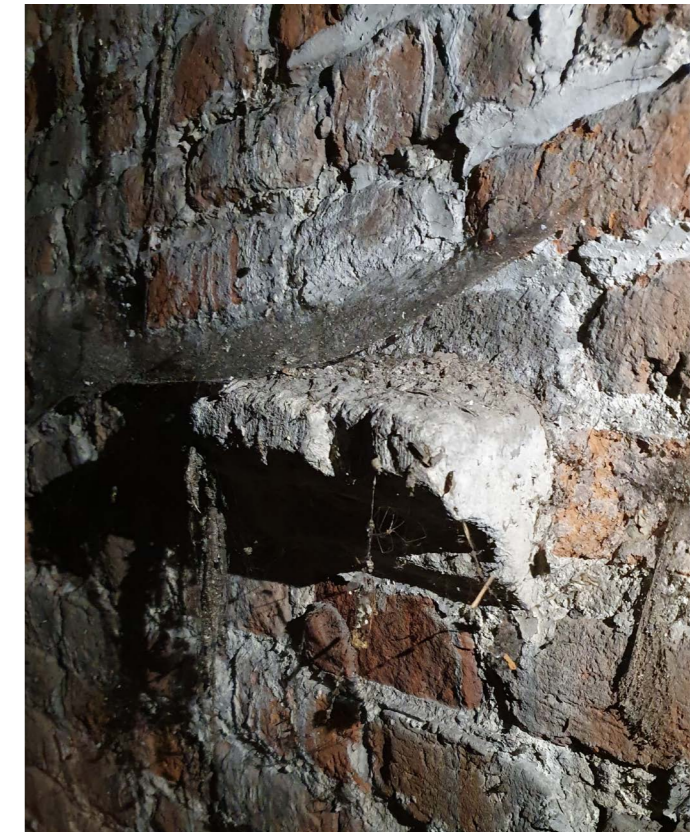
Ook leest men op de plannen van Barbier op de plattegrond van de kelderverdieping *le niveau de cette partie sera abaissé de 0,83 m* met de bedoeling de hele gelijkvloerse verdieping op dezelfde hoogte te brengen. Ook de meest zuidwestelijke ruimtes van de gelijkvloerse werden verlaagd. Op de plannen kan men zien dat deze toegankelijk waren via twee aparte trappen van elk 1,10 meter hoog. In dit gedeelte van de Lakenhalle bevond zich, toen Babier zijn plannen tekende, de gevangenis.⁴² Van Aerschot-Van Haeverbeeck vindt ook de huidige vloerhoogte van de gelijkvloerse zeer opvallend en spreekt van een 'verhoogde begane grond' aangezien deze op hetzelfde niveau ligt als deze van het stadhuis. Aan de voorgevel ligt de eerste bouwlaag van de Lakenhalle zo'n 2 meter boven het maaiveld. Bij de achtergevel is dit slechts 0,45 meter, waarbij rekening gehouden moet worden met het terras en de helling van het terrein. Bovendien is de hoogte van de gelijkvloerse 3,25 meter terwijl de tweede bouwlaag 3,75 meter hoog is. De benedenruimten maken volgens Van Aerschot-Van Haeverbeeck ook een gedrongen indruk die niet overeenkomt met de gebruikelijke verhoudingen. De borstwering van de kruisvensters op de gelijkvloerse is ongeveer 0,40 meter wat bijzonder laag is, terwijl deze van de verdieping de gebruikelijke 0,90 à 1 meter halen.⁴³

Op zolder kan men in de zuidoostelijke muur tussen de Lakenhalle en het stadhuis een dichtgemaakt venster waarnemen. Het stadhuis lijkt, aan de hand van illustraties uit het midden van de 19de eeuw, reeds haar huidige hoogte gehad te hebben voor de restauratie. Maar of dit raam dateert van voor de bouw van het stadhuis in 1538 is natuurlijk de vraag. Op diezelfde muur zijn ook twee verweerde consoles waar te nemen van een vroegere bouwfase.

Indien er in de toekomst werken gebeuren aan de Lakenhalle, kan onderzoek naar bouwsporen mogelijk meer informatie opleveren over de verschillende bouwfasen van de Lakenhalle.

Dichtgemaakt venster op zolder, 21 augustus 2019

Tom Cornelissen, Kraagsteen op zolder, 7 november 2019

42 Stadsarchief Zoutleeuw, 861.42.

43 VAN AERSCHOT-VAN HAEVERBEECK, 'De Grote Markt van Zoutleeuw', 138-139.

Bibliografie

BRUSSEL, Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestatuten Zoutleeuw, afdeling I (Zoutleeuw), 1863/3, 1867/5, 1902/3, 1914/4, 1928/2, 1991/12, 1994/13, 1995/14 en 1997/13.

ELSENE, Federale Politie, *Archief van het Museum van de Federale Politie*: Zoutleeuw.

GLABBEEK, Privéarchief Ward Hendrickx.

LEUVEN, Interleuven, *Archief Dienst Openbare Werken*, nr. AP ZOW 91 018 0: Renovatie Lakenhal (Streekcentrum Hageland), april 1993.

LEUVEN, Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, *Archief Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen*: Stadhuis Zoutleeuw, ca. 1897-1899.

LEUVEN, Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, nr. 7345: Zoutleeuw, Grote Markt 11, vml. Lakenhalle.

LEUVEN, Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, nr. 7346: Zoutleeuw, Grote Markt 11, vml. Lakenhalle (Rijkswachtkazerne), 1984-1988.

LEUVEN, Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, nr. 7347: Zoutleeuw, Grote Markt 11, vml. Lakenhalle, project toeristisch streekcentrum Interleuven, 1991-1999.

VORST, Algemeen Rijksarchief, *Provincie Brabant. Provinciebestuur. Technische dienst der gebouwen. Plannen*, nr. 4413-4418: Zoutleeuw, Restauration des anciennes halles (gendarmerie), 1897.

ZOUTLEEUEW, Collectie van De Vrienden van Zoutleeuw.

ZOUTLEEUEW, Stadsarchief, nr. 861.11: Restauratiedossier Stadhuis, 1850.

ZOUTLEEUEW, Stadsarchief, nr. 861.11: Restauratiedossier Stadhuis, 1900.

ZOUTLEEUEW, Stadsarchief, nr. 861.11: Verwerken gemeentehuis en Rijkswachtgebouw, 1960.

ZOUTLEEUEW, Stadsarchief, nr. 861.35: Bouwen van 2 woningen voor de Rijkswacht, 1939.

ZOUTLEEUEW, Stadsarchief, nr. 861.35: Aanpassingswerken aan Rijkswachtgebouw en bouwen van 4 autobergplaatsen, 1966.

ZOUTLEEUEW, Stadsarchief, nr. 861.35: Herstel daken van het Rijkswachtgebouw, 1973-1975.

ZOUTLEEUEW, Stadsarchief, nr. 861.35: Plaatsen 2 badkamers in de Rijkswachtkazerne, 1980.

ZOUTLEEUEW, Stadsarchief, nr. 861.35: Plaatsen elektrische installatie in de Rijkswachtkazerne, 1980.

ZOUTLEEUEW, Stadsarchief, nr. 861.42: Restauratie van de Hallen, 1900.

BETS, P.V., *Zout-Leeuw: beschrijving, geschiedenis, instellingen*, Tienen, 1887-1888.

JORIS, L., *Lakenhalle Zoutleeuw*, Nota Voorontwerpdossier, 1993.

KEMPENEERS, P., *Zoutleeuw : een toponymisch-geschiedkundige studie* (Nomina geographica Flandrica. Monografieën 19), Leuven, 2003.

LEYSENS A. en VAN DEN BULCKE, 'Historiek van onze Kazernes: Zoutleeuw', *Revue van de Rijkswacht*, 4 (1964), 27-30.

LISSEON, J., *Zoutleeuw in de Middeleeuwen: van platteland tot stad, stadsontwikkeling in de Nederlanden* (Studies stadsgeschiedenis 9), Gent, 2015.

RAES, A. red., *Zoutleeuw, glorie en naglans, 13de-17de eeuw, catalogus = De Brabantse Folklore en Geschiedenis*, 74 (1995).

RYSSAERT C., MAES D., EXALTUS R., ORBON J. & SEVENANTS W., *Archeologische evaluatie en waardering van de Spaanse Citadel. Zoutleeuw, provincie Vlaams-Brabant*, Onuitgegeven studie, Antwerpen, 2013.

VAN AERSCHOT-VAN HAEVERBEECK, S., 'De Grote Markt van Zoutleeuw: Een meer dan 125 jarenlange zorg voor de Monumentenzorg', *De Brabantse Folklore en Geschiedenis*, 74 (1995), 120-140.

VAN NUFFEL, H., 'Schets voor een Geschiedenis van Zoutleeuw', *De Brabantse Folklore*, 74 (1968), 105-123.

VANROELEN, J., *De "Schuttersgilden" van Zoutleeuw*, Onuitgegeven studie, Landen , [1988].

VAN SANTVOORT, L., 'Barbier, Jules', A. VAN LOO red., *Repertorium van de architectuur in België 1830-2000*, Antwerpen, 2003, 138.

VERBOUWE, A., 'Iconografie van Vlaams-Brabant. Gezichten, plannen en kaarten uit de vorige eeuwen. VII Kanton Zoutleeuw', *Eigen Schoon en de Brabander*, 40 (1950), 241-256.

VERLEYSEN, F., *Bouwen aan de goede stad: openbare werken in Zoutleeuw (1530-1539)*, Onuitgegeven studie, 2002.

VISSERS, P. red., *Langs Vlaamse Wegen: Zoutleeuw*, Brussel, 1991.

WAUTERS, A., 'Une ancienne description de la ville de Léau', *Compte-rendu des séances de la Commission Royale d'Histoire: Deuxième Série*, deel 2, Brussel, 1892, 493-571.

WILMET, L., *Léau, ville des souvenirs*, 2 dln., Brussel, 1938.

Zout-Leeuw en zijne tentoonstelling van kunst, oudheidkunde en folklore, catalogus = *De Brabantse Folklore*, 4 (1925).

'Eén kleine geschiedenis van Zoutleeuw', *Zoutleeuw* (<http://www.zoutleeuw.be/website/12-www/68-www/142-www.html>). Geraadpleegd op 3 juli 2019.

JANSEN I., 'Historische stadskern van Zoutleeuw', *Inventaris onroerend erfgoed*, 2014 (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140044>). Geraadpleegd op 3 juli 2019.

3. BESCHRIJVING en INVENTARIS van de erfgoedelementen binnen de afbakening – huidige toestand

3.1 Algemene beschrijving en ruimtelijke context

Zoutleeuw is gelegen in het zuidoosten van de provincie Vlaams-Brabant, op de grens met de provincie Limburg. Zoutleeuw grenst aan de gemeenten Geetbets, Kortenaeken, Linter, Landen en Sint-Truiden. De stad ligt eveneens op de grens van het Hageland en Haspengouw, aan de rivier de kleine Gete. De stad heeft een kleine oppervlakte en ligt midden in een plattelandslandschap. In haar stratenpatroon kan men de verschillende fases van de stadsomwalling nog herkennen. De Lakenhalle bevindt zich in het historisch centrum, op de Markt.

Voorgevel, 26 februari 2019

Geopunt Vlaanderen, Luchtfoto Vlaanderen, winter 2013-2015

3.2 Extérieur

De Lakenhalle is een breed langsgebouw in traditionele bak- en zandsteenbouw, met twee bouwlagen (en een kelder) en een steil **leien zadeldak**.

3.2.1 Voorgevel

De voorgevel heeft **speklagen** van **bak-en zandsteen** en een **hoge plint van natuursteen** met zes getraliede **keldergaten**. Op de gelijkvloerse bevinden zich tien **getraliede kruisvensters**, waarvan twee halframes aan de uiteinden van de gevel. Alle vensters hebben **glas-in-loodramen** behalve het kleine venster boven de **rondboogdeur**. Links en rechts van deze deur zijn eenvoudige **muurankers** bevestigd. In de gevel bevinden zich **vijf ronde X-vormige muurankers** en **drie rechte X-vormige muurankers**. Tussen het eerste en tweede raam van links bevindt zich een **dichtgemaakte muuropening**, als een nis, onder een decoratieve **ontlastingsboog**.

Op de eerste verdieping bevinden zich tien **kruisvensters** op regelmatigere afstanden dan deze van de gelijkvloerse verdieping.

Voorgevel, 21 augustus 2019

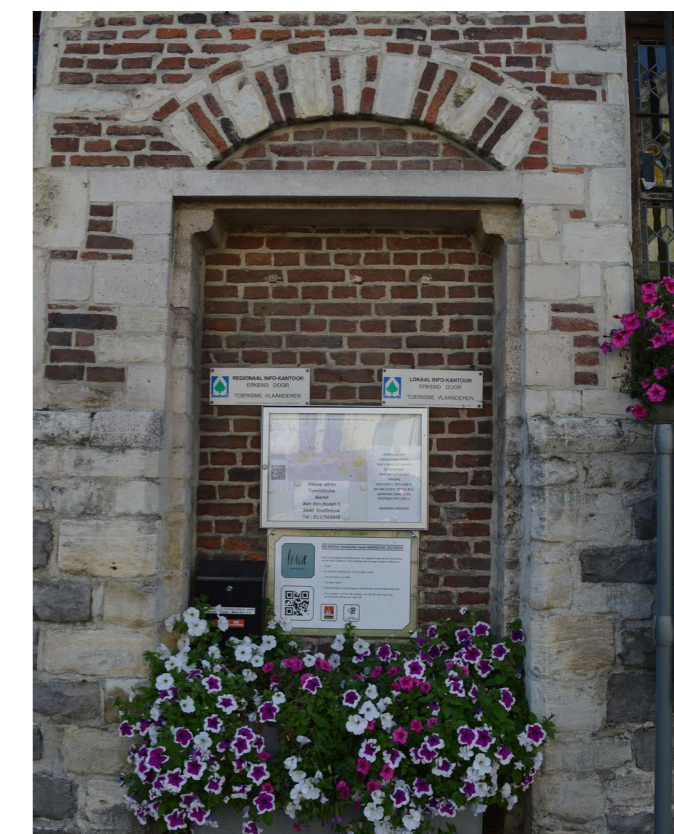
Muuranker naast rondboogdeur, 21 augustus 2019

Rond X-vormig muuranker, 21 augustus 2019

Recht X-vormig muuranker, 21 augustus 2019

Dichtgemaakte muuropening, 21 augustus 2019

Voorgevel, 13 maart 2019

Tussen de gelijkvloerse en de eerste verdieping, en ongeveer in het midden van de gevel, bevinden zich vier **ruitvormige schilden**. Wanneer deze aan de voorgevel werden toegevoegd, is niet overgeleverd. Deze zijn reeds zichtbaar op de foto's van ca. 1895 en waren dus aanwezig voor de restauratie door Barbier. De buitenste twee schilden verwijzen naar de schuttersgilden. Op beide schilden zijn namelijk twee gekruiste handbussen of vuurroeren afgebeeld. Het linkse lijkt door meer plantaardige motieven omringd dan het rechtse. Volgens Vanroelen waren er vier schuttersgilden in Zoutleeuw: de Sint-Jorisgilde of gilde van de kruisboog, de Sint-Leonardusgilde of gilde van de kolveniers, de Sint-Sulpitiusgilde of gilde van de kleine voetboog en de Sint-Sebastiaansgilde of gilde van de handboog.⁴⁴ Op de twee middelste schilden staan blazoenen afgebeeld, volgens Wilmet zijn deze mogelijk van het hertogdom Brabant en van de stad Zoutleeuw. Op het tweede schild van rechts staan mogelijk twee dolfinen afgebeeld. Het enige dier dat deel uitmaakt van het blazoen van Brabant of Zoutleeuw is echter de leeuw. In 1938 waren deze vier ruitvormige schilden evenwel al verweerd: *on croit pouvoir identifier ... - par les siècles usées...* Er is dus geen zekerheid over wat effectief op de schilden staat afgebeeld.⁴⁵

Vier ruitvormige schilden, 21 augustus 2019

44 VANROELEN, *De "Schuttersgilden" van Zoutleeuw*, 1.

45 WILMET, *Léau*, 280-281.

Op de verdieping bevinden zich, van links naar rechts, tussen het tweede en het derde raam en tussen het zevende en het achtste raam, twee **sokkels** met baldakijn. De **beelden** die op deze sokkels stonden, werden om veiligheidsredenen verwijderd in 2016. Op de foto's van ca. 1895, voor de restauratie, kan men enkel twee lege sokkels waarnemen. Tijdens de restauratie werden er **baldakijnen** toegevoegd en nieuwe beelden geplaatst. De sokkels en baldakijnen op de plannen van Barbier verschillen echter van de uiteindelijke exemplaren. Bovendien staan er op zijn plannen geen beelden ingetekend. In het lastenboek werd wel steen voorzien, maar alle verdere informatie, zoals iconografie of kunstenaar, ontbreekt in het bronnenmateriaal.⁴⁶

Het linkse, noordoostelijke beeld stelt een man voor die een lange tuniek draagt en een boek in de hand houdt. Het rechtse is ook een mannenbeeld. Hij draagt een soort Romeinse toga met ontblote schouder. Waarschijnlijk heeft hij een pijlenkoker op zijn rug maar dat is niet meer duidelijk zichtbaar en valt moeilijk af te leiden van historische foto's.

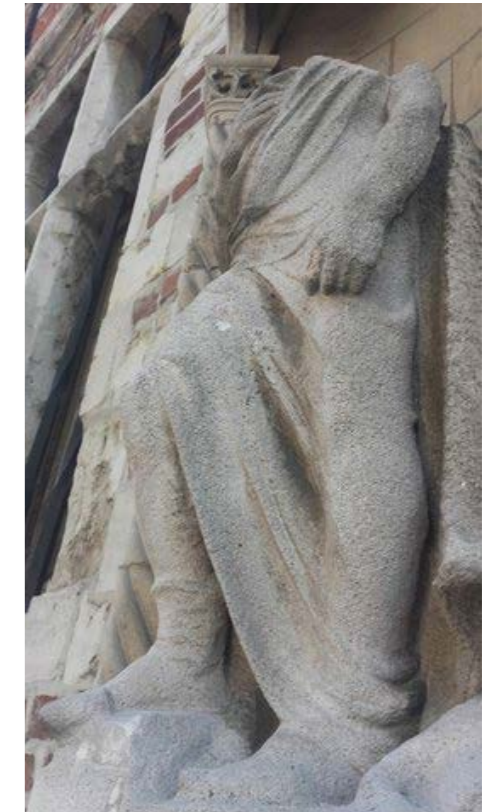
De oudste foto waarop het linkse beeld zijn hoofd mist, dateert van 1992. Ook het rechtse beeld raakte zijn hoofd kwijt tussen 2006 en 2016. Het is onduidelijk wie deze beelden voorstellen. In de literatuur wordt meestal aangenomen dat het linkse beeld Sint-Leonardus voorstelt, de patroonheilige van de kolveniers en dus verwijst naar deze gilde. Het rechtse beeld zou Sint-Blasius, de patroonheilige van de wolkammers, voorstellen. Volgens anderen zou het rechtse beeld Sint-Sulpitius, de patroonheilige van de gilde van de kleine voetboog zijn of Sint-Sebastiaan, de patroonheilige van de gilde van de handboog. Maar reeds in 1938 heeft Wilmet zijn twijfels of deze, eerder Romeins aandoende, figuren middeleeuwse heiligen moeten voorstellen.⁴⁷

Stad Zoutleeuw, Noordoostelijk beeld, 2016

46 VAN AERSCHOT-VAN HAEVERBEECK, 'De Grote Markt van Zoutleeuw', 125.

47 WILMET, *Léau*, 280-281.

Stad Zoutleeuw, Zuidwestelijk beeld, 2016

Luc Vanhoof, Noordoostelijk beeld, 5 februari 2020

Luc Vanhoof, Noordoostelijk beeld, 5 februari 2020

Luc Vanhoof, Zuidwestelijk beeld, 5 februari 2020

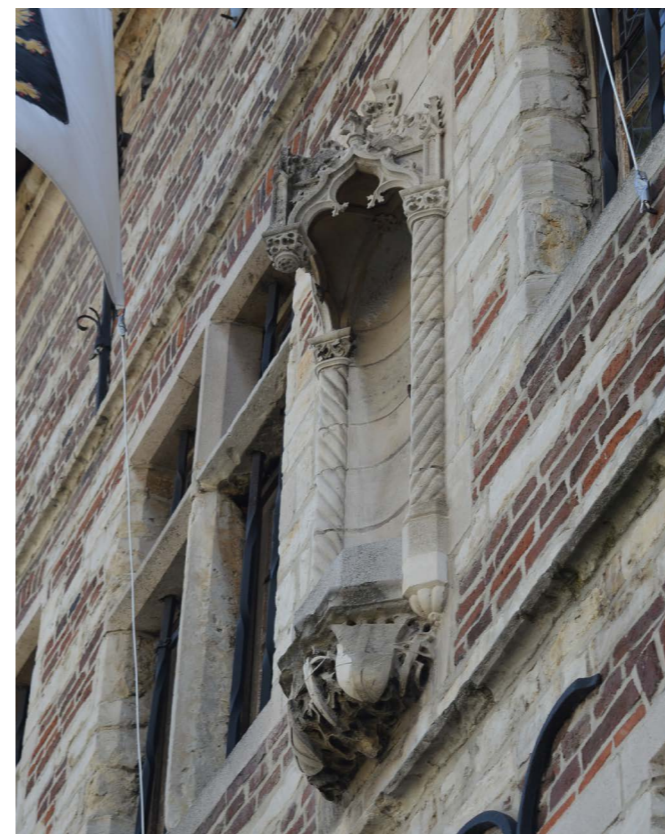
De sokkels zelf zijn gedecoreerd met fijn maaswerk met kruisbogen en het Kruis van Sint-Joris. Dit is een duidelijke verwijzing naar de Sint-Joriskruis van de kruisboogschutters.⁴⁸ Op de foto's van voor de restauratie zijn wapenschilden te onderscheiden op de sokkels. De vraag is echter of dit Sint-Joriskruis origineel is of een interpretatie uit het einde van de 19de eeuw.

De muur van de zolderverdieping is blind en heeft tien staafvormige **muurankers** en twaalf **steigergaten**. Daarboven bevindt zich de **zandstenen daklijst**. Het dak heeft centraal een groot **dakvenster** met getrapte puntgevel en bovenaan tien kleine gelijkvormige **dakkapellen** op regelmatige afstand.

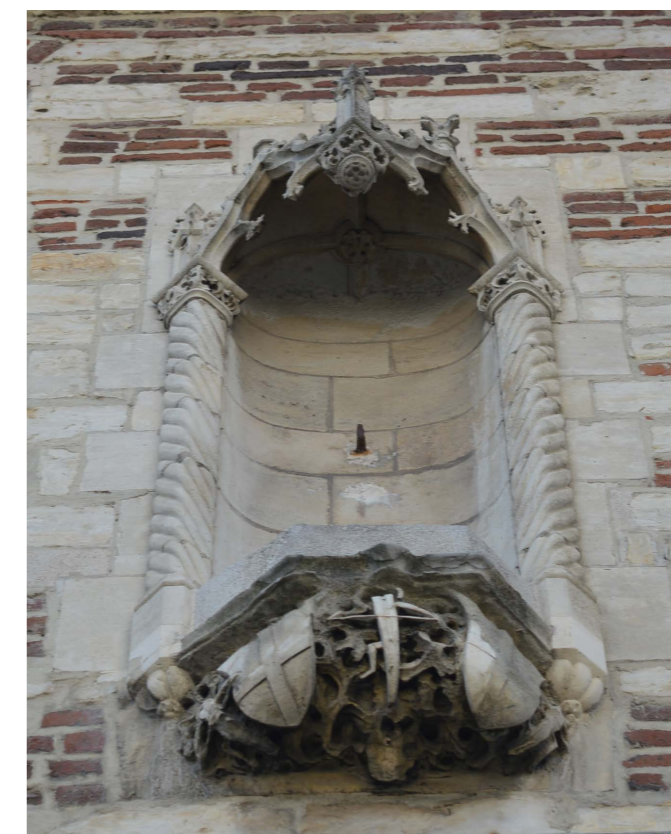

Groot dakvenster, 21 augustus 2019

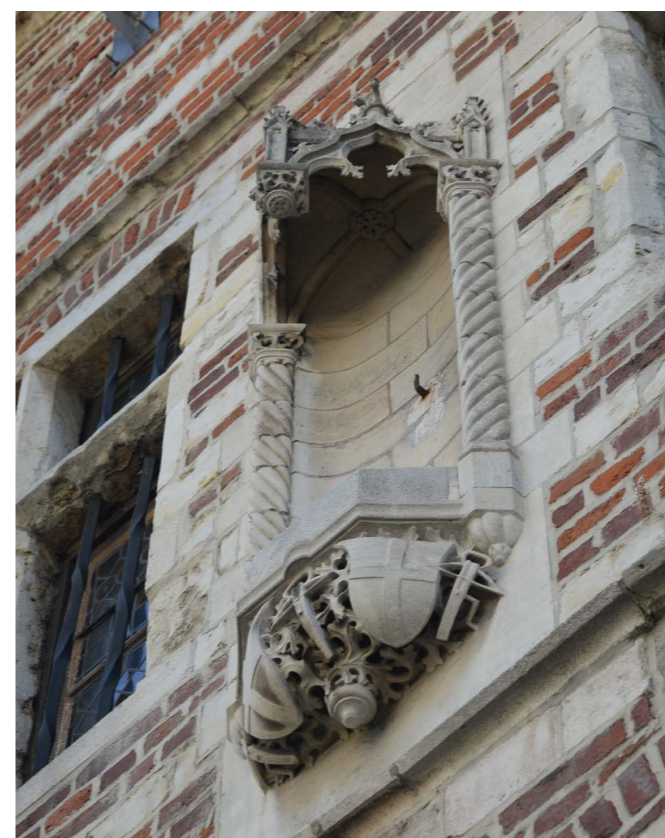
48 LEYSSENS en VAN DEN BULCKE, 'Historiek van onze Kazernes: Zoutleeuw', 28.

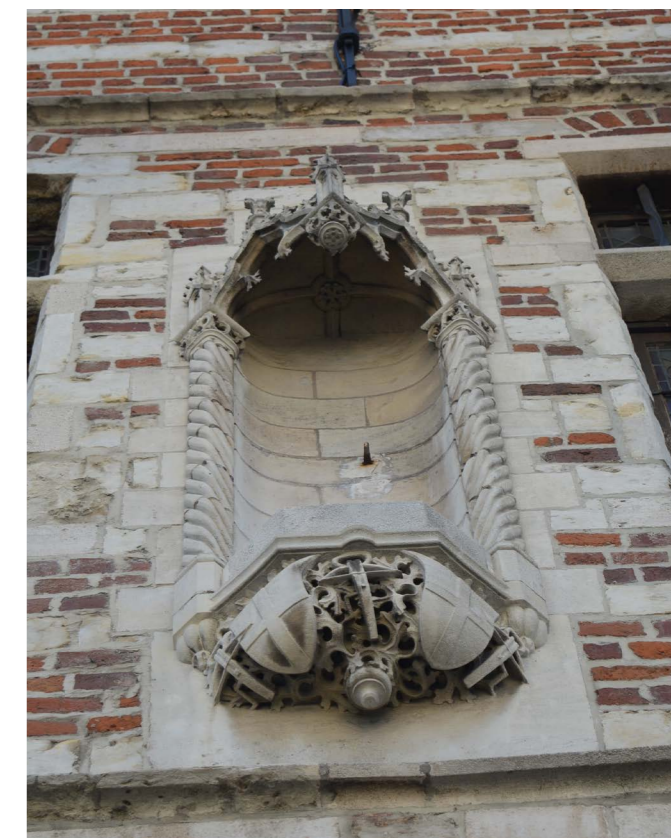
Noordoostelijke sokkel, 21 augustus 2019

Noordoostelijke sokkel, 21 augustus 2019

Zuidwestelijke sokkel, 21 augustus 2019

Zuidwestelijke sokkel, 21 augustus 2019

3.2.2 Zijgevel

Van de zuidwestelijke zijgevel is voornamelijk de **trapgevel** met twee schoorstenen zichtbaar. In de gevel bevinden zich vijf **muurankers**. In het metselwerk ziet men dat er voorheen een klein venster aanwezig was en wat de oorspronkelijke omvang van de meest zuidelijke schoorsteen was.

Zijgevel, 21 augustus 2019

3.2.3 Achtergevel

Tot ongeveer op het niveau van de gelijkvloerse verdieping zijn natuurstenen en brokken metselwerk in willekeurige patronen aangebracht. De gelijkvloerse verdieping heeft een **homogene natuurstenen gevel** met drie vensters, waaronder één **kruisvenster**, en één **deuropening**. In het bovenlicht van de deur en het kruisvenster staan **glas-in-loodramen**. Van links naar rechts, wordt de muur verankerd door één recht X-vormige muuranker, waarvan één been moest wijken voor het venster, en vijf ronde X-vormige **muurankers**. Oorspronkelijk bevonden zich, op de plaats van de huidige sanitaire aanbouw, nog twee rechte X-vormige muurankers. Deze zijn nog zichtbaar op foto's uit 1991 en 1993. De eerste verdieping en de zolderverdieping hebben dicht op elkaar staande **speklagen**. Op de eerste verdieping bevinden zich vijf kruisvensters en drie halframen. De drie meest rechtse kruisvensters hebben glas-in-loodramen. Ook het bovenste gedeelte van het meeste rechtse halfraam heeft een glas-in-loodraam. De muur van de zolderverdieping is blind en heeft tien staafvormige **muurankers** en tien **steigersgaten**. Op het dak bevinden zich twee **dakkapellen**.

Achtergevel, 26 februari 2019

Natuurstenen en metselwerk achtergevel, 26 februari 2019

Natuurstenen en metselwerk achtergevel, 26 februari 2019

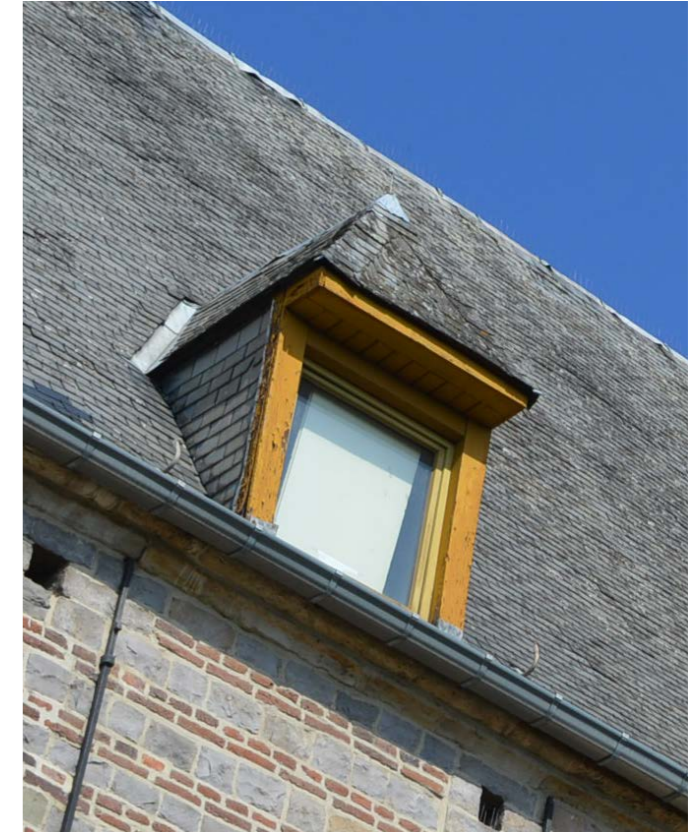
Recht X-vormig muuranker met drie benen, 21 augustus 2019

Rechte muurankers en steigergaten, 21 augustus 2019

Zuidwestelijke dakkapel, 21 augustus 2019

Noordoostelijke dakkapel, 21 augustus 2019

3.3 Interieur

Van het historisch interieur is weinig bewaard gebleven. Het aantal bouwelementen met erfgoedwaarde is dan ook eerder beperkt.

3.3.1 Kelders

De centrale kelder is gecompartmenteerd met scheidingsmuren uit natuursteen en baksteen. De zuidwestelijke kelder is gerenoveerd in de jaren 1990. Het overige gedeelte van de kelderverdieping is niet toegankelijk.

1. Noordoostelijke deel van centrale kelder, 21 augustus 2019

2. Middelste deel van centrale kelder, 21 augustus 2019

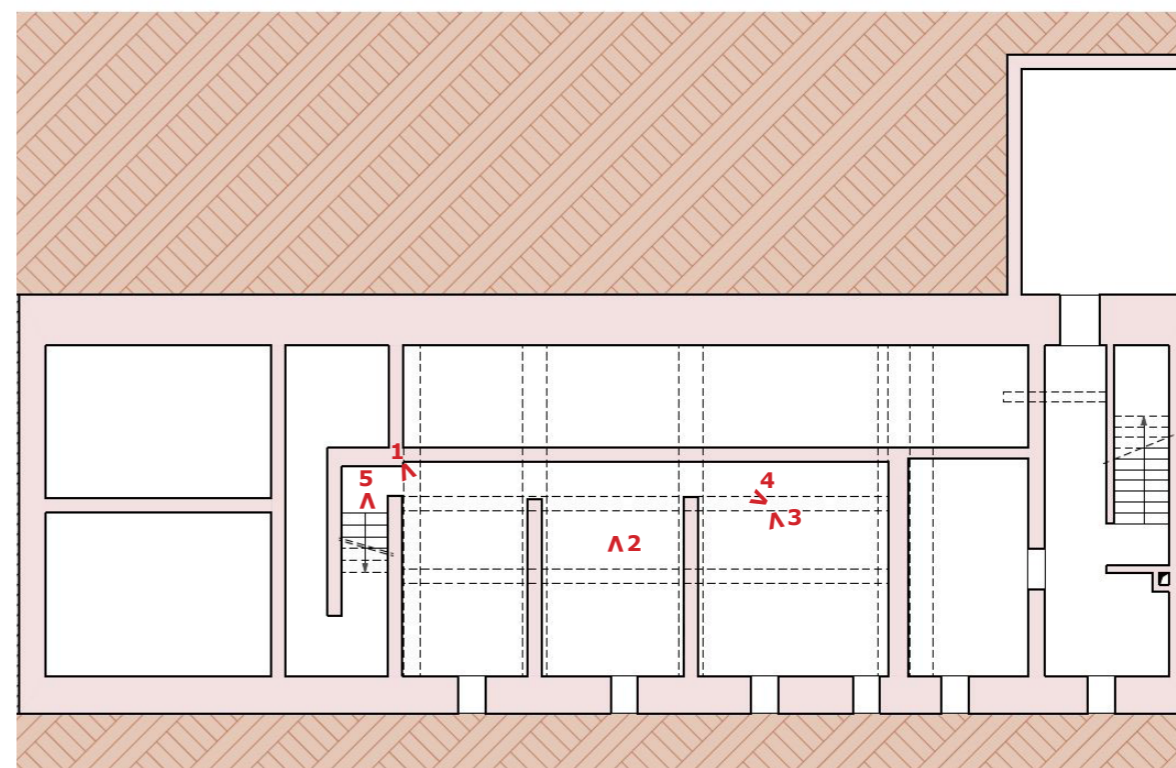
5. Keldertrap van centrale kelder, 21 augustus 2019

3. Zuidwestelijke deel van centrale kelder, 21 augustus 2019

4. Centrale kelder, 21 augustus 2019

Locatie van de foto's

3.3.2 Gelijkvloers

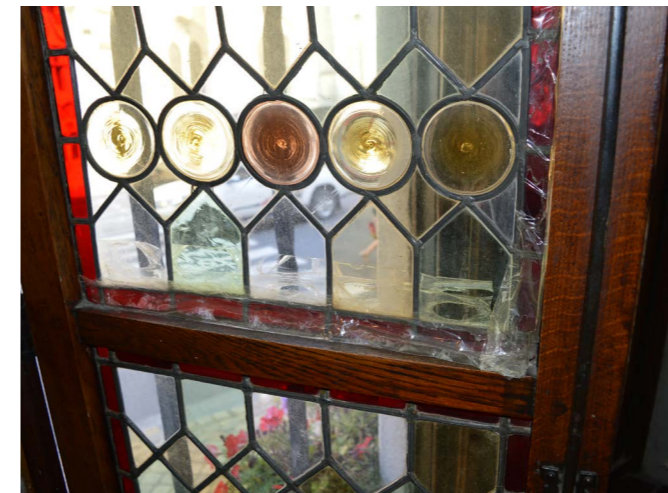
Het centrale gedeelte van de gelijkvloerse verdieping waarin zich de taverne bevindt, heeft een **plankenvloer** en het plafond wordt geschraagd door, volgens Joris 16de-eeuwse, **moerbalken met balksleutels op stenen consoles**.⁴⁹ Drie van deze moerbalken zijn volledig zichtbaar. De vierde is slechts gedeeltelijk zichtbaar als verlengde van een binnenmuur. In de berging en de traphal in het zuidwesten ligt een tegelvloer zonder erfgoedwaarde. Het **glas-in-lood** van verschillende kruisvensters is beschadigd. In de ruimte ten noordoosten van de traphal, grenzend aan het stadhuis, is eveneens een **moerbalk** zichtbaar **met balksleutel op stenen console**. Ook hier is het glas-in-lood van een kruisvenster aan de straatzijde beschadigd.

6. Taverne, 21 augustus 2019

7. Taverne, 21 augustus 2019

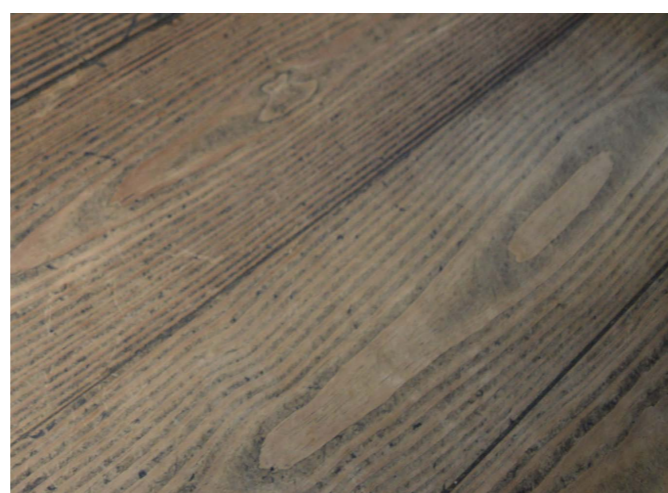
10. Beschadigd glas-in-lood voorgevel, 21 augustus 2019

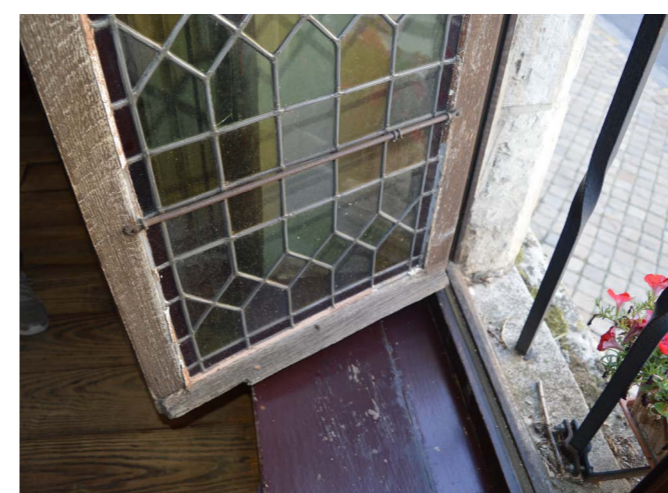
11. Beschadigd glas-in-lood voorgevel, 21 augustus 2019

8. Taverne, 21 augustus 2019

9. Plankenvloer, 21 augustus 2019

12. Schrijnwerk van venster voorgevel, 21 augustus 2019

13. Dikte van de achtergevel, 21 augustus 2019

49 JORIS, *Lakenhalle Zoutleeuw*, 13.

14. Noordoostelijk venster van de taverne, achtergevel, 21 augustus 2019

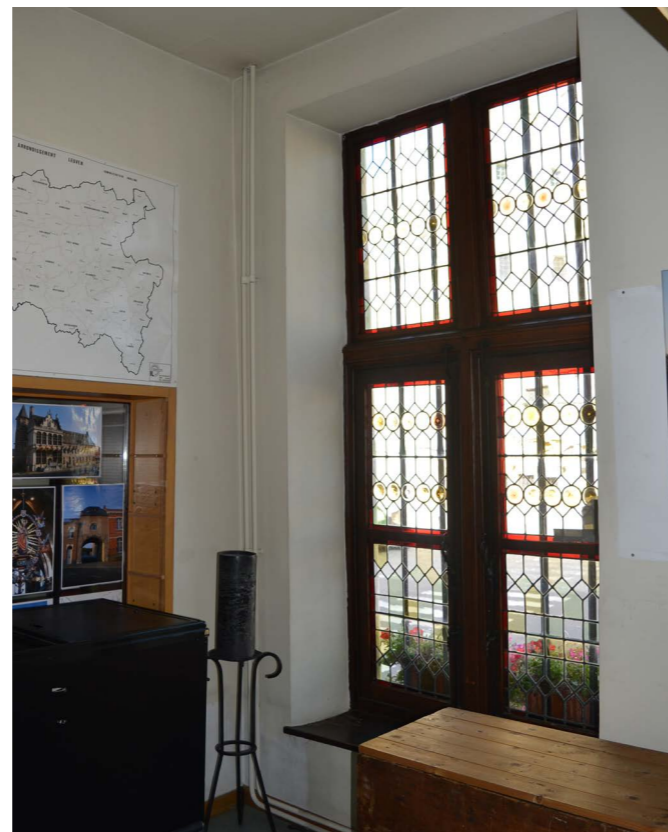
15. Trap aan de ingang, 21 augustus 2019

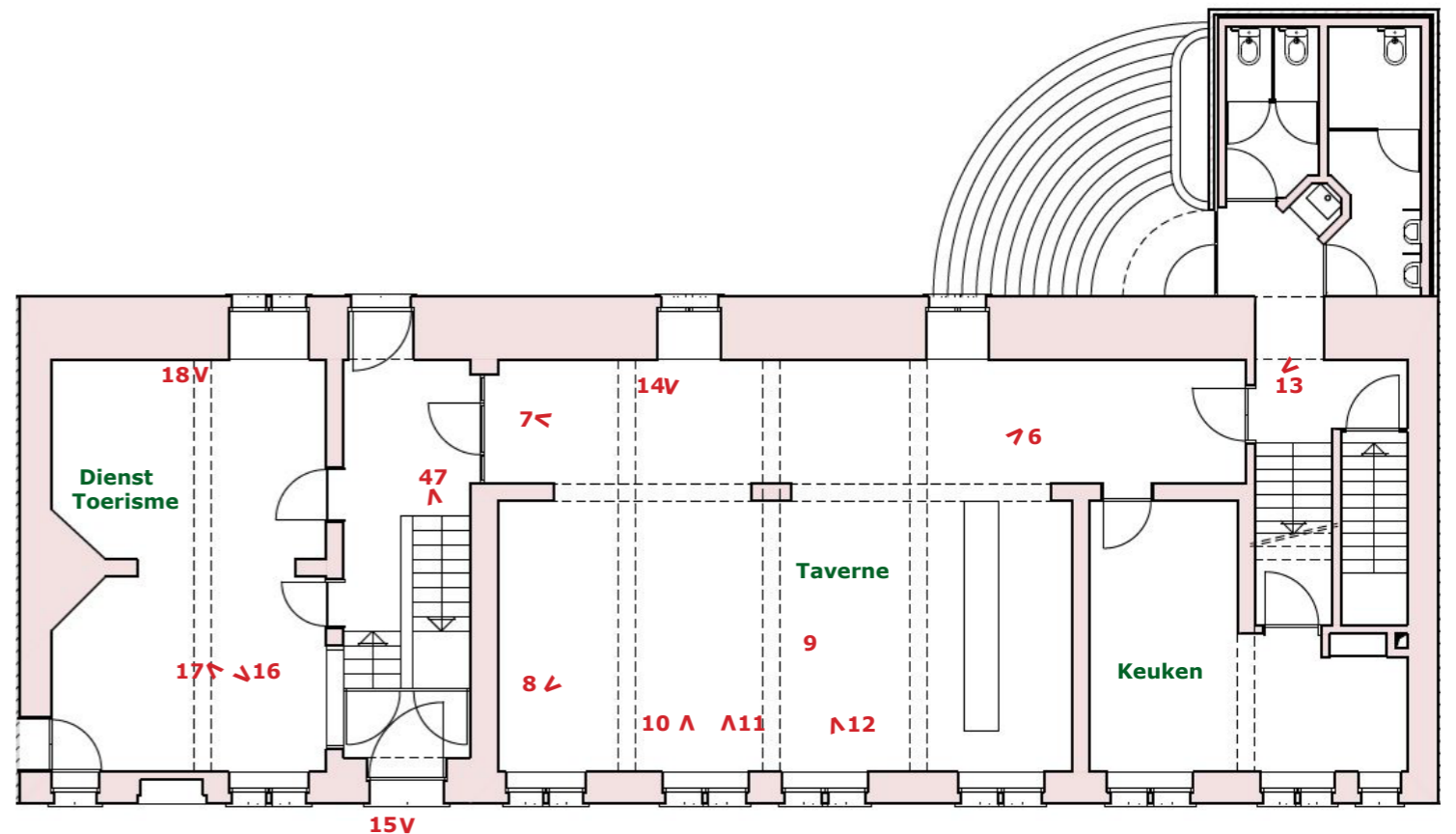
18. Stenen console, 21 augustus 2019

16. Ruimte grenzend aan het stadhuis, 21 augustus 2019

17. Venster van voorgevel, 21 augustus 2019

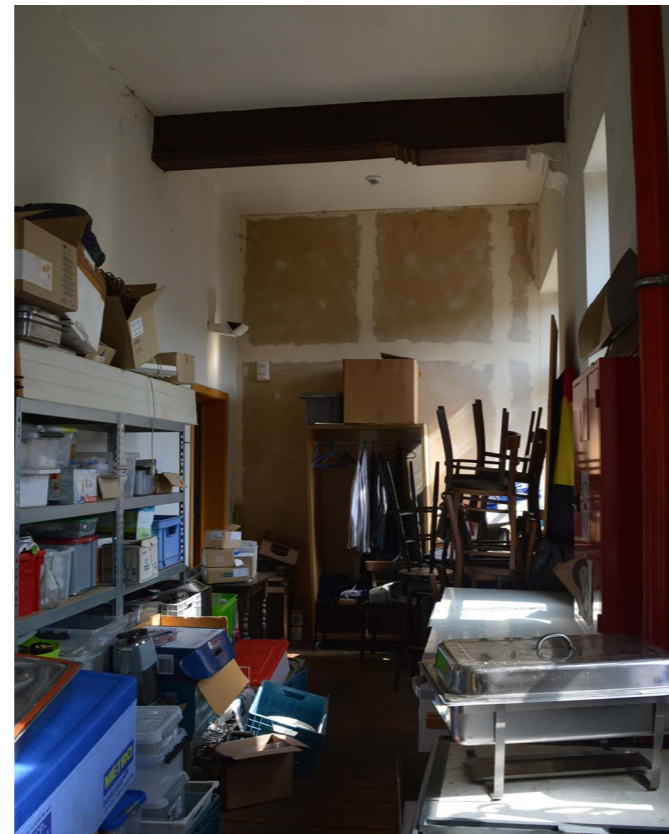
Locatie van de foto's

3.3.3 Eerste verdieping

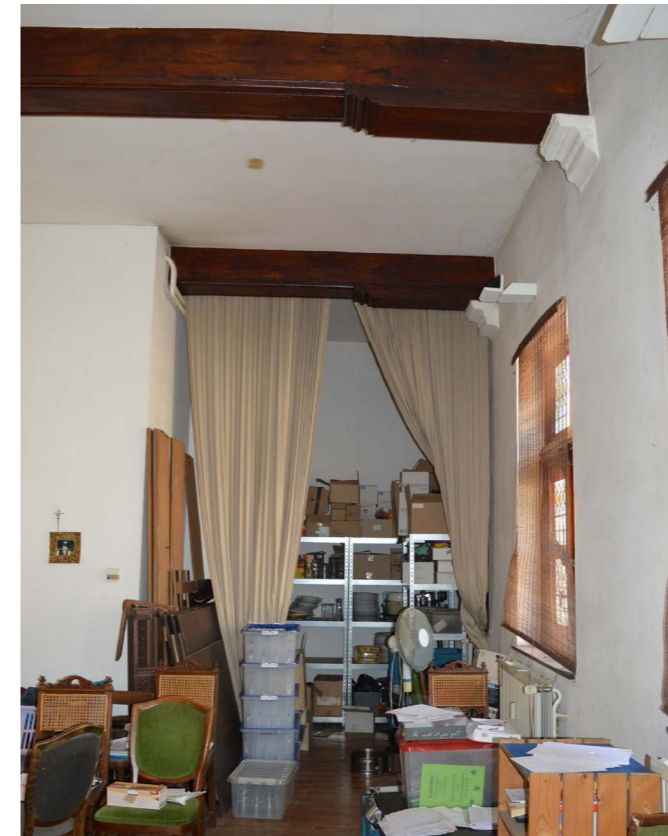
Het centrale gedeelte op de verdieping is in twee gesplitst door een muur, die gemetst werd tijdens de renovatie in de jaren 1990, en een gipsplaat in het verlengde hiervan. In het zuidwestelijke deel bevinden zich drie **moerbalken met balksleutels op stenen consoles**. De middelste twee zijn onderbroken door de binnenmuur. De meest zuidwestelijke moerbalk is slechts voor een gedeelte zichtbaar. In het noordoostelijke deel zijn drie **moerbalken** zichtbaar **met balksleutels op stenen consoles**, die onderbroken worden door de binnenmuur parallel met de voorgevel. Ook in de traphal bevindt zich een **moerbalk met balksleutel op stenen console**. In de ruimte naast het stadhuis is een vals plafond geplaatst waardoor de moerbalken niet zichtbaar zijn. Verder zijn er in de muur tegen het stadhuis nissen uitgespaard. Op deze verdieping zijn, volgens Joris, alle balken 19de-eeuws en de consoles origineel.⁵⁰ Op de hele verdieping ligt een **plankenvloer**.

19. Zuidwestelijk venster in achtergevel, 21 augustus 2019

20. Zuidwestelijk deel van centrale gedeelte aan achtergevel, 21 augustus 2019

21. Zuidwestelijk deel van centrale gedeelte aan voorgevel, 21 augustus 2019

22. Zuidwestelijk deel van centrale gedeelte aan voorgevel, 21 augustus 2019

50 JORIS, *Lakenhalle Zoutleeuw*, 13.

23. Noordoostelijke deel van centrale gedeelte aan achtergevel, 21 augustus 2019

24. Noordoostelijk deel van centrale gedeelte aan voorgevel, 21 augustus 2019

27. Vensters in achtergevel, ruimte grenzend aan het stadhuis, 21 augustus 2019

28. Venster in voorgevel, ruimte grenzend aan het stadhuis, 21 augustus

25. Venster in achtergevel van noordoostelijk deel van centrale gedeelte, 21 augustus 2019

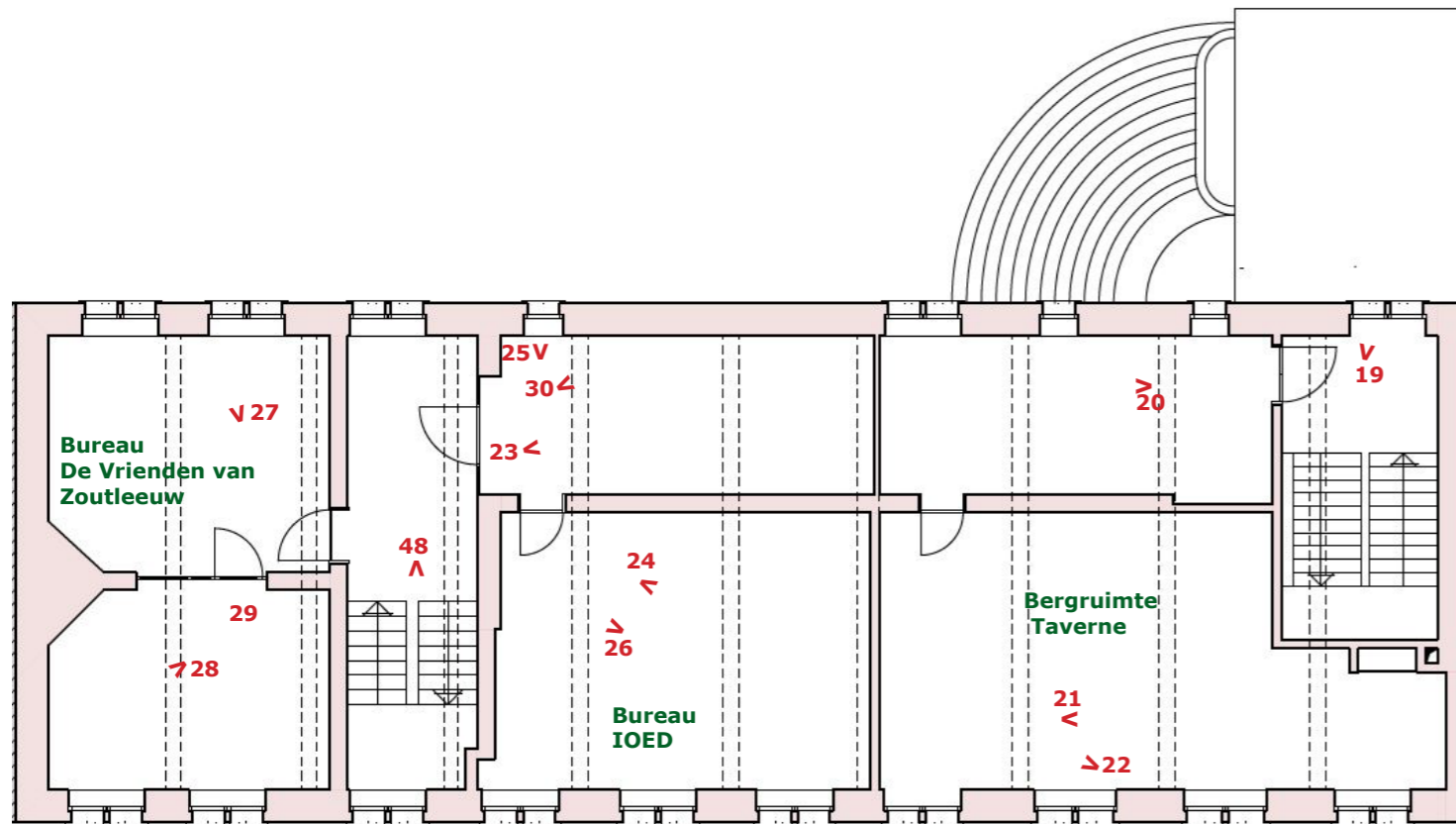
26. Noordoostelijk deel van centrale gedeelte aan voorgevel, 21 augustus 2019

29. Plankenvloer, 21 augustus 2019

30. Moerbalk met balksleutel op stenen console

Locatie van de foto's

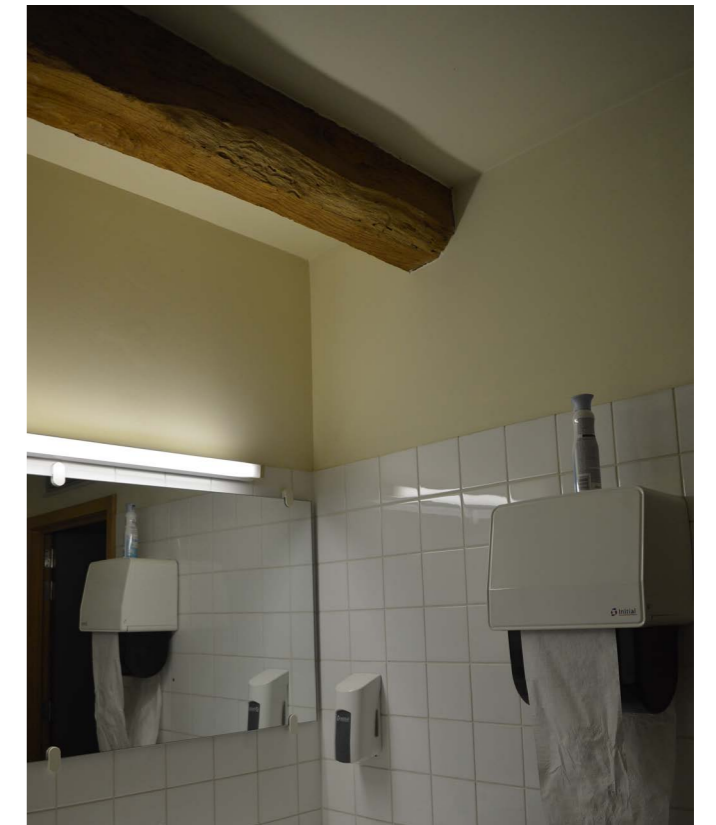
3.3.4 Zolder

De zolderverdieping bestaat uit een klein gedeelte aan de zijde van het stadhuis, met sanitair en keuken, en een grote centrale ruimte. Het **dakgebinte** is een sporenkap met gordingen en nokbalk en met pen- en -gatverbindingen. Ook op deze verdieping ligt een **plankenvloer**.

Een luik met ladder geeft toegang tot het dakgebinte dat zich boven het sanitair en de keuken bevindt. Op de muur tegen het stadhuis zijn, naast een dichtgemaakte raamopening, ook twee verweerde **consoles** waar te nemen van een vroegere bouwfase.⁵¹

31. Gedeelte van gebinte naast het stadhuis, 13 maart 2019

32. Gedeelte van het gebinte in het sanitair 21 augustus 2019

51 Zie 2.3 Gedetailleerde bouwhistorische analyse

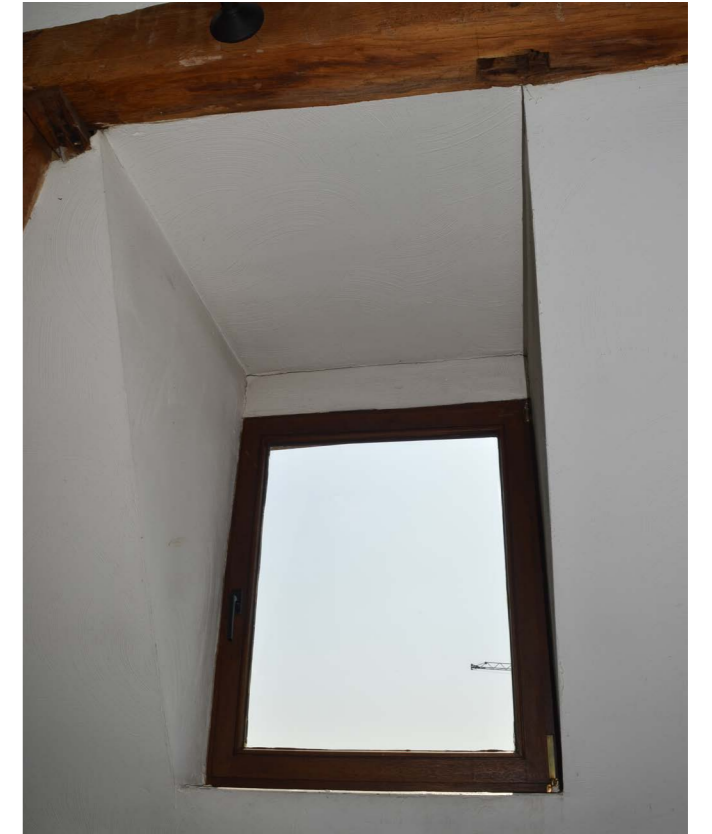
33. Sporenkap, 21 augustus 2019

34. Sporenkap, 21 augustus 2019

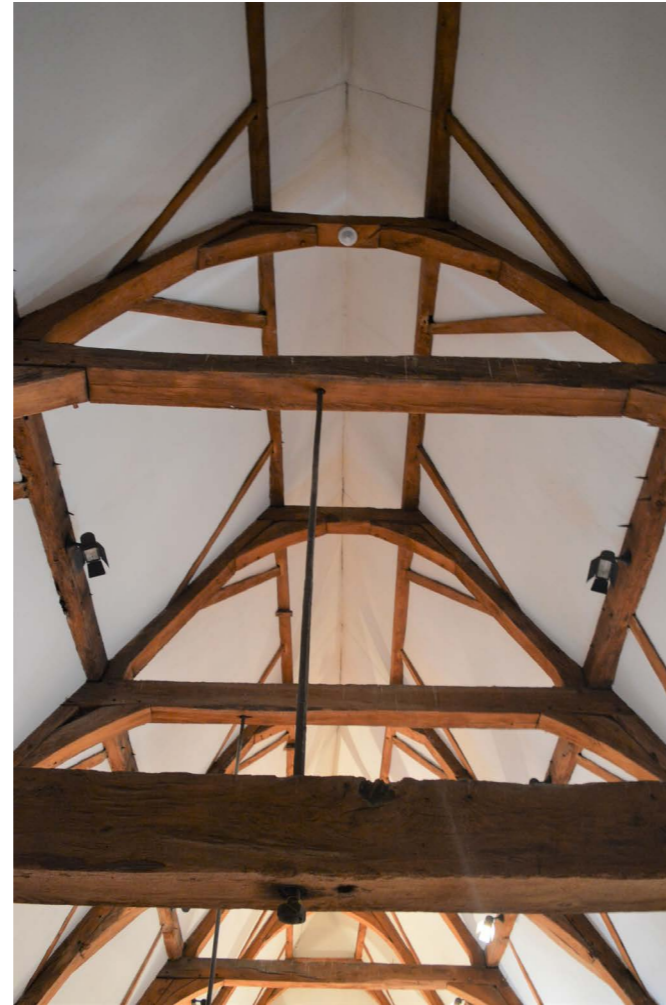
37. Noordoostelijke dakkapel, achterzijde, 13 maart 2019

38. Zuidwestelijke dakkapel, achterzijde, 13 maart 2019

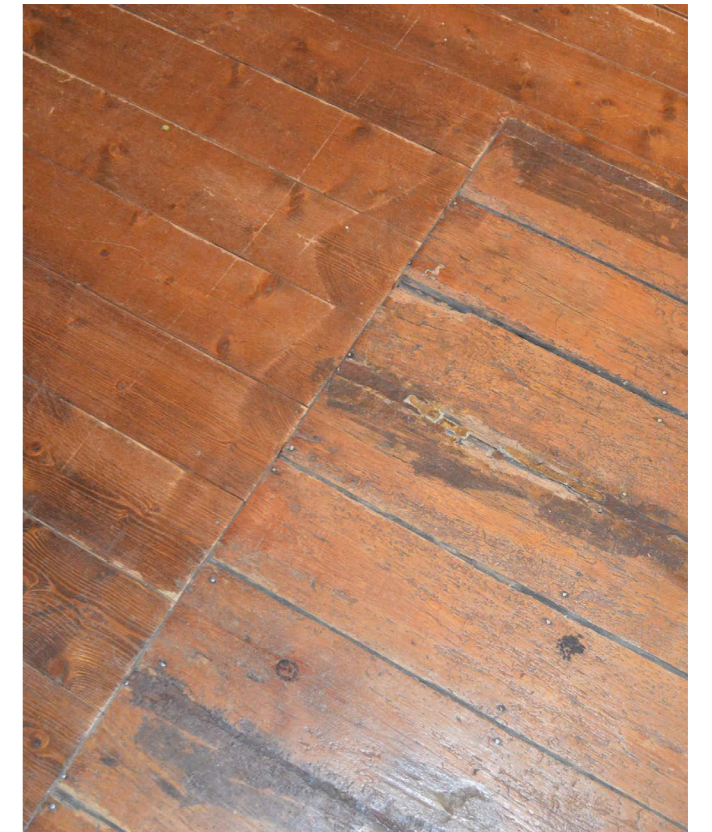
35. Sporenkap, 21 augustus 2019

36. Sporenkap, 21 augustus 2019

39. Groot dakvenster, voorzijde en met kunststof afgesloten steigerlat, 21 augustus 2019

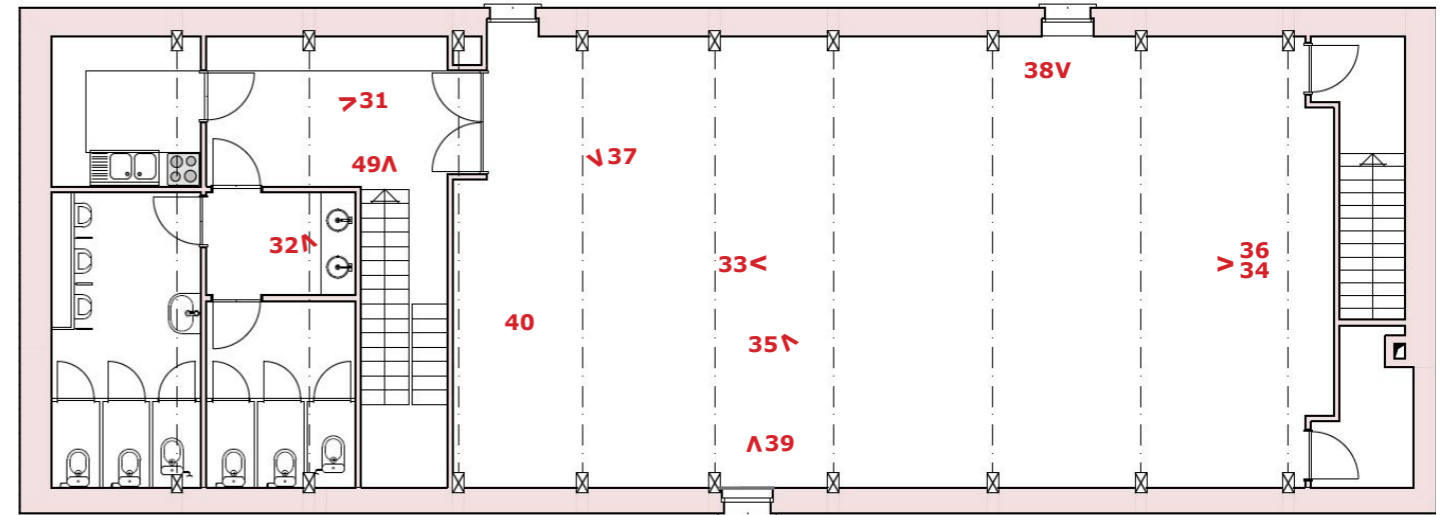
40. Plankenvloer, 21 augustus 2019

41. Muur grenzend aan stadhuis, 21 augustus 2019

42. Dakgebinte aan muur met stadhuis, 21 augustus 2019

Locatie van de foto's

43. Dakgebinte aan zijde grote zolder, 21 augustus 2019

44. Dakgebinte aan voorzijde, 21 augustus 2019

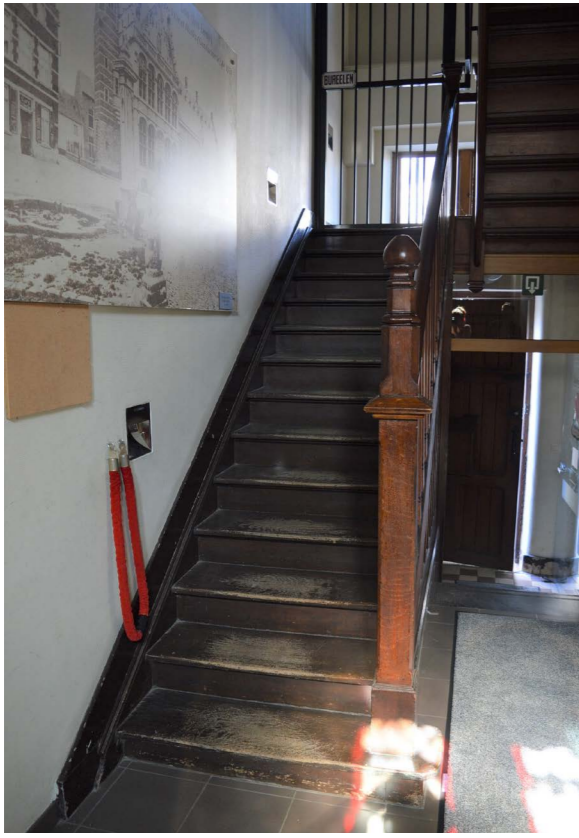
45. Pen- en gat-verbindingen, 21 augustus 2019

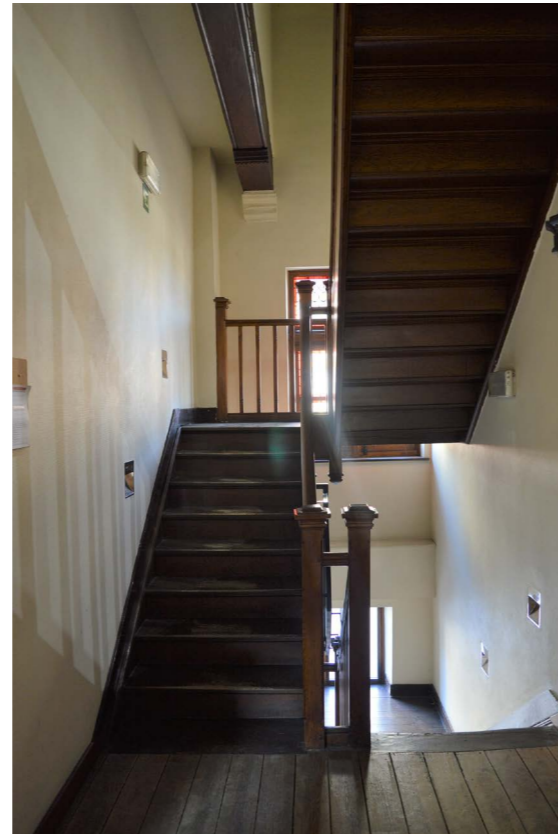
46. Kleine dakkapel, voorzijde, 21 augustus 2019

3.3.5 Trap

De traphal die zich bij de hoofdingang bevindt, heeft een rechte **houten trap**. De zuidwestelijke traphal uit de jaren 1990 heeft geen erfgoedwaarde.

47. Trap van gelijkvloers naar 1ste verdieping, 21 augustus 2019

48. Trap van 1ste verdieping naar zolder, 21 augustus 2019

49. Trap van zolder naar 1ste verdieping, 13 maart 2019

4. BESCHRIJVING van de ERFGOEDWAARDEN

De voormalige lakenhalle, Grote Markt 11 (157^d) te Zoutleeuw, dient te worden beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door :

- de historische waarde : sinds 1316 vermelde halle, achtereenvolgens vermeld als broodhuis (1359), schepenhuis (1361), laken- en vleeshalle (respec. 1368 en 1474) en tenslotte als gildenkamer, die niet alleen verwijst naar de Leeuwse welvaart in de 14de eeuw, maar tevens impliciet refereert naar het charter van Kortenberg (1312), waardoor Zoutleeuw de rang verwierf van één der zeven vrije steden van het hertogdom Brabant.
- de artistieke waarde : goed bewaard breedhuis in traditionele bak- en zandsteenstijl met twee bouwlagen onder steil leien zadeldak met zijtrapgevel, waarbij de drukke ritmering met speklagen en het dubbele ontlastingsstelsel pleiten voor een datering in de 16de eeuw. Typerend voor de voorgevel zijn de vier ruitvormige gevelstenen met de wapens van Brabant, Zoutleeuw en twee schuttersgilden en de twee gotische nissen met beelden van de H. Leonardus en H. Blasius, patroon van de wevers, terwijl de sobere achtergevel wordt gekenmerkt door een rijkelijk gebruik van kwartsiet.

Uit Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, Beschermingsdossier DB000772, De voormalige Lakenhalle (PAESMANS G., 1993).

De Lakenhalle werd beschermd als monument bij Ministerieel Besluit van 16 september 1993, omwille van de historische en artistieke waarden. Deze worden in het besluit als volgt geduid:

De historische waarde: sinds 1316 vermelde halle, die niet alleen verwijst naar de Leeuwse welvaart in de 14de eeuw, maar tevens impliciet refereert naar het Charter van Kortenberg (1312), waardoor Zoutleeuw de rang verwierf van één van de zeven vrije steden van het hertogdom Brabant. De bronnen vermelden verder een broodhuis (1359), schepenhuis (1361), lakenhalle (1368), vleeshalle (1374) en gildenkamer. Het is echter niet duidelijk of deze verschillende benamingen allen verwijzen naar de Lakenhalle of dat Zoutleeuw slechts over één multifunctionele hal beschikte.

De artistieke waarde: goed bewaard langsgedebouwd in traditionele bak- en zandsteenstijl met twee bouwlagen onder steil leien zadeldak met zijtrapgevel.

De drukke ritmering met speklagen en het dubbele ontlastingsstelsel pleiten voor een datering in de 16de eeuw. Rond 1900 werd het gebouw gerestaureerd in de geest van de tijd door architect J.L. Barbier (1865-1910).

De voorgevel beschikt over een natuurstenen plint met keldergaten. De eerste bouwlaag van de achtergevel is daarentegen een stenen muur van ongeveer 1 meter dik en waarschijnlijk een restant van de eerste stadsmuur. In de voor- en achtergevel bevinden zich kruisvensters en enkele halfvensters, waarvan de meeste met glas-in-loodramen. De hoofdingang heeft een rondboogdeur met geprofileerde lijst, die teruggaat op de restauratie van ca. 1900. Links hiervan bevindt zich een dichtgemetselde muuropening met decoratieve ontlastingsboog. Onder de zandstenen daklijst van de voorgevel bevinden zich steigergaten en het dak is afgewerkt met een groot dakvenster en tien dakkapellen. Onder de twee dakkapellen van de achtergevel bevinden zich eveneens steigergaten.

Op de drie gevels bevinden zich muurankers, zowel staafvormige als X-vormige.

Typerend voor de voorgevel zijn de vier ruitvormige gevelstenen. De twee buitenste gevelstenen verwijzen naar de schuttersgilden, terwijl op de binnenste een blazoen staat afgebeeld. Op gelijke hoogte bevinden zich twee beelden op een gedecoreerde sokkel met baldakijn. Wie deze twee beelden voorstellen, is echter onduidelijk en niet overgeleverd. De decoratie op de sokkel verwijst naar de Sint-Jorisgilde van de kruisboogschutters.

Van het historisch interieur zijn enkel moerbalken met balksleutels op stenen consoles, de plankenvloer, de houten trap en de sporenkap met gordingen en nokbalk en met pen -en-gatverbindingen bewaard gebleven.

5. Onderbouwde VISIE op het TOEKOMSTIG BEHEER

5.1 Beheersvisie

De komende 24 jaar wordt in de eerste plaats ingezet op de conservatie van de Lakenhalle. Op korte termijn blijven de huidige functies behouden: nl. de taverne op de gelijkvloerse en het bureau van de Vrienden van Zoutleeuw op de verdieping. De bureauruimten van de IOED Zuid-Hageland bevinden zich eveneens op de verdieping. De zolderverdieping blijft in gebruik voor yoga en, sporadisch, voor sociaal-culturele activiteiten. De toeristische balie op de gelijkvloerse, grenzend aan het stadhuis, heropende in de loop van 2020.⁵²

De lange geschiedenis van de Lakenhalle, haar architectuurhistorische waarde en de ligging middenin het historisch centrum van Zoutleeuw vragen echter ook om een valorisatie. De zolderruimte kan bijvoorbeeld gebruikt worden voor een concert of een tijdelijke tentoonstelling. Ook de aanwezigheid van twee erfgoedorganisaties, nl. de Vrienden van Zoutleeuw en de IOED, kan bijdragen tot de valorisatie. Daarnaast zal de stad in de komende 24 jaar nagaan hoe met meer recreatieve en/of (semi-)publieke functies de Lakenhalle gevaloriseerd kan worden. Hierbij zal o.a. bekeken worden hoe het gebruik van de verschillende ruimten geoptimaliseerd kan worden.

De komende 24 jaar zal ook het terras en het sanitair aan de achtergevel herbekeken worden.

5.2 Beheersdoelstellingen

De belangrijkste doelstelling is het behoud en het herstel van het exterieur en van de erfgoedelementen van het interieur. Dit veronderstelt het behoud van:

- het parement (bak- en zandsteen)
- de keldergaten.
- de vensters, het schrijnwerk, het traliwerk en de glas-in-loodramen.
- de vier ruitvormige gevelstenen.
- de twee nissen met beelden.
- de muurankers.
- de steigergaten.
- het zadeldak met zijtrapgevel.
- de dakkapellen en het dakvenster.
- de plankenvloer.
- de moerbalken met balksleutels op stenen consoles.
- het dakgebinte.
- de houten trap.

Hiervoor dienen hoofdzakelijk onderhoudswerken te gebeuren.

Indien de Lakenhalle uitvoerig gevaloriseerd wordt en hierbij werken uitgevoerd worden, kan er meer onderzoek gevoerd worden naar bouwsporen en gebruikte materialen. Als meerdere ruimtes van de Lakenhalle een recreatieve en/of (semi-)publieke functie krijgt, is er ook onderzoek nodig naar de toegankelijkheid en de circulatie, eventueel in relatie met het stadhuis. Momenteel is enkel de gelijkvloerse toegankelijk voor personen met een beperkte mobiliteit. Hierbij dient het gebouw ook afgetoetst te worden met de vereisten van de brandweer en deze van hedendaags comfort, zoals voldoende toegankelijk sanitair. De impact hiervan op de erfgoedelementen en -kenmerken dient uiteraard bestudeerd te worden.

6. OPSOMMING van de WERKZAAMHEDEN

Dit hoofdstuk is grotendeels ontleend aan het Inspectieverslag van Monumentenwacht met inspectiedatum 9 januari 2018 en een plaatsbezoek met Monumentenwacht op 9 juni 2020.

De werken die gepland staan op 'korte termijn' worden door Interleuven binnen de erfpachtovereenkomst uitgevoerd. De werken uit te voeren op 'middellange' en 'lange termijn' vallen buiten de erfpachtovereenkomst.

	Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Wanneer	Vrijstelling van toelating
1	Onderhoud van dak.		jaarlijks		X
2	De tapgaten vrijmaken, goten regelmatig controleren op verstoppingen.		2 keer per jaar		n.v.t.
3	Toestand van Euvillesteen opvolgen.		jaarlijks		n.v.t.
4	Het houten schrijnwerk structureel in orde stellen.	X		korte termijn	
5	Gebroken glas-in-lood plaatselijk herstellen.	X		korte termijn	
6	Het houten buitenschrijnwerk voorzien van een nieuwe afwerklaag.		om de 5 jaar	middellange termijn	
7	Structureel in orde stellen van de houten vloeren. Een nieuwe afwerklaag aanbrengen ter bescherming van het hout.		om de 3 jaar	middellange termijn	
8	Totaalrestauratie van het dak, o.a. ontbrekende topbekroning dakkapellen terugplaatsen.	X		lange termijn	
9	Goten aanpassen en/of toegankelijk maken.	X		lange termijn	
10	Reconstructie en (terug)plaatsen van de twee beelden van de voorgevel.	X		lange termijn	

6.1 Eenmalige werken

4. Het houten schrijnwerk structureel in orde stellen.

Het houten buitenschrijnwerk is voorzien van een glas-in-lood-beglazing. Het schrijnwerk is niet voorzien van een dubbele slag, waardoor het schrijnwerk thermisch gezien niet ideaal is.

materiaal: hout en glas-in-lood
 indicatieve hoeveelheid 1 SOG
 prioriteit: korte termijn
 uit te voeren door: schrijnwerker

5. Gebroken glas-in-lood plaatselijk herstellen.

Het glas-in-lood vertoont een bol en holstand, verschillende glasdeeltjes zijn gebroken. Het gebroken glas-in-lood dient op korte termijn hersteld te worden.

materiaal: hout en glas-in-lood
 indicatieve hoeveelheid 1 SOG
 prioriteit: korte termijn
 uit te voeren door: conservator-restaurator glas-in-lood

8. Totaalrestauratie van het dak o.a. ontbrekende topbekroning dakkapellen terugplaatsen.

De dakbedekking heeft stilaan zijn maximale levensduur bereikt, de leihaken plooiën open, waardoor leien makkelijk uitschuiven. Bij lokaal herstel is de kans groot dat er nieuwe lekken zullen ontstaan. Verschillende dakkapellen vertonen gebreken: de dakaansluitingen zijn verweerd door ouderdom, het houten schrijnwerk vertoont gebreken en de topbekroningen ontbreken of vertonen gebreken. Een totaalrestauratie van het dak met aansluitingen en doorbrekingen dringt zich op. Als het dak gerestaureerd wordt, kunnen ladderhaken geplaatst worden zodat het dak toegankelijker wordt voor Monumentenwacht en dakwerkers.

materiaal: natuurleien, lood, koper en hout
 indicatieve hoeveelheid: 1 SOG
 prioriteit: lange termijn
 uit te voeren door: dakwerker

9. Goten aanpassen en/of toegankelijk maken.

De goot in de voorgevel is geen standaarduitvoering, de goot is op de dakbedekking voorzien en onder de goot loopt nog een deel van de dakbedekking door. Hierdoor lijkt het vanop de begane grond alsof er geen goot aanwezig is. De dakgoot aan de achterzijde vertoont op verspreide plaatsen herstellingen maar er werden geen acute lekken waargenomen. De goten zijn echter niet toegankelijk omdat de nodige veiligheidsvoorzieningen ontbreken.

indicatieve hoeveelheid: 1 SOG
prioriteit: lange termijn
uit te voeren door: dakwerker

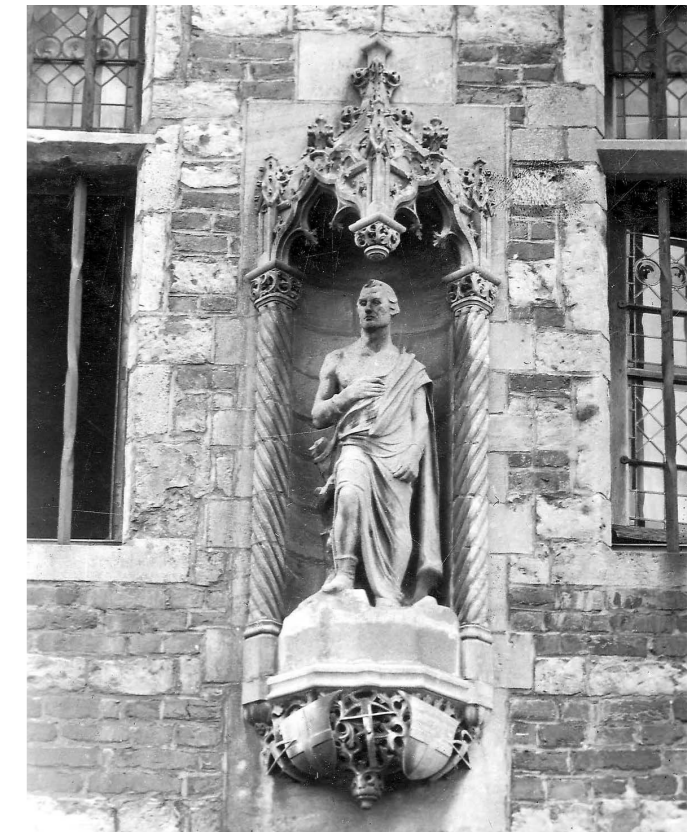
10. Reconstructie en (terug)plaatsen van de twee beelden van de voorgevel.

De fysische toestand van de beelden is zodanig slecht dat deze gereconstrueerd moeten worden. Dit kan met behulp van historische foto's waarop de beelden relatief duidelijk zichtbaar zijn.

materiaal: natuursteen
indicatieve hoeveelheid: 2 beelden
prioriteit: lange termijn
uit te voeren door: conservator-restaurator beeldhouwer

Detail van Commissariaat generaal voor 's Lands Wederopbouw, B053574, 1943, KIK-IRPA

Commissariaat generaal voor 's Lands Wederopbouw, A049533, 1943, KIK-IRPA

6.2 Terugkerende onderhoudswerken

1. Onderhoud van het dak.

Er is jaarlijks onderhoud nodig van het dak: er dient gecontroleerd te worden of er geen lekken of uitgeschoven leien zijn. Indien nodig dienen deze vervangen te worden door identieke leien en acute lekken gedicht te worden.

indicatieve hoeveelheid: 1 SOG
frequentie: jaarlijks
uit te voeren door: dakwerker

2. De tapgaten vrijmaken, goten regelmatig controleren op verstoppingen.

Bij het leegmaken van de goten, kunnen de soldeernaden ook nagekeken worden. Van zodra de tapgaten vrij zijn, kan het water uit de goot weglopen en verdwijnt het voorval dat het water over de goot stroomt en zo een last veroorzaakt voor voorbijgangers of bezoekers. Aan de achtergevel is een vergaarbak op een vreemde manier hersteld.

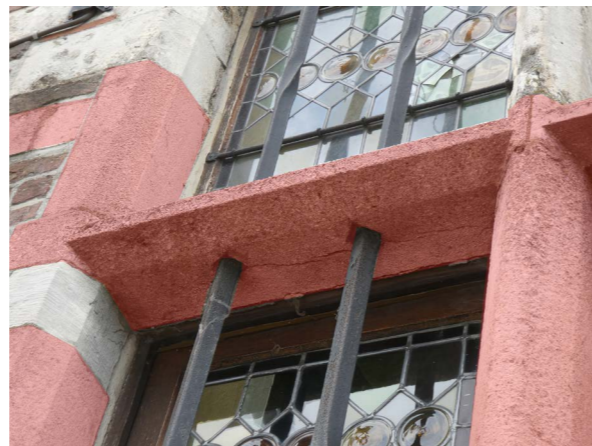
indicatieve hoeveelheid: 1 SOG
frequentie: 2 keer per jaar
uit te voeren door: onderhoudsploeg

3. Toestand van Euvillesteen opvolgen.

In het verleden werd gebruik gemaakt van Euvillesteen (witte natuursteen) om bepaalde elementen te vervangen. Deze steen vertoont op verschillende plaatsen een zekere verwerking/breuk. De toestand van de Euville kan best regelmatig gecontroleerd worden, typerend voor deze steen is dat er schollen loskomen.

De Euville is voornamelijk gebruikt aan de vensters: aan de raamomlijstingen, dorpels en kruisdelen. Ook de boog boven de inkomdeur is uitgevoerd in Euvillesteen. Euville valt te herkennen aan zijn oppervlakte: het is een sponsachtige steen die zeer poreus is. De steen kan bruine sponsachtige vlekken vertonen. Aan de regenzijde verweert Euvillesteen wit, op de andere zijde donkerkleurig. Door verwerking krijgt Euville een korrelige buitenkant.

indicatieve hoeveelheid 1 SOG
frequentie: jaarlijks
uit te voeren door: beheerder

Monumentenwacht, **Euvillesteen**, 17 juni 2020

6. Het houten buitenschrijnwerk voorzien van een nieuwe afwerklaag.

Het onderhoudsschilderwerk kan beperkt worden door tijdig kleine gebreken bij te werken, een nieuwe afwerklaag aan te brengen en het schrijnwerk regelmatig te reinigen. Stof, vuil en algen werken immers hygroscopisch waardoor de kans op inrotten toeneemt. Bij het reinigen moeten ook de condensgaatjes vrijgemaakt worden en de stopverf worden nagekeken en indien nodig vernieuwd. Deze onderhoudswerken hebben echter pas hun nut als het schrijnwerk vernieuwd is.

indicatieve hoeveelheid 1 SOG
frequentie: vijfjaarlijks
uit te voeren door: schilder

7. Structureel in orde stellen van de houten vloeren.

Op sommige plaatsen vertoont de vloer tekenen van houtworm. Een nieuwe afwerklaag aanbrengen ter bescherming van het hout dient driejaarlijks te gebeuren.

indicatieve hoeveelheid: 1 SOG
frequentie: driejaarlijks
uit te voeren door: onderhoudsploeg of schilder

Onderzoeken bij herbestemming

- onderzoek naar bouwsporen en gebruikte materialen indien werken hiertoe de mogelijkheid bieden.
- onderzoek naar toegankelijkheid en de impact op de erfgoedelementen en -kenmerken.
- onderzoek naar de vereisten van hedendaags comfort en de impact op de erfgoedelementen en -kenmerken.
- onderzoek naar de vereisten van de brandweer en de impact op de erfgoedelementen en -kenmerken.

7. Manier en tijdstip van OPVOLGING

In de eerste plaats zal voor onderhouds- of restauratiewerken met een vergunnings- of toelatingsplicht de wettelijk procedure gevolgd worden. Daarnaast zullen de beheersdoelstellingen uit hoofdstuk 5 en de uitvoering van de maatregelen en werkzaamheden uit hoofdstuk 6 gerapporteerd worden d.m.v. het onderhoudslogboek.

7.1 Onderhoudslogboek

Het onderhoudslogboek geeft een overzicht van de staat van het monument. Het bevat ook een lijst met de maatregelen en onderhoudswerken die uitgevoerd werden tijdens de voorbije zes jaar. Een onderhoudslogboek is vereist voor:

- de zesjaarlijkse evaluatie van het beheersplan.
- de aanvraag van de aanvullende erfgoedpremie voor goed onderhoud: 10% (volgens de huidige wetgeving op 24 januari 2020).

Het onderhoudslogboek bevat:

- een toestandrapport van de toestand van het relict zes jaar geleden. Vanaf 2025 is dit verplicht. Tot dan volstaat een toestandrapport van de huidige toestand.
- een recent toestandrapport van de huidige toestand. Een recent toestandrapport is niet ouder dan drie jaar.
- een overzicht van de (preventieve) maatregelen en werkzaamheden die de voorbije zes jaar uitgevoerd zijn, gekoppeld aan de lijst van maatregelen uit hoofdstuk 6.

Daarnaast zal ook worden aangegeven of deze ingrepen volstaan om de vooropgestelde visie te realiseren, dan wel of een bijsturing van de maatregelen en werkzaamheden of de visie nodig is.

7.1.1 Overzicht van (preventieve) maatregelen en onderhoudswerken

In het overzicht van de (preventieve) maatregelen en onderhoudswerken die de voorbije zes jaar werden uitgevoerd, wordt een opsomming gegeven van alle ingrepen die werden uitgevoerd.

Het volgende wordt hierbij vermeld:

- een korte samenvatting van de ingreep: welk probleem werd verholpen?
- een koppeling met het toestandrapport of het beheersplan.
- de datum van de uitvoering van de werken.
- indien van toepassing: de uitvoerder en het bedrag.
- foto's van de werken voor en na.

8. BIJLAGEN

Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)	Hoofdstuk 1
Lijst van geplande werkzaamheden	Hoofdstuk 6
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating	Hoofdstuk 6
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	n.v.t.
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	n.v.t.
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed	n.v.t.
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	n.v.t.
Lijst van cultuurgoederen	n.v.t.
Lijst van geplande werkzaamheden aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog	n.v.t.
Bibliografie	Hoofdstuk 2
Bijlage 1: Erfpachtovereenkomst	Extra bijlage
Bijlage 2: Beschermingsbesluiten	Extra bijlage
Bijlage 3: Plannen van Barbier, 1897-1899	Extra bijlage
Bijlage 4: Plannen van Interleuven, 1993	Extra bijlage